Гурбанназар

ЭЗИЗОВ

СЕРПАЙ

СЕРПАЙ

ЭЗИЗОВ

Г. Эзиз

ГУРБАННАЗАР ЭЗИЗОВ

СЕРПАЙ

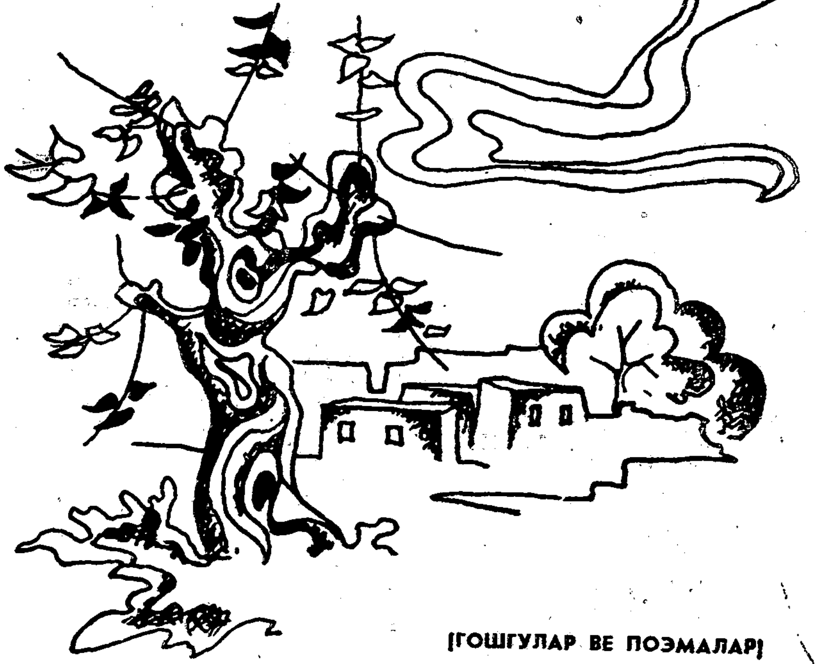

(ГОШГУЛАР ВЕ ПОЭМАЛАР)

Эзизов Г.

Серпай. (Гошгулар ве поэмалар). А., «Түркменистан», 1977. 312 с.
16000 экз. 1 м. 10 к.

Арамыздан ир гиден, йөне өз яшан өмрүнде оңат шахыр хөкмүнде таналан, Түркменистан Ленин комсомолы байрагының лауреаты Гурбанназар Эзизовың бу китабына өңки китапларына гирен говы гошгулары билен бирликде, метбугатда чап болан соңкы эсерлеринин көпүси ерлешдирилди.

Бу китап поэзияны сөййэнлере шахырдан галан ядыгэрликдир.

Эзизов К. Подарок. (Стихи и поэмы).
№ 45 26.31. T2
ТССР-иң Китап палатасы 1977 Э35

Топлап, тертибе саланлар:

Аннаберди Агабаев,
Атамырат Атабаев.

Э $\frac{70403-088}{М\ 551\ (15)-77}$ 76—77

© «Түркменистан» неширяты, 1977

мыз хем ёлдашымыз отурыпды. Шол столуң үстүне дүшүп, шол столуң үстүнде сетирме-сетир чинтгелен голязмаларың саны йылда хер бир газет редакциясына я-да неширятың бөлүмине гелйән голязмаларың саныдан көп болмаса, аз дәлди. Оларың иң говулары газет-журналлара-да, неширята-да шу ерден уградылярды. Голязмаларың гапдалы билен иберилйән хайышнамаларың, кепилнамаларың астында болса Эзизовың голы барды...

Гурбанназарың голуны кәте газет-журналларда яш авторың эсериниң яны билен чап эдилйән энчеме «ёлболсунларың» астында-да, яш шахырларың дөредижилиги хакдакы биргиден дүйпли макалаларың астында-да гөрмек болярды. Шахыр өзүниң шу белент хем асыллы везипесини соңкы пурсатына денич бержай эдип, республикамызда яш шахырларың Бүтинсоюз поэзия фестивалыны гечирип йөрен гүнлери арамыздан гитди.

Онуң яшлар билен ишлешип, олар үчин айдара зады кәнди. Онуң өйдәки столуның үсти хемише яңы башланан голязмалардан, гараламалардан долар дурарды. Йөне мен шол столуң үстүниң китапсыз я журналсыз вагтынам хич махал гөрмәндим. Умуманам, онуң китапханасы ашгабатлы языжыларың поэзия китапханаларының арасында, мегерем, иң улусы болса герек. Оларың ичинде гаты ачылман гойлан екежесем ёкды. Ол китаплар гезек-гезегине хер гүн агшам шахырың баш ужундакы столда онуң билен биле ука гидйәрди...

Гурбанназар Эзизовың эдарадакы столуны илкинжи сапар онуң эсинден биидин ачмалы болдук. Столуң тахылындан шонда шейле сетирлер чыкды:

Сөйүң мени — йүрек сөйги күйсейәр,
Шейле бир күйсейәр — ёк чакы-чени.
Екеже адама етерлик сөйги
Билен
бир пурсатлык сөйүң сиз мени.

Ёк, бу губур дашына ойлуп язылан эпитафия дәлди... Гаралама гөрнүшинде ховул-хара кагыза гечирилен, шол бир вагтың өзүнде-де хер бир сетири мазалы кемала-таба гелен, жанлы йүрегиң йылысына, мәхрине югрулан бу сетирлери Гурбанназар нерессе тәзеден

төчүрмәге-де етишмәнди. Мегерем, бу онуң иң соңкы голязмаларының бириди. Гошгудан яп-яңылар хем арамызда дегшип-гүлшүп йөрен мәхрибан достумызың сеси эшидилип дуран ялыды:

Маңа кән зат,
Улы бир зат герек дәл,
Элиңизи йүрегңизе гоюң сиз:
Сизе сөйги билен йүзленйән гүнлем
Сөзлерими кесә чекмән сөйүң сиз.

Сөйүң мени — әхли эрки хем дуркы
Билен
сизе тарап ёллар чекени.
Еке өзүң сөйүп йөрсең элмыдам,
Биразажык агыр дүшҗек экени.

«Әхли эрки хем дуркы билен» окыҗа «тарап ёллар чекен» шахырың адамлара болан сөйгүси ине шейле белент хем чуңды. Бу әгирт сөйги өзүни окыҗының «садык гулы» хасаплан шахыр йүрегине кәтелер «биразажык» агыр гөрнүп, онуң нәзик калбыны хопукдырҗак ялы эдйәрди. Сөйгиң асман ялы ымгыр, ким-кимирсиз, нурана, энайы болан махалы шейле болян болара чемели. Себәби дердиң улусы ынсан йүрегини көйдүрмек билен болса, сөйгиниң улусы, оны эретмек билен боляр... Йөне сарпалы хем гудратлы затлары (хатда тебигатың тәҗи ынсан баласыны хем) диңе улы сөйгиниң дөретмәге укыплыдыгыны биз билйәрис. Гурбанназарың адамлара, бу дурмуша йүрекде беслән гезен сөйгүси хем шейле улы сөйгүлерденди:

Сөйүң мени — сизиң садык гулуңыз,
Соңра менден сизе галар шейле пай.
Мен сизе бахасыз серпай эдерин,—
Шаларың элинден гелмеҗек серпай.

Шахыр Эзизов өз окыҗыларына тутуш бир несле көплериң элинден гелмеҗек серпай япды.

Шол серпай — онуң дурмуша, бизе болан «ЫНАМЫ».

Шол серпай көплериң гәзүне гөрнүп дур — ол «ЕР-ГӨГҮҢ АРАСЫНДА». Элиңиздәки шу китап хем шол серпайың энтек хеммеси дәл.

Сахы йүрекден эдилен бу сахы серпай көплере несип этди. Шахырың гошгуларыны юрдумызың энчеме халклары өз эне диллеринде газет-журналлардан окап гөрдүлер. Москвада хем Таллинде болса онуң китаплары терҗиме эдилип чыкарылды.

Догрусы, Гурбанназар Эзизовың гөзеллик дүнйәсине гадам басып, өз ылхамы, зехини билен тарашлан затлары, «япан серпайлары» хас ир вагтда, шинди ол 16—17 яшларындака ил гезип уграпдыр дийсе-де болҗак. Шахырың архивинде ине шейле тәсин бир голязма бар:

«1956—57-нжи йылларда мен бир кичиҗик гүляка ясадым. Ортакы гашының ашагында Лениниң сураты ерлешдирилен шол гүляка илки мекдеп окувчыларының Бүтинсоюз сергисине, соң болса Хиндистанда гуралан Бүтиндүнйә сергисине гатнашды. Маңа етен хабарлара гөрә, гүляка ызына гайдып гелмеди». Бу язгыны шахыр өзүниң, мегерем, иррәк дөврүрде язан бир гошгусына эпиграф хөкмүнде ерлешдирипдир. Гошгы:

Нирде мениң гүлякам,
Хайсы ерлерде йөрсүң?
Бомбейдеми, Делиде,
Ничик сергиде дурсуң?

Тылла гашлы гүлякам,
Нирелерде гойдуң ыз?
Дакынярмы я сени
Ак маңлайы халлы гыз?—

диен сетирлер билен башланяр. Бу гүн инди шахыр Г. Эзизовың «тылла гашлы гүлякасының» — онуң ажайып поэзиясының «нирелерде ыз гоюп», «ничик сергилерде дурандыгыны» икирҗиңленмән айтса болармыка диййәрин. Ол—мүңлерче окыҗыларың йүрегинде ыз гоюп, милли эдебиятымызың гүллер ачян багының түрпе ләлеси болуп бурк уряр. Себәби Гурбанназар Эзизов йөне бир зергәр дәл-де,

сөз сенедимизиң хем чын зергәрлерининң бириди. *Ол сөз билен иш* салшыланында, алтындыр күмүш билен иш салшыланындакы ялы, ол ерде бошлуга орун галмаяндыгына говы дүшүнйәрди. Шахыр Г. Эзизовың *поэзиясында*, онуң илкинжи гошгуларындан башлап көплериң үнсүни өзүне чекен зат хем — сетирлериң докумасының дыкызлыгы, беркилиги, бентлердәки сетир-сөз тыгшытлылыгы болдумыка диййәрин. Элбетде, бу ягдай бизиң поэзиямызда инди эшидилмели зат дәл. Магтымгулыдыр онуң бейик эгиндешлери бизе сөз тыгшытламагың, оны нышана дегирмәниң найбашы нусгаларыны гоюп гидипдир. Йөне урушдан өңки, соң янындакы йылларымызың поэзиясыны алып гөрелиң я-да алтмышынжы етмишинжи йылларың поэзиясыны алып гөрелиң. Хут шу меселеде, ягны—хер *сетириң*, хер бендиң салламлылыгы, «хүммети», мускулының, «пружининиң йыгрымлылыгы» меселесинде—хут шу ерде белли бир өзгериш гөрсе *болар*. Мундан он-йигрими йыл тутуш бир куплетде айдылжак болнан пикир шинди-шинди кәбир шахырларымызың еке сетирине сыгып дур.

Артыкмачлык душманыдыр сунгатың,
Тыгшытлы боланда бейикдир нама.
Мен пикирми бир сөз билен айдяркам,
Ол ерде үч сөзүң гереги нәме!—

дийип язан Гурбанназарың хем шу меселеде белли-*күлли* өзүнем көпимиз дуярча, кәбиримиз болса оңа өйкүнерче гошандының боландыгыны ныгтап айдасым гелйәр. Себәби ол дөври өз неслиниң *векили болуп*, ден-душларына гаранында хас инче, хас ичгин дуйярды. Бизиң дөврүмиз болса—минутларың хем сагатларың, аралыкларың, ылмың, техниканың—эхли задың гөрүлмедик дережеде тизлешен, «дыкызлашан» дөври. Бу дөврүң дөреден неслиниң пикир билен дуйгусының югрумыны, оны бу неслиң йүзе чыкарыш формасыны хем озалкы ленч эдилен, йүзи солан сөз дүзүмлери билен бермеклик әжизликди. Себәби адам аңының барха өсүп, бир ерде дурмайшы ялы (онда-да бизиң гүнлеримизде!), шол аңың формасы, ягны сөз хем өз дөврүне лайыклыкда өзгермек билен боляр. Бу хеммә белли зат («Евгений Онегин» билен Евгений Евтушенконың дилини дeңещдирип гөрәйиң).

ажайып непислик бар. Мениң бу непислиге ТАКТ диесим гелип дур. Бу зейилли непислик диңе непис калпда хашамланяр—көңүл такты. Бейле непислик чын чепер эсериң тебигатындан гелип чыкяр — гөзеллик такты.

Я-да башга бир гошгудан сетирлер:

Мен өзүми аямадым хич ерде,
Өзүми багш этдим өзгелер үчин.
Догры, кәте азар берйәр йүрегим,
Оңам башга затдан болмагы мүмкин.

Башда «өзүми хич ерде аямадым», «багш этдим» дийлип, магтанылян ялы болуп эшидилйән сөзлер соңра: «кәте азар берйәр йүрегим, оңам башга затдан болмагы мүмкин» диен жуда кичигөвүнли, адамкәрчиликли сөзлер билен шейле бир дүзленйәр велин, ене шол такт сөзүни гайталасың гелип дур. Кемем дәл, артыгам. Окыжының йүрегине барян ёлам хут шу икарадан гечйәр...

Шыгрың ёкары медениетлилиги. Непислик. Гысбылык. Чехов айтмышлайын, гысбылык—зехиниң яраны... Ине, шу угурдакы гөзлеглер, шуңа болан вепалылык Гурбанназары уллакан тапындыларың үстүнден элтди. Түркмен поэзиясында эййәм отуз-отуз бәш яшларында белли-белли сетирлери аталар сөзүне чалымдашлык эден шахыр аз-азмыка диййәрин. Гурбанназар хем шоларың бириди. Онуң энчеме сетирлерини ят тутуп, гайталап айдян окыжылара мен аз душамок:

... Кынчылык ёк, эжизлик бар дүнйәде.

... Энтек садалыкдан зыян чекен ёк,
Сада болсун огул билен гызыңыз.

... Дирилер гезип йөр дишини гысып,
Өленлең өлмүне себәпкәр ялы.

... Бизиң бәрде эдйән этмишлеримиз
Рахат ятыранок аталарымызы.

... Ерде бир мазар герек,
Олам уршуң мазары.

... Сен өзүңден нәче нәразы болсаң,
Ил сенден шонча-да разыдыр разы.

...Биз херимиз өзүмизиң зергәрмиз,
Мыдам өзүмизи ёнуп йөрмели.

Шейле мысаллары энтеклерем узалтса боларды.

Гурбанназарың гошгулары, поэмалары хакында айдыланында, онуң соңкы дөвүр поэзиямыза гетирен өз капыялары хакда-да, «гара-гара гаргалар гара гаргаяр» дийениңде гагылдысы эшидилип дуран, революция хакда саз ачып, «уралларда урулман, сибирлерде сүйрелмән» дийениңде, агыр гандалларың гүңлеч сеси гелйән сетирлери ялы, онлап сетирлериндәки үйтгешик овазлылык хакында-да көп зат айтса боларды. Умуман, онуң үйтгешик бир капыя тапмаян гүни, сөзлериң үйтгешик бир овазыны эшидип, олары сазлашдырып гөрмейән вагты ёк диен ялыды. Ине, ол пурсатларың кәбири.

— Китабымың адына «Ынам» дакайсам диййән. Ненең гөрйән?

— Болжак ялы... Хем китабыңа ынамың, хем гележеге...

— Ёк, сен бу сөзи терсине окап гөр ханы. Шонда хасам дүшүнерсиң. Догруданам, мен оны терсине окап, онуң сөзбашы үчин тапан жайдар сөзүне хайран галыпдым.

Ене бир гүн:

— «Тротуар» билен «туруп отуряр» ненең? Капыя болжакмы?..

Мен бу сөзлери шахырың сөз сунгатына нәче дережеде берлендигини, гижеси-гүндизи шонсуз яшап билмәндигини ене бир ёла ныгтамак үчин мысал гетирдим.

Гурбанназар Эзизов бир махал «Совет эдебияты» журналының анкетиниң соваларына жогап беренинде, «мен дурмушы өвренмек дийип, өзүми өвренмеклиге дүшүнйән» дийипди. Бу жогаба келте дүшүнсең, элбетде, ол сениң бөврүңем диңлетмән дурмаз. Йөне муңа шахырың өз дүшүниши ялы — төверегиндәки затлары жаның-тениң билен сызмак, хер бир зады өз пикир элегинде элемек дийип дүшүнсең велин, онуң кәбир сада сетирлериниң гудратына отуруп-отуруп

хайран галарсын. Ине, онуң өз гелнине багышлап язан шейле гудратлы гошгуларының бириңден мысал:

Мен етмән өлмерин сениң янына,
Барарын ажалың сыртмагын кертип.
Сенден нәче мензил дашлашан болсам,
Шонча-да сең билен яшарын артык...

... Мен Гурбанназар билен дуз-эмек болуп эп-эсли йыл тиркешемсоң, көпленч онуң билен шәхере биле чыкярдым. Көчелерден барярккак, онуң төверекде гөрйән затларыны менем гөрйәрмикәм диййәрдим. Йөне Гурбанназарың «Газет нобаты», «Чишликчи», «Ацатур ага», «Пенжире» ялы гошгуларыны оканымдан соң, гөрмели затларың ярысынам гөрмейәндигиме дүшүнип галярдым. Хава, онуң гошгулары оны гуршап алян иң йөнекей затлардан дөрейәрди. Себәби онда Б. Худайназаровың беллейши ялы, «тебигата, адамлара болан үйтгешик мәхир» хем «рухы жомартлык» барды. Йөне...

Сувсуз дегирмендир жеделсиз шахыр,
Бөврүң диңләп, шахыр болаймаклык кын.
Биз гижелер гошгы язардык ахыр
Эртир бир сөз үсте сөгүшмек үчин.

«Жеделде сөвешсек алмарыс яра, диңе гошгымызың ярасы битер» дийип хасап эден шахыр эдебиятың, эдебият хакдакы йити хем чынлакай гүррүңлериң, чекишмелериң ашыгыды. Себәби ол бу меселеде өзүни ынамлы дуйярды, ол көп окаярды, поэзия бабатда көп зат билйәрди. Себәби ол:

Шахырлаң йүрегем топрага меңзеш,
Йөне башгаражык берйән хөреги.
Сен оңа чүй окла, тикен, авы сач,—
Диңе гүл дөредер шахыр йүреги—

дийип хасап эдйәрди. Ол Язычылар союзындакы иш столуның төверегине йыгнанян яшлара-да хут шейле болманы өврендйәрди. «Өв-

редйәрди»... Ек ол хич махал хич киме такал окап, өзүни ёкары тутуп зат өвретмезди. Ол диңе өз гөвнүндәкини айдарды хем-де:

> Хава, биз бейик дәл. (Зыяны нәме!)
> Йөне бейиклери дөредйәнлер биз —

диерди.

...Хем шахсыети, хем шахырлыгы билен өзүни иле алдыран Гурбанназар Эзизов эййәм өз өмрүниң отузынжы бахарында:

> Мениң өз яшыма улы бахам ёк,
> Оң бахасын кесгитлежек заман бар —

диймәге долы хаклыды.

Шахырың сайланан эсерлеринден дүзүлен элиңиздәки шу китап хем сизе азда-кәнде бу ажайып шахырың өмри хем дөредижилиги билен танышмага көмек эдер диийп умыт эдйәрис.

Аннаберди АГАБАЕВ.

СЕРПАЙ

Сөйүң мени—йүрек сөйги күйсейәр,
Шейле бир күйсейәр—ёк чакы-чени,
Екеҗе адама етерлик сөйги
Билен
бир пурсатлык сөйүң сиз мени.

Маңа кән зат,
Улы бир зат герек дәл,
Элиңизи йүрегңизе гоюң сиз:
Сизе сөйги билен йүзленйән гүнлем
Сөзлерими кесә чекмән сөйүң сиз.

Сөйүң мени — әхли эрки хем дуркы
Билен сизе тарап ёллар чекени.
Еке өзүң сөйүп йөрсең элмыдам
Биразаҗык агыр дүшҗек экени.

Сөйүң мени — сизиң садык гулуңыз,
Соңра менден сизе галар шейле пай.
Мен сизе бахасыз серпай эдерин,—
Шаларың элинден гелмеҗек серпай.

Миннетдарлык сөзи сада болармыш,—
Елларың ак болсун, узага гитсин.
Бакы ука гитсем бир газаплы гыш,
Сең гойнуңда ятмак миессер этсин!

ЛЕНИН

Нирде болсам,
гайда,
шатлыкда,
тойда,
Булутлы гүн,
я-да гүнеш сачса нур,
Ильичиң чалаҗа сүзүлен гөзи
Элмыдама мең депәмден гарап дур.

Лениниң уллакан келлеси дейин
Оңат ниет билен айланып дур Шар.
Хер байдакда,
хер йүрекде,
хер ишде
Владимир Ильич Ленинимиз бар!

Гызыл мейдандакы адам хатары
Ядаман середип сениң йүзүңе,
Ягшылык хем пәклик хакда хабары
Әкидйәрлер ягты дүнйәң йүзүне.

Бейик Он единҗиң Революциясы,
Бу гүн сениң рухуң болуп яшаяр.
Мениңем рухумда
мениң өзгердйән
Учгунындан алан революциям бар.

Шонуң билен хакыката гуванып,
Шонуң билен хайыр иши сынлаяң,
Сең ынамың Ленин, партия болса,
Сең ынамың асыл-асыл сынмаяр.

Мениң бир гуванжым, улы багтым бар,
Мең оңа чалышман бу дүнйәң барын:
Миземез,
        еңилмез,
                гызыл байдаклы
Лениниң сапында гуллук эдйәрин.

РЕВОЛЮЦИЯ

Йигриминжи асырды,
Он единжи йыл.
Ал байдаклар — пасырды,
Көчелерде — ил.

Герби орак — чекичди,
Деңлик ислейә.
Бу гүн көчә чыкыпды
Ре-во-лю-ци-я!

Ёк. Бирден,
бир ерден дөремеди ол.
Ол адам дей илки догды, улалды.
Оны гөмдүлерем еди гат ере,
Ол болса еди гат асмана галды.

Чүмди шахталарың совук чүңлугна,
Сөйди гарыплары — ковмы кәнлери.
Кын гүнлери ичлерини дөкдүлер
Оңа Силезияң докмачылары,
Оңа Францияң коммунарлары.
Ол көне дүнйәниң өркүн сарсдыран
Бир әпет вулканды, бир белент янды.
Марксың максады жем болды онда,
Лениниң гениси рухуна сиңди.

Ол Уралда урулды,
Ол Уралда улалды.
Ол Сибире сүрүлди,
Ол Сибирде сүйрелди.

Онуң элин зынжырлап, совук түрмә атдылар,
Эмма бир гүн Питериң заводындан тапдылар.

Оны өлдүрмек үчин мүң бир чәре гөрдүлер,
Эмма әхли чәрелер оңа дерманды-дерман.
Белки, бейик Революция —
Революция болмазды,

Ууралларда урулман,
Сибирлерде сүйрелмән.

ИНТЕРНАЦИОНАЛ

Өвүсйәр Заманың яшыл еллери.
Парлаяр байдагы совет гошунның.
...Узак чагалыкда—мекдеп йыллары
Айдымчылаң ярышына гошулдым.

Бири айдым айтды энеси хакда.
Бири Марса етип, Айданам чыкды.
Бойны яглыклылаң ичинде, хатда,
Ышк хесери хакда айданам чыкды.

Нобат ыза нобат сүйшди-де асса,
Ахырсоңы гелди мениң нобатым.
Эмелсиз әдимләп чыкдым-да сахна,
Гармончының башламагын сорадым.

Гармоның овазы депәмден ийнди.
Гызардым.
Гарашдым от аларыма.
Шонда мен башладым сандырап, Интер-
националың белент ноталарына.

Мен жуда чагадым.
Сесимем ёкды,
Иллер дек овадан гыгырмадым мен.
Йөне богаз йыртып, сесим согдурып,
Өйкениң елини гайгырмадым мен.

Гөвнүме айдымың чәги ёк ялы,
Алжырадым.
Маңлайымда дер-дүвме.
Йөне отуранлар элин чарпдылар,
Мениң мертлигиме.
Мениң хыжувма.

Айдымың гап билне етен дессиме,
Богазым от алып, гутарды сесим.
Утанып эмелсиз өз мертлигиме
Гелди шу гөзлерден гачып гидесим.

Бирден гөк гүрлән дей, шол улы залда
Энелер, аталар туруп еринден,
Бирхили,
Мылайым, белент овазда
Башладылар мең гутаран еримден.

Гүйч гошулды гитди аякдыр эле.
Ничикси гүйч! Акыл етирип билмен.
Онларча адамлаң арасы биле
Интернационалы тамамладым мен.

Мениң бегенжими дүшүндирмек кын.
Мен ганат багладым бегенчден яңа.
Сесим дәл —
Гарагол мертлигим үчин,
Биринжи байрагы бердилер маңа!

Айдымдан гудрат зат ёк бора чемли.
Сөййән айдымларың барыны. Йөне
Шол ажап ярышдан шу гүне ченли
Интернационалы гайталап йөрүн!

1966

МЕНИҢ НЕСЛИМ

Поэма гириш я-да энэ йүзленме

Сениң укуларңы думан дей сыран,
Сениң мукаддес, ак сүйдүни эмен оглуң
бу гүн гидйәр салкын саяңдан,
шатлыгыңдан,
хасратыңдан, эй энем!

Сениң аладалаң чекиш гүйҗүни еңип,
бу гүн гиң орбита чыкярын.
Чагалыгмың ак кепдерсин учурып,
Оң ызындан
йигит болуп бакярын.

Мен гидерин узак-узак йыллара,
Ак маяның ак сүйдүни ичерин.
Ыкбалымы баглап титан йылдыза
Сениң үчин
дүнъелери ачарын.

Бир ерде
кын болуп,
гачса меҗалым,
Адамлара шүбхе билен гарасам,
Ынамсызлык,
Умытсызлык,
Тукатлык
Көчесинде сергездан дей йөресем,
Ятлап сениң
нәзик мукаддеслигңи,
Хыялымда
маңлайыңдан өперин.

Хорланан
хем шемал ялан йүзүми
Сениң
хич зат билен деңәп болмажак
бармакларың арасындан тапарын.

Мениң улы дөвре дүшүнмезликден
Дөрән тукатлыгма диерсиң:
«Ерсиз!»

Сен оглуна: «Думан ичре гезйәң» дийп,
игенмерсиң,
сөзүн кесә чекмерсиң.

Мен,
тәзеден,
ол гадымы Антейиң
Ере аяк дирәп гүйч алшы ялы,
Сениң пәклигиңден мүң гез бейгелип,
Гөзләрин өзүме иң герек ёлы.

Гижелер яссыгма чүй болуп чүмен
Алададан уруняр ын икиян.
Дурмуш толкун уруп гарашяр маңа,
(Саңа ничик сөз айдайын, океан?).

I. Бригантина елкенини гөтерйәр[1]

Оңат дуйгы,
бет пыгыллаң үстүнден
Хайбатлы гүн догуп гитди галкыныпп,

[1] *Бригантина* — эсерде несли тәзе дүнйәлере, ачышлара, гөзеллиге чагырян символики елкен хөкмүнде алынды.

Бейик шәхерлериң ган дамарындан —
Көчелерден
нуры акды толкунып.

Гүн ким үчин тылла йүзүн өвүрип,
Башга бири үчин чапмаз зыяна.
Ол
планета үчин ишлейәр. Оңа
Америка нәме,
Азия нәме.

Ол Азияң дар хем сүйри гөзүнде
Европаның мавы гөзүн огшаяр.
Онуң үчин
тикенекли серхет ёк,
Оң үчин
Ер диен
Планета бар!
Бир вагт
башына шум тәлей инен,
Бир вагт
харабаң үстүнде галан
Шәхерлер ояняр агыр укудан
Адамлаң бегенжи,
гынанжы билен.

Ояняр укудан агыр адамзат
Яшайыш ене-де бат аляр ерде.
Шейдип,
Гүнүң гүни ояняр олар —
Кырк бәшинжи йылда догуланлар-да.

Олар
бу гүн гиден узак деңизе
Дөш герип еңерлер толкунларыны.
Дөвүр!

Сен ел болуп экит ве экит
Олаң романтики елкенлерини!

Сен олара әхли бейиклигиңи,
Әхли
алаӟаңы,
ыкбалыңы бер.
Яшам болса
иң ынамлы несилдир —

Олар
сениң үчин жогап берерлер.
Серет:
асман хо-ол узакда
гүберлип,
Деңзиң белент кенарында гутаряр.
Башланяр чал деңиз...
Үфле сен дөвүр!
Бригантина елкенини гөтерйәр!

Эшит! Дөвүр!
Яшыл шемал шуввулдап,
Ганатында яшыл айдым гетирйәр,
Сениң умыт,
аладаңы йүкленип,
Бригантина елкенини гөтерйәр!

(Ички монолог)

Дөвүр:

Несил! Хайсы яна тутярсың ёлы?
Несил! Нәме үчин ынжалыксыз сен?
Кын дүшмезми
сизиң одиссеяңыз
Мениң иңңән улы аладам билен?

Бу ёллар узакдыр.
Бейикдир асман.
Бу ёла,
асмана
гиң гадам уруң.
Адамлар бейгелдйәр дөвүри, несил!
Менем адамлары бейгелдйәрин.

Несил:

Атамыз!
Дөврүмиз этме алада.
Иң кын сорагларңы эчил сен бизе.
Бригантинаң елкенине өврүлен
Революцияң
ал байдагы биз биле!

Сен диңе элиңи йүрегңе гой-да
Ынан бизе
энәң ынанышы дек,
Максадымыз:
гүл дөретмек дашлардан,
Деңзиң вагшы сесин саза өврүмек!

Дүнйәң нәзиклигин сызмак кәримиз,
Эрбетлик үстүнден гөк дей гүңлемек.
Гөрүлмедик гең кенарда йылынып,
Эшдилмедик овазлары диңлемек.

Бизиң ганымызда одиссеялар,
Революцияның яңы —
нәзик сазымыз.
От герекми?—
Прометее гарашман,
Одумызы тапынарыс өзүмиз!

II. Нәме үчин!

Нәмүчин!
Нәмүчин
ичгинден-ичгин
Уршы ятлаярыс?
Ятламазлык кын...
Онуң йүреклерде гоян ызыны
Йыллар,
еллер өчүренок
нәмүчин?

Шат бахар җан берйәр бу эне ере,
Онуң леззетинден ганмак җуда кын.
А биз ене, ене, ене ве ене
Уршы ятлап,
бозулярыс
нәмүчин?

Нәме үчин
әхли гиңишликлериң,
Материклең, узак меридианларың
Энелери мәкәм гысып дишлерин
Шиндем ятлашып йөр өз мерданларын?

Уршы ятламак кын,
Ятламазлык кын.
Уруш дөвүр үчин агыр кыссадыр.
Ол —
улы бетбагтлык өленлер үчин...
А дирилер үчин...
ики эссе́дир.

... Ызда гоюп «Алгебраны», Пушкини,
Ызда гоюп йыгылмадык чемени,

Гитди
шәхерлериң гөзүниң нуры,
Йүзүниң тувагы — йигдекчелери.

Энелериң, хей, ослажак задымы,
Гүлле биле гүңлейәркә чөл-дүзлер,
Олар —
яңы мурты табан огланлар
Европаның ыкбалыны чөздүлер.

Аздыр өмүр үчин
өмрүнден гечип,
Бейик болуп гидйән өз ыкбалындан.
Галды олар
өлүм серхедин гечип,
Ядыгәрликлериң пьедесталындан!

Олаң от дей яныл гечен өмри инди
Музей,
көче,
шәхерлере өврүлди!
Олар бизиң билен әхли ёлларда,
Олар бизиң биле айланяр ери,—
Бригантинамызы ак ёла салан
Кыркынжы йылларың романтиклери.

Революцияң комбриг, комбатларына,
Меңземекчи болуп
яшадылар кын.
Олар илки
Корчагини сөйдүлер,
Соңра
Матросова өврүлмек үчин.

Олар ховлукдылар кәмил чыкара,
Санадылар хер минуды, сагады.

Заказ № 2875.

Дуйшлери
чаганың гөржек дуйши дәл:
Хер бири ал атын гамчылап барян
Бейик революцияң комиссарыды!

Олар гелҗек неслиң аҗап дәплерниң
Дәнесинден безәп чыкды бу ери.
Ине,
олар шейле тәсин несилди —
Кыркынҗы йылларың романтиклери!

III. Мениң мекдебим

Кыркынҗы йылларың романтиклери!
Уршы еңиш билен этдилер ахыр.
Урушда диңе бир өлмейәр адам
Урушдан гайдыбам гелинйәр ахыр.

17-ден башлап тә гелҗеге чен
Бизиң байдагымыз элван-гырмыздыр.
Кыркынҗы йылларың романтиклери,
Алтмышынҗы йыллар
аталармыздыр.
Хатда
иң бир сада,
йөнекей ишде
Айдалың
машгала ишлери бизи
алҗыратса,
херекете гетирйәс —
аталардан алан эндиклермизи.

Мыхман гелсе:
«—Хош гелдиңиз!» диййәрис,

Говумы,
эрбетми —
Этмейәрис сын.
Гиден вагты: «Гелип дуруң!» сөзүни
айдярыс, ене-де гелмеги үчин.

Гиже-гүндиз Глобусы айлаяс,
Өвренйәрис
гиже-гүндиз ядаман.
Диңе оңат баха алмак үчин дәл,—
Сөймек үчин
онуң белент Адамын.

Сөймек үчин шапагыны,
иңригин,
Гелмедиклең ятан ажы топрагын.
Гүлле гөрнүшине гирен шум ажал
Пара этмесин дийип гүлүң япрагын.
Ак отаглы мекдеплере гатнаяс,
Ыхлас биле долы йүреклеримиз.
Эмма
өзүмизем билмән
шол гүнлер
Башга бир мекдебе гатнаярыс биз.

Ол мекдепде
пенҗире ёк,
дивар ёк.
Асман дур
ол ерде
үчек ерине.
Ине,
шейдип,
гатнап йөрүс ядаман,
Аталаң

иң кәмил
мекдеплерине.

Ол догры мекдепдир.
Онуң йүреги
гиңдир,
мәхрибандыр,
мердемдир,
пәкдир.
Ол мекдеби еңиш билен газандык,
Индем ондан йүзи өвүрме ёкдур!

Олар бизиң гөзүмизе баканок,
Бизиң йүрегмизе
середйәр олар.
Ондакы пес,
эҗиз башлангычлары
Лазер шөхлеси дей
эредйәр олар!

Ата дәл-де
сениң сырдашың болуп,
Сыпап гундуз ялы
сейрек сачларын,
Гайталамаң диер
шовхуна уюп
Аталаң гойберен ялңышлыкларын.

Белент эстакадалара гиделиң.
Космоса гиделиң.
Йене биз хергиз
Унутман
аталаң сада өмрүни
Оны рухумызда саклалың эзиз!

Чүнки
аталармыз диңе ата дәл —
Өзбек,
    рус,
        грузин,
            түркмен,
                эрмени,—
Олар — Он Единжиң революциясы.
Бейик Кырк бәшинжиң эдерменлери.

Эгер шол мекдебе дөнүклик этсең,
Дөвүр сең үстүңе лабырын салар.
Онда сең
        Ленине, революция,
Еңише дөнүклик этдигиң болар.

Дөвүр әпет маңлайыны сыпалап,
Ойланяр.
        Сен бу гүн аркайын ятма.
Өзүң
    ата мекдебине дөнинчәң
Гатна!
    Шол мекдебе
            вепалы гатна!

Ол ерде Эфлатун, Аристотель ёк.
Оларың өзлери
            акылдан долы.
Гатна шол мекдебе — кәмил мекдебе,
Эртеки несиле җогап бийр ялы.

IV. Дөвүр

О нәхили «Йитирилен несилмиш?»
О ким боляр.
        Ким «гахарлы несиллер!»

Не бир көне,
Не-де тәзе эрада
Бейле зада душан дәлдир асырлар.
Асыр дөрәп экин экдик, ордук биз,
Урушдык. Ярашдык, гиҗелер сөйдүк.
Бизе гыммат душен бу кын асырың
Эййәм деӊ ярысын аркада гойдук.

Гиҗе-гүндиз сыяхата хөврүгип,
Узак мензиллерде болупдык илчи.
Асыр!
        17-нжи бейиклигимиздир,
Байдак эдип гөтерйәрис
                                        Ильичи!

Сылаярыс Хош пыгыллы юртлары,
Сылаярыс,
                    гөвни ачык, сыланы.
Дүвнүк кесели дей гөтерип йөрүс.
Бокурдагымызда Хиросиманы.

Хич асырың 17-си болманды,
Ол тәзе эраның болды сакасы.
Йөне
        көне,
                тәзе эраӊ хич вагт
Болан дәлдир тукат Нагасакысы.

Яндым Нагасакың янан гүнлери,
Бухенвальдың дарларында асылдым.
Мениӊ багтым, айдылмадык айдымым.
Меӊ хасратым—Йигриминҗи асырым.

Неслим! Ур депреги, ояр юртлары,
Йүрекде янлансын мысалы депрек.
Овнук ишде бейик болмак ягшыдыр,
Бейик ишде болса эгиртлик герек.

Телескоплар билен бакмалы гөге,
Ачылмадык тарп ерлери сүрмели.
«Алымлар атомы бөлүберсинлер,
А биз адамлары бирлешдирмели».

Асман ере инмез, ер-де асмана;
Адам барка ерем, гөгем ыранмаз,
Ил дердине ярамадык йигидиң
Өз дердине яражагна ынанман.

Сен бу гүн көңүлде дөрән кичижик,
Эҗиз мейиллерңи душман дей сындыр.
Бу кын дөврүң несли болмак аңсат дәл
Йөне ондан гачмак мүң эссе кындыр.

Ёк!
Асманам инмез, ерем чөврүлмез.
Сув акар,
даш галар,
чагалар гүлер,
Болмаз
иң биринҗи, иң соңкы несил
Болар, элмыдама несиллер болар.

Сәхерлер оянып сүйҗи укудан
Эне чагасыны гужагна алар,
Диймек, шатлык болар ериң йүзүнде,
Диймек, ер йүзүнде несиллер болар.

Атомың ховпундан эдип ховатыр,
Теркидүнйәлиге урмак не деркар.
Пикир эдиң ахыр, шол ховпы богуп
өлдүрмәге энтек улы гүйчлер бар.

Шоң үчин асырда гүнә ёк, гүнә.
Асыр
пейвагтына акян вагтдыр.

Дөвре дүшүнмезлик—
дөврүң шумлугы.
Дөвре дүшүнмеклик
дөвре багтдыр.

Энәниң чагасын сөйүши ялы,
Оңа акыл пайхасыны берши дек.
Бизе
дөври
эгнимизде гөтерип,
Оны белентлере экитмек герек!

Муны йүрегмизе язмалы бакы,
Гайталап йөрмели миллион гезек:
Овнук ишде бейик болмак ягшыдыр,
Бейик ишде болса
эгиртлик герек.

Чүнки дөвүр дөмүп йүрегимизден
Ыза тесип,
өсүп, өзгерип бада,
Бейиклигмиз биле бейгелмелидир
Шейдип яшамалы ягты дүнйәде.

Бу ерде чөзмеси кын меселе ёк,
Меселәң чөзгүди сададыр сада:
Дөвүр —
бу несилдир гужур-гайратлы,
Дөвүр —
бу, умуман, адамдыр адам!

Энциклопедияның гатларыны ач,
Сөй, йигрен, дурмушда диенин
гелсин.
Йөне бир агыры болсун бөврүңде
Олам адам хакда аладаң болсун!

Сең этжек ишиңи хич кимсе этмез,
Ёкдур бу дүнйәде билеңңи
билжек.
Неслим!
Көпри болуп дурсуң арада
Ызында гечен дур,
өңүнде гелжек.

Онки сүңңүң адам үчин ишлесин,
Голларың голдасын, гөзлең гарасын.
Бедениңде шол агыры, шол үнжи
Он үчүнжи сүңңүң болуп дөресин.

Сөйги

Сөйгүден гелйәрис
Барярыс сөйгә
Ерден дөрәп,
ере гидилши ялы,
Шоң билен бейикдир — адам ниети
Шоң билен гөзелдир — адам хыялы.

Сөйги оюң дәлдир.
Сынагдыр сөйги.
Хер етен
оң йүкүн гөтерип билмез.
Сөйгә мынасыплар гөтәр сөйгини
Сөйги
эжизлериң голундан гелмез.

Биз бу дүнйә
гожа дийәс кәярым,
Эмма дүнъе, гөршүмиз дей
яш бу гүн.
Сөймедиклер
яш дүнъеде гожадыр,

Сөен сүрйәр гожа дүнйәң яшлыгын.
Ол бу дүнйәң иң мукаддес мирасы
Оны ата-бабалармыз бир заман
Яман ниетлерден,
совукдан, отдан
горап,
бизе говшурдылар саг-аман.

Дүнъе өзгерип дур.
Булутлар гечйәр.
Агачлар гураяр.
Дөрейәр агач.
Адамлар өлйәрлер,
Дөрейәр адам,
Бу шейле болмалы.
Ёк башга алач.

Сөйги үчин тебигатда канун ёк.
(Билемок, ол тебигатың өзүми?)
Мен — адам:
сөйгүден дөредим башда.
Сөйги дийбем
юмарын мен гөзүми.

Билйән,
адам алып шөхләң тизлигин
Узак-узак дүнъелере ёл салар.
Ызда белент көшклер,
отлар,
деңизлер,
Иң бетерем
белент адамлар галар.

Айланар ол
Ак маяның ёлуны.
Аршың түмлүгинден этмез ол хедер.

Ол диңе
Ер диен планетада
Галан нәзик сөйгүсини ят эдер.

Ылым шейле диййәр: йүз йыллар өтүп,
Ол доланып гелер догдук дияра.
Эмма
дост-гарындаш, танышы болмаз,
Оңат сөзлер айтмаз сөйгүли яра.
Дөрт-бәш несил өтүп гиден дүнъеде
Ол —
гечмишден гелен —
гең галар йөрер.
Йөне ол хер йүрек,
хер бир адамда
Шо-ол
таныш сөйгүниң йүзүни гөрер.

Неслим!
Бир арзувым:
белентдир сөйги,
Сөен киши үчин
белент болма бар.
Ол сени дөретди — арша гөтерди,
Индем, сөйги үчин сенсиң җогапкәр.

Сөйүң!
Сөйүң!
Сөйүң! Айлы гиҗелер,
Айсыз гиҗелерем сөйүң ядаман.
Бизиң
бу газаплы йигриминҗиде
Өрән улы сөйги герек адама!

Сөйгиң гүйҗи билен айланяр земин!
Элбетде, бу гүйҗе телпек гоймалы.

Гүйч диймек
яшлыкдыр.
Яшлыкдыр сөйги —
Яшлык
белент хем арасса сөймели.

Гожа Галилейиң айдышы ялы:
Хер ничик-де болса айланяр земин
Йөне
шиндилерем яшашып йөрүс
Ягты хем гаранкың серхединде биз.

Бир ерлерде: «Эже, нан!»
(Сөйгини халас эдиң!)
Бир ерлерде: «Эй, женан!»
(Сөйгини халас эдиң!)
Арап йигди зынданда
ахмыр билен уруняр.
Оң дилинде: «Эй, пенам!»
(Сөйгини халас эдиң!)
Ёла дүшүпдир бетнам,
Төверек ган, ган, ган.
Дүнйәң дилинде «Вьетнам!»
(Сөйгини халас эдиң!)
Азан,
Азан болмасын!
Маутхаузен болмасын!
Шатлык,
хасратым асыр!
(Сөйгини халас эдиң!)

Нәче кын болса-да кын,
Ериң гелжеги үчин,
Неслиң болжагы үчин,
Әхли яман
шер ишден

Сөйгини халас эдиң!
Халас эдиң!
Халас эдиң сөйгини!
Әхли бела-бетерлерден гутарын.
Гөтериң сөйгини!
Халас сөйгини!
Единжи материк эдип гөтериң!

Гуруң!

Адамзат аңының
                    арша середип,
Онуң хыялыны билйән махалы,
Кичи дөвлетлериң
                    ула өврүлип,
Улулаң
        асмана
                галян махалы.

Унудың овунжак аладалары,
Юрдуң
        бир максатлы ёлунда йөрүң.
Китап окаң!
                эдиң белент арзувлар.
Көнәни юмурың!
Тәзәни гуруң!

Шәхер гуруң —
                пенжиреси гиң болсун,
Сәхер
        гүн шәхере башыны эгсин.
Бинасы берк,
                белент-белент жайлара
Авара дурналаң ганаты дегсин.

Көчелери
ал шапакдан башланып,
Узап
ене ал шапакда гутарсын.
Адам шол көчеден уграсын дүнйә
Хем шол көче билен дүнйә гетирсин!

Багтлы болар шейле шәхерде яшан
Гайгы дүшмез,
гусса дүшмез ядына.
Сиз оны гиң гуруң!
Сиз белент гуруң —
«Гүн шәхери»
диер ялы адына.

Ховалы көпрүлер бина эдилсин!
Еңил болсун
онуң
мүнүп-дүшери.
Ол бир йөне-мөне көпри болмасын —
Яда салсын
тәмиз әлемгошары!

Ол бир йөне-мөне көпри болмасын —
Аягын берк уруп ериң шарына
Дурсун ол.
Адамлар гечсин үстүнден
Дүшүнишмек үчин бири-бирине.

Ракеталар гуруң улы ой биле.
Вагтлайынча
ташлаң мәхрибан шары.
Дердине эм болуң
узак йылдызың —
Ериң азарыдыр
гөгүң азары.

Гурмак үчин инипдирис бу дүнйә,
Гурмак үчин
планета болмаз дар.
Бизиң хеммәмизиң бир мәхрибанмыз —
Бизиң чын энемиз — Ер шарымыз бар!

Сәхерлер ояныл,
айдымлар биле
Хатар дүзүп, ише тарап йөрүлсин.
Бу планета
дуршы биле
җошгунлы
Гурлушык мейданы болуп гөрүнсин.

Гөни болсун хатарлармыз
элмыдам.
Ол аңк этсин дүнйәң уссаларыны.
Гой, олар
шу хатарлардан алсынлар
Гөнүлик өлчегниң нусгаларыны!

Бар зат гечйәр
бу дүнйәде
өзгерип,
Йыллар
гурадярлар алманы-нары,
Диңе бир зат бу дүнйәде бакыдыр —
Аңымызың,
Йүрегмизиң хүнәри.

1967

Йөне урушларың бир кадасы бар,
Ол гайдып гелене бермез карары:
Дирилер гезип йөр, гысып дишлерин,
Өленлең өлмүне себәпкәр ялы.

УРША

ЙҮЗЛЕНМЕ

БАЛЛАДА

(Гөзел Италия топрагында фашистлере гаршы гөрешде вепат болан түркмен йигиди Жумадурды Сабырова багышлаярын)

«Саг бол, эне мекан, сүйт эмен ерим,
Аглама, эне жан, гайдып гелерин.

Сүпүр гөзяшыңы, бес эт ахыңы,
Ил үчин догрупдың, дүшүн ахыры.

Дөшүни паралап душман гүллеси,
Ватан ховп астында дурян пиллеси,

Мердем бол, эне жан, бес эт ахыңы,
Мен халкың перзенди, дүшүн ахыры!

Тәмизләп душмандан мукаддес ерим,
Саг-аман яныңа гайдып гелерин!»

Гижелер сөвешди. Гүндиз сөвешди,
Киеви эеләп, Карпатдан гечди.

Ган дөкди. Йыкылды, ыза тесмеди,
... Соң оны даш үлкә зыңды кысматы.

Гөзел Италияның мерт оглы биле
Ол доган окашды эл берип эле.

«Сөйдүм асманыңы, илиңи сениң,
Италия, Италия, Италиям мениң».

Гөзләнде йигиди фашист эсгери,
Гизледи Италия, Италияң ери.

4*

... Ызладылар оны. Ахыр тутдулар.
Соң атылҗак ере алып гитдилер.

Италияң асманы гара бүренди,
Ах уруп, Италияң ерем ыранды.

«Ким сен?» Фашист мавы гөзлерин юмяр,
Йигит гөге бакып мердемси дымяр.

Гарибальдиң юрды Италия дымяр.
Отҗагазлар дымяр, гушлар-да дымяр.

Соңра Аҗал мүнүп гүлләң гершине,
Йигидиң эркини аляр дуршуна.

Асман гөзяш дөкүп, гүйчли ел өсйәр,
Италия түркмени багрына басяр.

«Саг бол, эне мекан, сүйт эмен ерим,
Аглама, эне җан, гайдып гелерин!

Сүпүр гөзяшыңы, бес эт ахыңы,
Тәк сен үчин догманма дүшүн ахыры!»

* * *

Сен оны кырк бирде ёлладың бейләк,
Әхли ёл-ёдалаң барян ерине.
Кырк үчде бирденкә йыкылды оглуң,
Сениң билен душушмагың ерине.

Ол кырк үчден туруп гайтмак иследи.
Сениң чал башыңы сыпамак үчин.
Ёлагчы отлы ёк, командировка ёк.
Кын...

Багры билен сүйшүп гелҗегем болды.
Нәтҗек, шол кырк үчден сыпып боланок.
Сен оглуңдан гаты гөрме, Эне җан,
Гелип биленок.

УРУШ

Алтымдамы?
Едимде?
Билемок аян.
...Чөрек үчин мен ирден
Дүкана барян.

Дүнъе имисалалык,
Гөкде йылдыз кән.
Сага.
Сола.
Соң гөни.
Ине-де дүкан.

Учды имисалалык,—
Жагылда-жугул.
Хөкман үлеш пайымы
Алмалы шу гүн.

Дурдум агыр нобата
Нобатым етди.
Түйлек, даяв бир киши
Дөшүмден итди.

Нобатыма дурды-да,
Узатды чекин.
Гыгырдым «Нобат меңки!»
Хайкырды: «Чекил!»

Ене дурдум нобата,
Сүйшди ол асса,
Юка йүрек аяллар
Диййәр: «Нерессе».

Вах, бу нобат!
Бу нобат!

Резин дей сүйнди.
Дөрт пасыл өз нобатын
Чалшана дөнди.

Мең йөрэп дэл, асылып,
Нобатым етди.
Чөрегми алдым-да,
Өймүзе гитдим.

Бегенжимиң чэги ёк,
Гобсуняр йүрек,
Хыялымда — өйүмиз,
Элимде чөрек.

Тегелек гүн галыпдыр —
Айдың төверек.
Элимдэки чөрек дей
Гүнүм-де чөрек!

Көче имисалалык
Хова йүпекди.
Сола.
Бирден шол түйлек
Өңүмден чыкды.

Гөрүп рухсуз йүзүни,
Мен галпылладым.
Өзи ачмы?
Гөзи ач?
Билип билмедим.

Ол башда гөзи биле,
Чөрегми ийди.
Соңра: «Йигит, бол, эчил.
Чөрегни» дийди.

Мен гыгырдым, мөңңүрдим:
«Мениңки чөрек»

Пышырдады: «Шол чөрек
маңа-да герек»

Чөрегими алды-да.
Еңсәмден итди,
Төверегне гаранып,
Угруна гитди.

Мен иңледим, ичимден
Санҗы тутан дек.
Хол аңырда әпет гүн,
Хол бәрде түйлек.

Дөнүп гара нокада,
Йитди ол ине,
Тегмил болуп япышды
Гүнүң йүзүне.

...Бу ерлерде шейлерәк
Акярды дурмуш.
Узак бир ерде болса
Якярды уруш.

Ол уруш-а дүшнүкли
Ол маңа мәлим.
Йөне, ери, бу уруш,
Ери, бу нәме?

Уршуң бир кадасы бар.
Полкы ёк эдер.
мазар экер,
эҗизлең,
полкун дөредер.

Баша дүшен сынагың
кынлыгна бакман,

ынанярыс: уршы
еңерис хөкман.

Йөне шол агыр гүнлер
Йүзүни ачан
эҗиз диен миллети
еңерис хачан?...

1966

ГӨДЕК СОЛДАТ

Фронт ёлларында гөдек солдата
Бир гыз ашык болды.
Багш этди өзүн.
Сөз тапмады солдат оңа диере,
Калбына сиңдирип билмеди нэзин.

Гүнлең бири шинель атып үстлерне,
Онуңам үстүнден атынып асман,
Ятдылар
Гөдеклик хемем нэзиклик,
Арадакы улы серхеде етмэн.

Диңе даң чигреги якып башланда,
Гызың дүйшлериниң үстүне басман,
Гөдек солдат «ёрганыны» бөлүшди,
Гыза шинель дүшди,
Өзүне асман.

* * *

Аякда габарчак, маңлайында дер,
Дөрт йыл геченден соң доланды эсгер.

Обаның гашына гелди, отурды,
Чилимини мүштүгине өтүрди.

Ховлукман отлады. Ховлукман сорды.
Хэзир ажы чилим — лукмандан зорды.

Обадыр арада еке мензил ёк,
Эсгер обасына сын этди узак.

Чилими гутарды. Отланды ене.
Гышарды яшажык отуң үстүне.

Аңырда ак тамлар, ак өйлер үсте
Галярды йылан дей гойы ак түссе.

Йылың бахар паслы, гүн өйле вагты,
Йигди учурярды душушык багты.

Эсгериң акылы етйэрди оңат;
Оба етсе оңкы сылагдыр — хормат.

Улы той тутулып, гоюн союлар,
Дүнъеде иң оңат сөзлер дийилер.

Шейдип, гүнлер гечер, башгасы гелер,
Багта, гүзерана эндик эдилер.

Йөне хэзир гең-таң хумар болуп сер,
Обасына бакып ятырды эсгер.

Обасына бакып, ятырды хэли,
Багтыны азажык үзалдян ялы.

* * *

Уруш гидип отырды
Гүнбатар сары.
Йигдиң ызында галды
Сөйгүли яры.

Шол көпелди отурды
Йүзде йыгырды.
Гүндиз ак экин орды
Гиҗе эгирди.

Кувват берди гахрыман
Яры билине.
Бирҗик шүбхе этмеди
Дирилигине.

«Дири!» дийди ятанда,
Туранда: «Дири!»
«Ёк инди гелмез» дийди
Нәкесиң бири.
Шонда-да дийди гелин:
«Диридир дири!..»

Горадымы ыхласы
Я-да дилеги.
Яры агыр сөвешден
Доланды, гелди.

Гоңшы-голам совулып,
Галып икичәк,
Юмшак душек язылды
Үстүне кечәң.

Йигит шонда сөзледи
Даңдана ченли.

Дөрт йыллап ёв гүнүнде
Башдан геченни.

Сөзледи ол тенинден
Акан ганындан.
Гайданыны өлүмиң
Бәри янындан.

Бендилиге, хорлуга
Дөз геленинден.
Маутхаузениң
Шум дузгунинден.

Ярының хор эгнине
Гойды-да элин.
Сессиз-үйнсүз аглады,
Товланды гелин.

Ол ынанып билмеди
Меймирәп ине,
Янда дири ятаның
Дирилигине.

УРША ЙУЗЛЕНМЕ

Оңа кын сөвешде өлендир өйдүп,
Узак ерде ядыгәрлик дикдилер.
Йыллар гечди. Гелди өйүне гайдып.
Йылдыз берип, Гахрыман ат дакдылар.

...Ине, дур ол өз-өзүниң өңүнде,
Олаң бири өли, бириси дири.
Шейле бир гам дөмди гарры гөвүнде,
Бейле гам чекмәнди догалы бәри.

Сөвешенде әрди. Соңам әрди ол.
Йөне хәзир бир әҗизе меңзейәр.
Өз өңүнде чал башыны эгйәр ол,
Онуң өз өңүнде нә гүнәси бар?

Агыр гамдан ере чүмди дызлары,
Ол саңа седасыз окады нәлет.
Биреййәм битипди тыгың ызлары.
Шиндем өлеңокмы?
Индикиң нәме?..

* * *

Ёгаляр энелер? Ёгаляр, арман,
Дойман огулларның гамдыр багтындан.
Шейдип, эне мәхрин гөрҗек перзентлер
Етим болуп галяр айны вагтында.

Сөвеш гүни сөвеш донуны геен
Чага юрт ыкбалын горамак не кын?!
Ватан үчин баш гойярлар огуллар,
Бәрде энелермиз галярлар етим...

СОЛДАТ ЙҮРЕГИ

Ол бейик Волганың саг кенарындан
Алымлар тапдылар каска, ярагы,
Гапдалында шинди ере сиңмедик
Ятырды солдатың урян йүреги.

Эмай билен газып алып гудраты,
Үйшдүлер дашына херси бир ерден.
Бу эзиз ховадан дем алан йүрек
Адам сеси билен гүрледи бирден:

«Бу җепалы ер астында
Йүрек гаты кән.
Буйрук ерне етирилди,
Ёлдаш капитан».

АЦАТУР АГА

Язу-гыш гапысын
Гиң ачып дуран
Җай бизиң көчеде
Мешхурдыр өрэн.

Агаҗының реңки
Өчүк-аладыр,
Ол эдик бежерйэн
Уссаханадыр.

Шол дүмтүнер отыр
Гоҗа Ацатур.
Гапыда үч аяк
Арабасы дур.

Столуң астында
Битай аягы,
Тай эдип алыпдыр
Гоша таягы.

Айдан сөзи өтгүр
Ацатур агаң.
Хич такаты ёкдур
Бош отурмага.

Ыссы июль болсун,
Ха болсун январь,
Я көвүш реңклэр,
Я эдик ямар.

Агачдан чүй эдер,
Я гайыш серер.
Мэреке шол гидер,
Шол гелер дурар.

Җайың ичи шовхун,
Бәс эдер яза.
Гүррүңлең ахыры
Җеделе язар.

Бир гөрсең сыясат,
Бир гөрсең ёмак,
Азия сыяхат,
Африка көмек.

Космос,
　　　Бекдаш,
　　　Сибирь—
Хабара байдыр.
Умуман, бар затдан
Хабары бардыр.

Гейилип көнелшен,
Реңки саралшан
Әдиги реңкләнде,
Гөзүң гамашар!

Ал, йигит, ак ёлда
Йыртылсын диер.
Әдигиң эеси
Әдиги геер.

Шонда гоҗа гысып
Гоша таягын,
Ят эдер Эльбада
Гоян аягын.

Соң эли сыпынса
(ол эндикли кәр)
Үч аяк арабаң
Тигрини беҗәр.

Агшам дүшер. Гулплар
Гапысын мәкәм.
Гидер ол ховлукман
Өйүне бакан.

Шагаланңлы ёлда
Аңатур ага
Баш атар гожалар,
Баш атар чага.

Мешхур әдикчимиз
Гуваныл иле,
Гошулар-да гидер
Кувватлы силе.

Бир азажык ядар,
Дер йүзүн өртер.
Оны мүңләп аяк
Өйүне элтер.

* * *

Бир досты Киевде язылды ере,
Ене бири вепат болды Одерде,
Ол болса бар Европаны айланды,
Европа-да саг бол дийди о мерде.

Догдук диярына доланды эсгер,
Бир улы той тутды энеси пахыр,
Эсгерлер урушда өлмейәр диңе,
Урушдан гайдыбам гелинйәр ахыр.

Йөне урушларың бир кадасы бар,
Ол гайдып гелене бермез карары:
Дирилер гезип йөр, гысып дишлерин,
Өленлең өлмүне себәпкәр ялы.

ДУЙШЛЕР

Гүнде нәче дүйш гөрүлйәр җаханда?
Мүңми? Миллионмы?
Аслында ким оны санап билипдир.
Дүйш бизе герекли иң зерур затлаң
Йүзүн ачып билйән мүмкинчиликдир.

Товук дары гөрермишин дүйшүнде,
Асман ери гөрермишин дүйшүнде:
Сөймедиклең гөрйәни сөйүлмедик бир җуван.
Шәхерлериң гөрйәни чыг басан узак мейдан.

Планета шол айланар йөрермиш.
Хем дүйшүнде рахатлыгы гөрермиш.
Хер кимиң өз иң зерур
Дүйши боляр.
Гең затлар!
Гечен улы урушдан гайдып гелйәр дүйшүнде
Өлен солдатлар.

* * *

Дең-душлармың бары кәмил чыкыпдыр.
Китап окаярлар. Язярлар китап.
Кимси юрдуң ёлларында гезип йөр.
Гейимлери ёл ысындан дуркүкәп.

Олар ягты гүнлер гидйәрлер кино,
Аял, чагаларнам алып гидйәрлер.
Зүрятлары үчин нобата дуруп,
Олара эскимо хөдүр эдйәрлер.

Олар гам чекселер — гаралар асман,
Олар шатлансалар—шол асман гүлер.
Олар илки окаярлар тарыхы,
Соңра шол тарыхы дөредйәр олар.

Махал-махал душушярыс барымыз,
Шерап ичип, көңүллери шатлаяс.
Акылдыр пелсепе ундуляр шонда,
Шорта сөздүр дегишмәни ятлаяс.

Соңра юрдуң ёлларын дагаяс,
Белент Фронтларда дерләп гезйәрис.
Иш, алада, белент затлар барада
Бир-бирмизе узын хатлар язярыс.

Аладамыз биле гаплаяс юрды,
Оны белентлере гөтерйәрис хас.
«Дүйн сәхер сөвешде гахрыманларча...»
Диен хатың гелмежегне ынаняс.

* * *

Гелин,
Өзүмизи көшешдирмәлиң,
Гелин,
Йүрегмизи көшешдирмәлиң,
Он секиз яшында гиден йигитлер
Отуз йыл гечибем геленок хәли.

Дилег этдик гайдып гелерлер дийип,
Гапак дей дөшлери энче орденли
Гарашдык.
Гарашма кемин гоймадык.
Эгер гелҗек болса гелерче болды.

Гелин,
Хакыкатың гөзне бакалың
Гарашыплар нәче йылы өтүрдик.
Гиденлер боржуны ерне етирди,
Бизем боржумызы ерне етирдик.

Гөвүнлик бермәнем боляр бир чени,
Йөне йигрими миллион... биз үчин өлди.
Гелин,
Мертлерче разы болалың,
Эгер гелҗек болса гелерче болды.

Бу түркмениң бахары дей
Яшлыгымыз гечйәр басым.
Ил башына дүшен ишден
Бизи хич зат горамасын!

МЕН ӨЗҮМИ АЯМАДЫМ ҲИЧ ЕРДЕ

СӘХРАМ

Ал-әлван гүллерден
Галыпдыр думан.
Гечен гүнлеримден
Ёк менде арман.

Гүллериң ысындан
Серхош бу асман,
Сәхраны дийсен-е,
Элхедер—аман!

Өзүми гынадым
Болды бир чени.
Әкит, эй, гыр атым,
Гиң сәхра мени.

Яшыл шемал дейин,
Ганатлы дейин.
Гидейин, гидейин,
Сәхра гидейин.

Айлана-айлана,
Гөвнүм ачайын.
Йылаклы яйлалаң
Чалын ичейин.

Гиң асманың айын
Сынлап бир заман,
Гожаны диңләйин,
Өзүм гүрлемән.

Ач гужагңы, сәхрам,
Гойнуң чаглыдыр.
Мениң әхли бахам
Саңа баглыдыр.

Сен маңа пата бер
Перзендиң дейин,
Сениң дуршуна дер
Йүзүң өпейин.

Бу бейик баглaрам
Башланяр ерден.
Бу бейик даглaрам
Башланяр ерден.

Сәхрам!
Сынмаз өркүм.
Сырың ач маңа.
Ер бер.
Менем көкүм
Урайын саңа!

ГӨВНҮМ

Гөвнүм, гөвнүм, эзиз гөвнүм,
Дийме муңа өвүндигим.
Отуза сер уран гүнүм
Ахыр билдим гөвүндигиң.

Ил дердине терс бакмадым,
Оны душдан гечирмедим.
Гоңшымың ичин якмадым,
Хем одуны өчүрмедим.

Ач болмадым, йөне вели
Доклугымдан гэгирмедим.
Йигит кимин сөйдүм или,
Сөййэн диййип гыгырмадым.

Йөне шум иш гыссанында,
Басыланда кэте суссум,—
Өзүм дэл, дост-ярым үчин
Сени көпрэк өңе тутдум.

Бу түркмениң бахары дей
Яшлыгымыз гечйэр басым.
Ил башына дүшен ишден
Бизи хич зат горамасын.

Хакың гөзүне бакалы,
Шер иш ерден гөчер ялы.
Йүреклерде от якалы,
Ожаклары өчүрмэли.

Аглалы, биле гүлели!
Мырат тапсын максат тутан.
Биз нэм болсак шо болалы,
Болса боляр, эзиз Ватан!

МЕНИҢ АСЛЫЕТИМ

Мең атамда зехин ёкды үйтгешик,
Йөне өз кәрини йүрекден сөйди.
Гаш билен диваләң гошуны гошуп,
Күмүшдир гызылың никасын гыйды.

Уссаханасында—сунгат өйүнде
Мениң эзиз атам эденсоң ыхлас,
Герчеклең гөзүне гөзел гөрүнди,
Түркмениң эдалы гөзеллери хас.

Гупбалары шазадаланң тәжи дей
Гөзеллериң мертебесин гөтерди.
Шахыр диңе гөзеллиги васп этсе,
Атам гөзеллигиң үстүн етирди.

Атамың сарпасын саклады миллет,
Олам ил сарпасын саклады гелди.
Бир элинде хайыр, биринде сунгат,
Шейдип ол Шатлыгың шахыры болды.

Мең какамда зехин ёкды үйтгешик.
Хүнәр дәл, борҗуны йүрекден сөйди.
Душман геленинде энче юрт ашып,
Ол өз такдырыны мизана гойды.

Атамың Шатлыкдан башланан ёлы
Оны газап бедевине атарды.
Оң еңишли башлан газаплы ёлы
Барып Маутхаузенде гутарды.

Хемме билйәр бендиликде дерт улы
Ол шол ерде бир йылыны өтүрди.
Бендиликде оң гөркезен мертлиги,
Түркмен герчегине шөхрат гетирди.

Ќакам саглык билен говушды бизе,
Бар хесрети билен өйүне гелди.
Бир элинде хайыр, биринде найза
Ол шейдип хесретиң шахыры болды.

Мен олардан даша зыңылан даш дәл,
Сүңңүмде ганларын гөтерип гелдим.
Мен бу гүн Шатлыгың юрдундан башлап,
Гөзеллик юрдунын шахыры болдум.

Гүнәкәри мен дәл бейле ваканың,
Өзүми шу вакаң шаяды өйдйән.
Хесретин васп эдйән дири какамың,
Ёк атамың Шатлыгыны васп эдйән.

ГӨЗҮМ ДҮШДИ

Мен бу гүн сәхер оянып, чыкдым ләлезарлыга,
Депәм үсте үммүлмез гүммезе гөзүм дүшди.
Бу әлеме гувандым, гувандым мен барлыга,
Йылда солуп, бакы солмаз гүллере гөзүм дүшди.

Гүйзүң аграс көчесинде япрак ковлаяр шемал,
Мен онуң васпын эдиплер тапмак иследим высал.
Йүз совал высалын тапдым, галды ене мүң совал,
Совал-җогапсыз йөрен, дил билмезе гөзүм дүшди.

Эл-аяксыз, мердивансыз булдуң гөге галышы,
Гунчаларың ачылышы, тер гүллериң солушы.
Тебигатың шу ажайып, бакы сазы чалышы,—
Бизи үврән салланчага, дүзлере гөзүм дүшди.

Эл хүнәри ил гезермиш, оң хүнәри дүнйәни!
Сен Ватансыз хасап этме гонуп-гөчен дурнаны.
Онуң үчин серхет болмаз, ол дүнйәң бендиваны...
Бир-бирине голлар берен иллере гөзүм дүшди.

Эгер сениң көңүл ичре болмаса хош сөзлериң,
Сен оны өтен әрлериң диваныңдан гөзлегин.
Чүнки бизден соңкы дөвре дикип бакы гөзлерин
Бизиң хош сөзлере мәтәч гүнлере гөзүм дүшди.

* * *

Хамала чагалык гечмежек ялы
Чагалыгың кенарында кән дурдум.
Бу дүнъе дуршуна совалды маңа,
Шо соваллаң җогабына нәм бердим.

Ол шейле кенарды,—
Бейик кенарды,
Алкымында сораг Адасы барды.
Аңырсында болса башга бир бейик,
Башга бир гиң кенар узап гидйәрди.

Ол шейле бир узак,
шейле чуң экен,
Ол шейле бир бейик,
шейле гиң экен.
Чекер шатлыгыны диңе гөтерен,
Гайгысынам диңе гөтерен чекер.

Шо кенара гелип ой эдип йөрүн,
Йыгнап еңил, агыр сораглаң барын —
...Не бир о кенарда җогап тапдым мен,
Не бир бу кенарда җогап тапярын.

ЫНАМ

Мен оны горадым яман гөзлерден,
Җалай йигитлериң хер гарайшындан,
Совук гыбатлардан, совук сөзлерден,
Түкенмез йылларың гара гышындан.

Горадым гөриплең гарайышындан,
Якынларымданам горадым оны.
Горадым достлармың йылгырышындан,
Хич бир зада рова гөрмедим оны.

Бишиишини сынлап уллакан алмаң,
Шол улы алма-да горкулы гарап,
Оны әхли затдан горадым, арман,
Өзүми шол гыздан билмедим горап.

Ханха, инрик ере язылып баряр,
Билйәң, бир ерлерде эййәм даң атды,
Оң сөйгүси мисли бир улы деря
Зыңылан даш болуп, йүрегме етди.

Ине, сырып йөрүс көчелең боюн,
Бир-бирмиз танаман, нобата дурус,
Гелиң, сыр сакламан, алалың боюн,
Шол дашы нәчәмиз гөтерип йөрүс.

Бир җеза бар җезаланаңам җелладыз:
Высалларың мырат болмак дерегне,
Адамың эй гөрен, ынанан зады
Бир гара даш болуп чөкйәр йүрегне.

Ынамсыз яшамак мүмкин дәл, мүмкин,
Оны горамалы бейни хем йүрек.
Йөне ынамланаңам сыняны үчин,
Кәте ынамлардан горанмак герек.

* * *

Ёк, лукман, йүрегим хич киме бермен,
Оң үчин пычагңы гынама, лукман.
Башга кишиң йүрегини гөтәрне,
Дерди-азар чекерине ховлукман!

Оны арзан алып, арзан сатмадым.
Ол маңа берилен өмрүң ыкбалы.
Мен оны көчеден гөзләп тапмадым,
Инди бун чыкарып берәрим ялы.

Болгусыз жошанда сесин диңдирдим,
Хак сөз диенинде эрк бердим долы.
Мен оңа жуда кән зехин сиңдирдим,
Гел-гел бун чыкарып бермезим ялы.

Саг гүнүм бәсдешим уммандыр, умман,
Хөвесимди көңлүм алан ерлерим.
Мениң бу дүнъеде бир байлыгым бар,—
Олам айдып етишмедик сырларым.

Башга бири үчин гурсагма какып,
Хакың ёк сырыма гулак асмана.
Йүреклер дивар дәл,
Оңа чүй какып,
Соң шо чүйден башга пикир асмага.

Нәмә дегсеңизем,
Дегмәң йүреге,
Мыдам йүреклери сыламак герек.
Салмаң оны башга дел күкреге,—
Агыр дүшер дел сырлары гөтермек!?

* * *

Доста нәче серпай этсең аз ялы,
Нәче сөйсең.
Шонча сөйүп йөрмели.
Екдур достуң гыммады я арзаны,
Дост дост болар.
Шоңа жаның бермели.

Йөне ол жаныңы алмаз хич хачан,
Шоң үчин гар,
Гышда галаның билсең,
Йыртык жүбүсинден ишлиге гачан
Иң соңкы отлучөп дәнеси болсаң.

ДОСТ

Достум махал-махал яныма гелйәр,
Гурлешйәс. Гүлүшйәс. Ишлеримиз дүз.
Ол менсиз еке гүн оңуп билмейәр.
Мен болса онсуз.

Мениң әхли сырым достума аян.
Олам сырын гизләп, алданок мени.
Ол мени өзүмден оңат танаяр.
Мен болса оны.

Айрылшяс, «Хат язып дурарын хөкман!»
Оңа вада берйән. Ол болса маңа.
Соң ол маңа язып дурмаз бейле кән.
Мен болса оңа.

Эмма гүнлең бири, билип билмейән,
Бу улы дурмушда болса маңа кын,
Ол мең үчин башын гояр бигүман.
А мен оң үчин.

Ол маңа элмыдам дүшүнер догры,
Кемчилигим билен играмаз мени.
Ялңышсам дарар-да гойбәр догумлы.
Мен болса оны.

Ине, гүйз. Ол гүйз дей пайхаслы баряр.
Вепалыдыр. Дөк йүрекде барыңы.
Хава. Мениң шейлерәжик достум бар!
А сизде бармы?

* * *

Достум, атдашым Гурбаназар Непесов иш үстүнде трагики ягдайда арадан чыкды.

Ойнадып есерже гара гөзлериң
Мең яныма гелениңде хер гезек,
Язып отуранмы гөрүп, диердиң:
«Мен азар бермэйин, ишлемек герек!»

Ол гезегем шейдип чыкдың-да гитдиң.
Биркүч саны вэши сөзүңи оклап.
Индем узакларда үмсүм ятырсың,
Бүтиндүнйә Үмсүмлигин гуҗаклап.

Эййәм шу гүн йитгилериңи санасаң,
Отуз яш асыр дей узак гөрүнйә.
Пайхасланяс, хыҗувлармыз көшешйәр,
Биз йитирип дүшүнйәрис бу дүнйә.

Сениң барып етен узак үлкәңе
Отлулар гатнанок, машын баранок.
Бу гүн сен барада гошгы язярын,
Сенем гелип, маңа азар береңок.

Бу гүн иңрик чөкүп дагың үстүне,
Гиҗе гөге сечениңде пишмесин,
Сен-э гелип маңа азар берседиң,
Менем шу гошгыны язман гечседим.

* * *

Ханы, чал дутары, мәхрибан достум,
Эгсели, йүрегмиз атманка гасын,
Гечилен ёлларың шатлык-багтыны,
Гечилмедик ёдаларың гуссасын.

Эгсели гуссасын яланач баглаң,
Гүйзүң япрак бүрән ята сувларның.
Эгсели гуссасын, дув-ак гуссасын,
Месопотамия барян гувларың.

Бар зат болды: Сөйги, достлук, ялан сөз,
Бүдремелер, яслы гүндүр багтлы гүн.
Асуда дүзлериң гуссасы биле
Дүшүндик биз манысына шатлыгың.

Йыллар гечди дурды ызлы-ызына,
Хас аграс яшадык, хас аграс сөйдүк,
Шу эзиз топрага белент ынамы
Биз әхли затлардан белентде гойдук.

Биз сөйүлдик, багтлы болдук шоң үчин
Диңе сөен гүйзде гусса дүшүнйәр.
Ким айдыпдыр паны дийип барлыга?
Яшаныңа жуда дегйәр бу дүнйә.

Ине, шу гөзеллик яшаны үчин,
Куйседик бахарлар басымдан-басым,
Гүйзүң япрак бүрән ята сувларны,
Онуң ядан ёдаларның гуссасын!

* * *

Өрән айдың хем чуң бир хакыкат бар:
Дирилер өлүпдир. Дирилер өлйә.
Йөне шол өленлер мүң йыллар өтүп,
Башга бири болуп инйәр бу дүнйә.

Бейле болса кимкә мениң гечмишим?
Шахырмыкан?
Ашыкмыкан?
Я дайхан?
Я ол намартмыкан чын сөзден горкян
Хем горкусы үчин чын сөзе душман?

Эгер шахыр болса мениң шыгрымы
Өзүм болуп менден гизлин окяндыр.
Эҗиз шыгрым үчин сачларын ёлуп,
Менлигине аҗы гөзяш дөкйәндир.

Эгер ашык болса сөймедиклерме
Сөййән диениме яныл-бишйәндир.
Ол мениң рухумың казысы ялы,
Өз пәклиги билен маңа душмандыр.

Эгер дайхан болса, топракдан алып,
Оңа бермейәнме тутяндыр ичин,
Хем онуң бир оңат дилеги бардыр
Топрага бир тохум атарым үчин.

Инди бу яшлыгам өтүшип баря,
Этсемим бар болса, болды бир чени.
Гиҗе-гүндиз шахыр, ашык хем дайхан
Депәмден середип гоймаяр мени.

Өлсем, догры сөзүң шол душманыны —
Инкәр эден — мени өпер бу ерим,

Мүң йыл өтүп, еңе дөрәп, шол шахыр,
Ашык, дайхан болуп довам эдерин.

Ызыма серетсем, бир гиден умман,
Өңүме серетсем, бир гиден умман,
Гечмишиң өңүнде улы бергим бар.
Гелҗегиң өңүнде улы бергим бар.

АЙРАЛЫК

Даң атяр, гүн яшяр — Гүнеш яшмаяр.
Йылдыз өчйәр, эмма өчмейәр Әлем.
Адам өлйәр — хич өлмейәр Адамзат.
Баг гураяр — токай яшаяр хәлем.

Бу шейле болупды.
Шейле-де болар.
Тебигатың демир кануны булар.

Даң атяр, гүн яшяр — гыйыляр йүрек,
Бир йылдызҗык өчйәр — гыйыляр йүрек.
Гоҗа баг чүйрейәр — гыйыляр йүрек.
Адам өлйәр — хасам гыйыляр йүрек.

Эгер Гүнеш, Әлем, Токай, Адамзат —
Бакы болса,
Гама батмак не деркар?
Баг өлйәр — баг дөрейәр,
Гүн яшса — даң атмалы.
Хер өлүмиң ызында оң довамы — өмүр бар.

Шуларың бириси дүнйәмден гитсе,
Билемок, йүрегми гаплаяр гусса.

ЙҮРЕК

Бериң маңа он йүрек, он саны әпет
йүрек,
Он йүрегиң хер бири бир зат дуймага
герек.
Бири билен сөейин бу үммүлмез
асманы,
Бири билен дүнйәни, бири билен
ынсаны.
Бири билен Ватаны, бири билен
энәни,
Галан бәшиси билен йигренейин
душманы.

Достум билен отурып, болсадылар
гурсак-да,
Такат тапман йүрегим
пышырдаяр гурсакда:
— Нәмә герек он йүрек?
Нәмә герек он йүрек,
Сен оңарсаң, билип гой,
мениң өзүм он йүрек.
Йыллар шувлап геченде,
баглар башын эгенде,
Сиз җуванмы, данамы, я болмаса
гүр сакгал,
Бир йүреге он йүрек сыгдырмасаң
эгер-де,
Он йүрегиң ер тапмаз бир йүрекли
гурсакда.
Сен оңарсаң — бир йүрек
дегер мүңүне дерек!

ГҮЛКИ ЙЫГЫП АРМАЙЫН

Горкян элмыдама отурянлардан!
Сөййән Ашгабадың йылы гышларын.
Барян
　　еңил әдип
　　　　тротуарлардан
Йыгып
　　адамларың йылгырышларын!

Ине бейик пенжиреде нәзенин!
Йылгыршына майыл болуп галярын.
Пенжирәң пердесин сырайса велин,
Гүлкүсин йүзүнден йыгып алярын.

Гүлйә ашыклармыз, гүлйәр гожалар,
Доганлар гүлйәрлер, догжаклар гүлер.
Шейдип,
Ягты ыкбалларың үстүнден
Хер сәхер Гүн билен догар гүлкүлер.

Маңа узак ёлда кын болса болсун,
Йөне гүлки билен догсун гүн-айым.
Гой, йүзлерден гүлки ызы йитмесин!
Гүлки йыгмак кесбим болсун ылайым.

ШОВСУЗЛЫК

Чагалыкдан эндик болан
Барды бир дердим.
Җеделлешип достлам билен
Тире гидердим.

Әхли районмыза белли
Атлы мергендим.
Бу кәримде мен биринҗи —
Өрән түргендим.

Миземезди эллеримде
Түпениң нили.
Шовхун билен газанардым
Бир кем эллини!

«Бир кем элли! Бир кем элли!»
Гыгырардылар.
Шейдип, достлам мени пивә
Чагырардылар.

... Дурмуш болса бир тир дәлди
Шовсузлык — ярым.
Онда нирде бир кем элли —
Урмаздым ярын.

Аҗы Шовсузлыклар билен
Югрулып дөрән,
Ёлум өрән чаркандаклы,
Агырды өрән.

Гой, Шовсузлык газап билен
Бадагын атсын,
Мен йыкылып, диңе шейдип
Чыкарын үстүн.

Шоны еңмек — максат болар,
Шол шаным болар.
Дурмуш тиримде Шовсузлык
Нышанам болар.

А мен болса көне мерген
Аңк эдип или,
Оны уруп, газанарын
Бир кем эллини!

«Бир кем элли! Бир кем элли!»
Ил сеслененде,
«Бак, бир Шовсузлык кемелди»
Гыгырын мен-де!

АРЗУВ

Билйән, йыл доланып, асырлар гечер,
Булутлар гөчерлер, чөллер-де гөчер.

Шонда дамжа дөнсем, болар бир кәрим:
Мен элмыдам тешнелери гөзләрин.

Эгер бага дөнсем, болар бир кәрим:
Мен ынсана сая салмак исләрин.

Йылдыз болуп аралашсам әлеме,
Шейле ыкбалымдан сәхел наламан.

Яшарын узакда бир арзув билен,
Ериң адамларна гарашарын мен!

ЭРК ХАКЫНДА ГОШГЫ

Хемме билйәр — эрки боляр хер кимиң.
Мениңем пайыма бириси дүшди.
Гөвнүне дегмездим ләлик эркимиң,
Шоң үчин алды-да дашыма гечди.

Гүнәсизми я-да гүнәлимиди,
«Йөр» дийсе, ызына дүшәймелиди.
«Мүн» дийсе, сәгинмән мүнәймелиди.
«Дүш» дийсе, сәгинмән дүшәймелиди.

Гиҗеки пейдасыз отурлышыклар,
Маңызсыз җеделлер, манысыз сөзлер,
Эдилйән гыбатлар — «опурлышыклар»,
Акыллысыраяи акылсыз гөзлер. —

Сыздым: булаң бары герекмез затды,
Песликдигини-де өрән берк сыздым.
Йөне эрким вели дийсең беззатды,
Эрким барды, эмма ене эрксиздим.

Сыздым шу эрк болса рухум, серимде,
Бу дурмуш, бу вагтың манысы болмаз.
Язылмаз язылҗак сетирлерим-де
Окап билҗек дессанларым окалмаз.

Мунуң өзи шум дүйш гөрүп уклама,
Мунуң өзи диңе бошлуга элтер.
Агшамкы хайп гечен минутларыма,
Шейдип, башым яйкап өкүнйән эрте.

Эмма агшам йүрегимде тирпилди,
Отырын. Гөз велин шол пенҗиреде.
Ине бармак айна какяр: тыркылды,
Мен гидйәрин бош дүнйәме ене-де.

...Мен ахыр отурып хыяла батдым,
«Нәтмели? Бу ләлик эрки нәтмели?»
Аз йөрәп, көп йөрәп бир пикре етдим:
Оны ит енҗенден бетер енчмели!

Мен оны тутдум-да дандым эриге,
Соң эрикден чыглы чыбык кесиндим.
«Илкинҗи ургыны хайсы ерине
Эчилсемкәм» дийип, эсли көсендим.

Вагтым аз болса-да, болса-да иш кән,
Бар ишими ташлап урдум, мен урдум.
Урдукча урмага ачылды ишдәм,
Урдукча бейгелди, гүйҗеди рухум.

Оны тертип билен алты гүн сайдым.
Вагт болупдыр хезил эдинерче-де.
Өзүнден гидение дүшүнип айдың,
Бошатдым багындан едиленҗиде.

Бошатдым өзүми халымсыраян
Эркимиң өңүнде чөкен дуйгудан.
Манысыз болса-да маныласыраян
Шовсуз отуршыклар, шовсуз сөйгүден.

Салам бердим бу дурмуша тәзеден,
Бирден вагтым маны билен гапланды.
Бир вагтлар гаршы чыксам нәз эден
Эрким ургуларда мәкәм тапланды.

Эгер гүнлең бири тозадып чаңын,
Бир бош дүнйә чагырайса эркиңиз,
Эрк тапың сиз шейле эрки данмага,
Соңра таяк билен бериң меркини.

* * *

Болды.
Бесдир.
Хол дерәниң гөвсүнде
Өзүме үмсүмҗе чадыр гурайын.
Сәхер-сәхер аграс шемал өвсенде,
Ядан йүрегими шоңа герейин,
Ятайын, турайын белли бир вагтда,
Белли вагты иейин мен нахармы.
Шәхерден,
гох,
алададан узакда
Ёк зат үчин гетирмәйин гахармы.

Ховлукмайын.
Сөз бермәйин хич киме,
Өйүм четде — хич бир зады билмәйин.
Дүме ойланайын,
Яшайын дүме.
Гаты агламайын,
Гаты гүлмәйин.

Шыгырлар язайын шемал барада,
Гуссаҗыгмы улус-иле сөзләйин.
Иңрик билен гүн яшары арада
Яш болсамам,
Гоҗалыгмы гөзләйин.

Инди нәче йылдыр, шу хыял менде,
Топракда нем етмез тохум дей ятыр.
Йөне чадырым ёк дерәң гөвсүнде
Өйүмем четде дәл.
Меркезде отыр.

Гаты аглаярын.
Гаты гүлйәрин.
Элмыдама ховлугярын бир ере.
Сөз берйәрин,
Хайыр этҗек болярын
Маңа галамыны берен иллере.

Иң зерур сөзлериң ызында селпәп,
Бүдрейәрин.
Йыкылярын кәярым.
Өз шемалы билен йүзүми елпәп,
Шонда маңа медет берйәр диярым.

«Арма!» диййән ише гүмра дайхана,
Йындам отлулара элим булаян.
Баг астында дуран ики җувана
Өзүмкиден оңат өмүр дилейән.

Шейдип яшап йөрүн,
Ил билен этләп,
Ил билен дең чапып йындам аты
Хемем кәте
Мисли дүйш кимин ятлап,
Чадыр хакындакы роваятымы

«ХАЛАС ЭДИҢ»

Бейгелмек үчин дәл — даг болҗак болдум,
Барха көп сынладым дагың йүзүни.
Чүнки, ол узакдан етирди маңа
Бир бенДәниң: «Халас эдиң!» сөзүни.

Ким ол бенде?
Хайсы дарда асыляр?
Богяр оны хайсы деңзиң бузлары?
Ятсам-турсам рахатлык беренок
Йүрегимде: «Халас эдиң!» сөзлери.

Гөзлерими ачды асырың гүйзи,
Хайырам, шер ишем ачды гөзүми.
Мениң галамымам антенна меңзәп,
Тутды дурды «Халас эдиң!» сөзүни.

Сө
Өйү
Дүме Багтлы болуң, багтлы болуң, адамлар,
Яшай Йөне багт гөзүңизи тутмасын.
Гаты аг инди кәнкә «Халас эдиң!» яңлары,
Гаты гүл т сизи көрем,
м этмесин.

Шыгырлар
Гуссаҗыгмы делде гоюп билҗек башымы,
Иңрик билен реги яг багландыр биреййәм.
Яш болсамам, йән болса «Халас эдиңи!»
Гоҗалыгмы гө ден,
ән бу дүнйәң!

Инди нәче йылдың, эсгилерден, доклукдан,
Топракда нем етм ан, көчелериң итинден.
Йөне чадырым ёк д, эхли артыкмачлыкдан,
Өйүмем четде дәл. болмаң «халас эдиңден!»
Меркезде отыр.

[redacted]

Галкан кимин гат-гат эдип толкунын,
Деря менден байлыгыны гизледи.
Чеңңек ачып дәли деряң гулпуны,
Мениң арзув-хыялымы гөзледи.

Чеңңеге илдирип деряң байлыгын
Кенара чыкардым, сынладым дурдум.
Тапабилмән шол арзылы балыгым,
Мен олары ене сува гойбердим.

Агдардым, дүңдердим деря шалыгын,
Ав оңмады, гайтдым ызыма бакан.
Сен хайсы сувларда, тылла балыгым?
Я биреййәм тутуп гойбердиммикәм?!

ЯШЛЫК

Газаплы казы дей, мыдам башымда,
Сагат чот какып дур шык-шык-шык,
Дүйнүң өзем гарашярдым яшлыга,
Бу гүн болса гечип баряр шо яшлык.

Бир зада дүшүнйән:
шовхунлы гүнлер
Ал атымы чапып йөрен халадым,
Өңүмден чыкана гүл яшлыгымы
Хормат эдип, совгат кимин пайладым.

Җомартлыгым үчин «сагболсунлара»
Йүзүм гөге тутуп гөчер йөрердим.
Яшлыгымы герекмеҗек достлара
Хем бош сөхбетлере сечер йөрердим.

Өвгүлерден хумар болуп, гиҗелер
«Алың!» дийип, кишиң гапысын какдым.
Яшлыгмы гүл эдип, җомартлык биле,
Сөймейән гызлармың дөшүне дакдым.

Мен оны бош гиҗелере пайладым.
Мен оны
Бош гүррүңлере пайладым.
Ине, бу гүн улы дөвлетден галан
Көпүклерми ахмыр билен санадым.

Нечүн бейле боляр? Илки ялңышып,
Соңра өкүнч биле эгилип йөрүс!
Җайымызы чилим чекип, түсселәп,
Соңра түссәмизе богулып йөрүс!

Ах, бу гүн сәхерем шейле бир чытык,
Болаймагы мүмкин түйс ягышлы гүн.
Яшлыгымыз йитиренок хич зады,
Биз өзүмиз йитирйәрис яшлыгы...

ШӨХРАТ

Шөхрат нәме, билемок,
Яшап йөрүн дүнйәде.
Гөзүм ачып гөреним
Шу земиндир, шу асман.
Гелин гелди уз яшынып,
Элинде тылла бада,
Маңа оңат сөзлер дийди.
Сачым сыпап бир заман.

Мен оңа бар гит дийдим,
Ишиң билен бол дийдим.
Ишим башымдан агдык,
Галамым иш күйсейәр.
Ол гөзүни гүлдүрди.
Гел, гойнума дол, дийди,
Бейле гелин саңа ашык
Болуп гезер ничезар.

Сениң сачың сыпайын,
Өпейин гүл йүзүңден,
Дой, сен мениң нәзимден,
Энтек-энтек пурсат бар.
Түвелеме, ишләбилдиң,
Ил рух алды сөзүңден.
Инди саңа мең гойнумда
Хумар болмак ярашяр.

Онуң отлы гөзлерине
Бакдым — ине ашык мен!
Йөне эрким жемләп шонда
Бар дуйгымы отладым.
Бар, гит, дийдим, сен өртеме,
Ковдум оны ишикден,

Эмма заңңар мая гелин
Пенжиреден этледи.

Көңүл шу гүн геплемесе,
Айт ахыр, жошсун хачан?
Гечер гидер диййәрин
Деӊ-душларым деңимден.
Түйс бихая гелин экен
Еди деряң сувун ичен,
Мен-э ондан гачып йөрүн,
Олам мыдам өңүмде.

Түйс мен диен яшымда мен,
Гошгучы мен, ашык мен.
Кәрим шейле: гызлары
Васп этмели мисли багшы.
Йөне бейле бихаяны
Гөрмәндим мен шу гүне чен,
Шол гелин мең ыгтыярым,
Эркими алмаса ягшы.

ШАДЫЯН ГҮН

Ай йөне,
Кейпине айдым айдярын,
Кейпине хош салам ёллаян Гүне.
Таңышлык үчин дәл —
Гызлара душсам,
Салам кейгим — дийип, гечйән кейпине.

Гарагол чаганы гуш дей гөтерип,
Мүндүрйәрин саздан долы келләме.
Сува даш зыңярын — бөкйәр, ойнаяр
Ери шол сува даш зыңамда нәме.

Дүканларың витринасы энайы,
Дүкана дыкылып гирйәрин, ине,
Сораярын онуң-мунуң бахасын,
Сатын алмакчы дәл,
Йөне кейпине.

Гушларам багларда җагылда-җугул,
Елларда багларам гушлары билен,
Бу тәсин гүн яйнап отыр энайы.
Кейпине,
Кейпине,
Йөне кейпине.

Чага ялы бу арасса асмана,
Келләм дегип,
Оваз эдйәр кейп биле.
Онсоң ненең Сатурның халкасын
Шляпа дек геймеҗек сен кейпине.

СЕНИ СӨЙДҮМ...

Сени сөйдүм. Сөйүп бир гез бейгелдим.
Сени сөйдүм. Хас гиңеди бу дүнйәм.
Өз еңлес гылыгма газаплы болдум.
Өз дурмуш орнума инди дүшүнйән.

Адамлара хас ынамлы гарадым.
Еңиш билен тамам болды гөзлегим.
Кын пурсатым медет берди калбыма
Җадылы дәл — сениң ынсан гөзлериң.

«Ким мен?» Җогап тапман шу гүнлере чен,
Сени сөйүп кимдигими билдим мен,
Еңил гопдум башындакы өйме дек,
Дийдим: «Әҗиз бу дүнйәде сөймедик!»

Сени сөйүп, гөз етирдим бир зада:
Кынчылык ёк,
Әҗизлик бар дүнйәде.

ШАНЫҢА ЯЗЫЛАН ЛИРИКИ СЕТИРЛЕР

I

Сен эркин бол.
Сәхер-сәхер сачың яй.
Сен шат болсаң, гөзүңден нур сачыляр.
Ач сен оңат китапларың сахабын.
Бил ягшылык, яманлыгың хасабын.
Эдепсиз сөзүме өйкеле сен, яр,
(Кәте сизе өйкелемек ярашяр)

Сен эркин бол.
Пикриң, дуйгың, эзъетиң,
Ёкарда йылдызың ерде гөзъетим.

Хеммеси диңе бир өзүңки болсун,
Диңе бир, диңе бир өзүңки болсун.
Сен эркин бол,
Соңкы гүнүңе ченли
Исле йигрен, исле-де сөй гечеңни.
Чүнки бирдир асман.
Миллиарддыр асман.
Чүнки эркли гүни багтлыдыр ынсан.
Сен эркли бол,
Бир гүн яшама шовсуз.
(Худаям бар болса, сени ялкасын)
Йөне мыдам инче билиңде болсун,
Мениң голларымың мәкәм халкасы.

II

Бу затлары оңарярсың ненеңси?
Ёгса пикриң шейле болмакда-да дәл.
Җая гирсең, җайың ичи биргеңси
Чыксаң, оңат дүнйә дүнйә дәл-хыял.

Тәсин сесиң, гунча меңзеш сөзлериң,
Сениң нәзиклигиң чәксиз гөврүми,
Сүрме чалынмадык тәмиз гөзлериң,
Мар сачларың нагыш кимин өрүми! —
Сен пикир эденок булар барада,
Булар өз-өзүнден боляр-да гидйәр.
Ясама йүз, ясама сөз арада
Геземсоң билйәрин гадрыңы, дилдар!
Мен сениң сарпаңы саклаян гаты,
Оң үчин йигитлер гыя бакмасын,
Нәзиклик йөнекей болан пурсаты —
Худай сакласын!
Өзүмден сораян: «Нечүн, нәмүчин
Сөзлемели дәлмиш йүрек җошундан»
...Мен шиндем дуйгымы ачардым вели.
Горкян душмадыклаң гөзде яшындан...

III

Сен отыркаң, гашым чытайсам эгер,
Саңа яман сөзлер дийсем кәярым,
Сен умытдан гачып, галмагын дерде,
Мен җуда сөййәрин, җуда сөййәрин.

Вокзал диңе душушыклаң ери дәл,
Вокзал адамларың айралык ери.
Гидерин
Хем узак аралыклардан,
Айралыкдан сени еңип гелерин.
Иңрик ере чөкүп, якылса чыра,
Сачың сыпамага дегмесе элим,
Сениң өзүң дүшүнмели ахыры
Мениң башга ышга дүшенми гүлүм.
Йүрекде айдым кән.
Элде аз олар,
Айдымым ёк ил йүзүне тутарлык.

Сени унудярын.
Өвүрме йүзүң.
Дүшүнйәрин — шунуң өзем етерлик,
Ыкбалыңа аглама сен гиҗелер.
Шол ышкым баглапдыр сыпабилемок.
Гүлүм дүшүлен ёл агырдыр агыр,
Индем ондан асыл-асыл дөнме ёк.

Дөнме ёк шол ышкың кечҗаллыгындан,
Оң йүреге берйән меламатындан,
Иңңе болуп багра батан сөзлериң
Дүнйә чыкып этҗек кераматындан
Габанҗаңлык этме асыл ышкыма,
Сенем сакла шол ышкымың сарпасын.

Хәзир болса гиҗе чене барыпдыр,
Овнук аладалаң унудып барын.
Мениң тайрагоюлмасыз ишим бар,
Сен ятыбер, өзүм сени оярын.

IV

Саңа гошгулармы окап берйәрин,
Сен диййәң назарңы дикип назара!
«Ери, нәмә герек шу затлаң бары,
Башга зат кән ахыр язып-бозара».
Сөйги сетиринден чеменлик йыгып —
Язярын. Мен диңе шо билен дири.
Багтлы бир өзүдир өйтмесин йигит,
Шахырларам багтлы боляр ахыры.

* * *

Гечмен сениң үчин ягышдан, елден,
Ягыш сачың ювяр, шемал дараяр.
Бу асмандан гечмен, гечмерин гүлден,
Чүнки, гөзлең гүл асмана гараяр.

Гөзүм бакы гурбан мавы беленде,
Сөйгим үчин ондан дүшмерин жыда.
Бизиң сөйгүлермиз белент боланда,
Йүреклеримизден ислемез пида.

Гой, нур ягсын — гунча-гүллериң дери,
Гүн нуруна гарк болсун обалар.
Сениң үчин хич дүнъеден гечмерин,
Гечсем сөйгимизден гечдигим болар.

* * *

Эгер сени өзүм дөреден болсам
Хыялымда, арзувымда хер гүнүм,
Нәче җан этсем-де, хыҗув этсем-де,
Сени бейле сөйүп билмездим гүлүм.

Эгер сени өзүм дөреден болсам,
Болмазды сөйгимиң гизлин манысы.
Әхли зат мең үчин боларды аян —
Сөйгиң аҗап сырларының барысы.

Сен, гүлүм, мең үчин тәсин бир дүнйә,
Оны тәсин эдйән сырлы дуйгудыр.
Сөйги диймек — шо дуйгының манысын
Дүшүндирмек кын боланда сөйгүдир.

Дүшүндирип болян затлаң барысы
Сөйги дәл, биз муны овалдан билйәс.
Сөйги — галарыңдан бейикдир, бейик,
Сөйги — бойларыңдан чуңуракдыр хас.

Шонуң үчин сени дөреден болсам,
Хыялымда, арзувымда сүннәләп.
Гиҗелер хесретден сыя дөңердим,
Язардым хесретден гиҗе-гүндизләп.

* * *

Хич душүнип,
Хич душүнип билемок,
Бу ерде бир хили булашыклык бар.
Мен «бар» дийсем, «ёк» дийжегне шүбхе ёк.
Мен ягышы сөййән,
Оң сөййәни гар.

Дөрт дивардыр,
Үчегимиз бир бизиң,
Эмма ол шонда-да этмейәр мүйни.
«Мен гайкыны сөййән, сен кими?» диййән,
Ол аркайын җогап берйәр:
«Күйкини!»

Диййәрин: «Сен билгешлейин эдйәрсиң,
Чигишдирйәң арадакы дүвүни»,
Оң гөзлеги товукларың арпасы,
Мен сөййәрин йөне арпа сувуны.

Хич душүнип,
Хич душүнип билемок,
Өтжек пикиримиз бир ере гелмән.
Болмаҗак боланда болмаз экени.
Ол-а мени сөййәр!
Мен оны сөййән.

* * *

Сөйгим — җуванлыкда ачылан гунча,
Сөйгим — кәмилликде мәкәм дирегим.
Ялңышың, нәз эдиң
Еке дилегим,
Сөймәң мениң гошгуларым боюнча.

Сөйүң — сәхерлери тәзеден ачып,
Сөйүң бар йүрекден,
Сөйүң вепалы,
Сөйүң —
Ынсан оглы шунча ёл гечип,
Сизден өң сөйүшип гөрмедик ялы!

АЙРАЛЫК ПУРСАТЫ

Сен гитдиң.
Шо пурсат бошады рухум,
Хемме зат манысын йитирди бирден.
Шатлыгым галмады, багтым галмады.
Шо пурсат бар зады учурды серден.

Дагларым песелди багларым биле,
Шемалам совулып душумдан өтди.
Бошап галдым мисли гашсыз дивала,
Окан китаплармың манысы йитди.

Хатда өз рухуңам алдың-да гитдиң:
Гөз, гашың, эгниңи гөзден саламок,
Йөне олаң барын өңки болшы дей,
Сениң сыратыңда җемләп билемок.

Часлы чешмелерим акяр терсине,
Терсине яңланяр айдымым-сазым.
Сениң барлыгыңды — мениң байлыгым,
Бир пурсатда гарып галдым, эзизим.

* * *

Сен гелдиң-де
Гарып көңлүм бай этдиң.
Йөне,
Нәмүчиндир,
Ынжалыгым ёк.
Сен маңа багт бердиң өрән уллакан,
Оны нәдип горажагмы билемок.

Йөне
Сәхер-сәхер багтымы өпүп,
Гөрйән өз-өзүми сениң гөзүнде.
Херхал, ёлда ятан даш дәл экеним,
Артык дәл экеним ериң йүзүнде.

* * *

Менем сөйдүм сөйүлмедик жуваны,
Менден башга багтлы барын билмедим.
Йөне мыдам Ай астында достлармың
Сөйги хакда сөхбетини диңледим.

Менем багтлы болдум ягты дүнйәде,
Менден башга багтлы барын билмедим.
Йөне от башында дүнйәни ундуп,
Багтлыларың сөхбетини диңледим.

Ек, мен муны билгешлейин эдемок,
Адамлара гулак асман билмедим.
Бегендим, гынандым, сөйдүм, йигрендим,
Элмыдама өзгелери диңледим.

Инди биленимден язярын айдым,
Өз-өзүмден монча болян, еңлейән,
Йөне сәхралара чыкамда, ене
Өзгәң дүзен айдымыны диңлейән.

* * *

Эдил дүйн ялыды.
Яңы ялыды,
Сагадың диллерин рехимсиз товлап,
Сең янында душушыга баряным
Әдимлерим билен элхенч сакавлап.

Пайтагтың асуда көчелеринден
Кә өңе йөрәрдик, кә ыза бакан.
Шемал өссе, толкун атар дурарды.
Сыпайы көйнегиң, сыпайы якаң.

Бу ерде хич хили дүшүнмезлик ёк,
Белки, шейле болмалыдыр бу затлар.
Сен сага совулдың,
Мен болса чепе.
Сени энче йыллап чыкардым ятдан.

Йөне агшам бир дүшнүксиз гам биле,
Гитдим шол душушан ермизе бакан.
Толкун атды гөз өңүмде ене-де
Сыпайы көйнегиң, сыпайы якаң.

Бирден йүрегиме чүмди-де гитди,
Иңңәң ужы ялы рехимсиз үнжи, —
Сең билен душушып билмәниме дәл,
Сең илкинжи сөйгим боланың үчин.

Чигрек гүйз агшамы хаял барярын,
Өчүгси йылдызлар өчүп асманда.
Он бәш йыл! Он бәш йыл!
Яңы ялыды.
Бир дамжа шор яшым гачяр асфальта.

* * *

Сен хакда ойлара батанымда, гел!
Чөл эгне гөк донун атанында, гел!
Ак топугңы гизләп, узын көйнекли
Гаррылар-гуртулар ятанында, гел.

Башга-башга затлаң оюн эдйәркәм,
Бир пурсат ядымдан чыканында, гел!
Мен сени ягышдан, елден горайын,
Гара ой-пикирлең сүтеминде, гел!

Шадыян бол, гам чек язу-гышларда,
Гөк гүрләп, йылдырым чаканында, гел!
Йөне мыдам мени саңа душуран —
Сени маңа берен Ватанымда, гел!

* * *

Гүнлеримиз
Өмүрлермиз өтинчә.
Мержен дәнеси дей дүзүлмелидир.
Сөйгүде
дуйгулар болмалы инче,
Чала галплык этсең, үзүлмелидир.

Сөйгиниң дердине хормат гоймалы,
Шо дерт билен өнйәр тәмиз дуйгымыз.
Биз,
элмыдам,
хесрет чекип сөймели,
Дегйән болса шол хесрете сөйгимиз!

* * *

Артык херекетлер, еңлес гылыклар
Яшлыга кададыр, нәздир керешме.
Юваш-юваш сен олардан сапланып,
Дурланып барярсың мисли бир чешме.

Сен кимин гөзеле душ гелен йигит
Шовсузлыга, гусса овнук зат диер.
Сениң гөзден гачан шадыян яшың
Алмаң яңагында ука батан дер.

Сениң сөйгиң әпет даргт дейин
Йүрегиме көкүн чуңңур урупдыр.
Бирдем гама батып, эгилсе башың.
Көклер йүрегиме ыза берип дур.

Бир гүн гарылсам-да меле топрага,
Совурман сөйгиңи тупана, еле.
Сениң сөйгиң хич гурамаз көклери,
Яйрар бу земине йүрегим биле.

* * *

Ене хова гаралып,
ягыш чисңэп башлады,
Лейлисачлар эда билен
сачларыны чөшледи.
Бейле пикир этмэндим мен
бу голайда, бу чакда,
Бирден агыр оя батдым
өлүм хакда, сен хакда.
Оя батдым: ёклугымда
өңкүси дей ягар ягыш,
Гунчалаң агзыны ачар,
айнамыза чекер нагыш,
Даг тарапдан тайып гелер
яшыл шемал, нэзик шемал.
Ничик оя батарсың сен
мениң ёклугымда шо хал.
Гелди шонда гөз өңүмде
бир перишан халың сениң,
Эдил шункы хова ялы,
сыя ялы шалың сениң.
Хесретиң гара деңзинде
гарк болуп йөрүшиң сениң.
Менсиз галан бу дүнйэни
довзах дей гөрүшиң сениң.
Дийдим шонда өз-өзүме:
«Эй, ёк затлаң пикрин эден,
Хей, яры шу халда ташлап,
гидип бормы бу дүнъеден?»

* * *

Сен өртенме айралыкдан, әзизим,
Билйәң ахыр гылыгыны кәримиң.
Шол гидиши, көвленмейәр өйүне
Дийип, алып дурма өйүң тәримин.

Мен етмән өлмерин сениң яныңа,
Барарын ажалың сыртмагын кертип.
Сенден нәче мензил дашлашан болсам,
Шонча-да сең билен яшарын артык.

* * *

Маңа —
сениң гөзлериңден гитме ёк.
Маңа —
сениң сөзлериңден гитме ёк.
Дүшүн, бу дүнъеде соңкы гүне чен
Сениң шатлык хем гуссаңа баглы мен.

Сениң йүпек гижелеңден гитме ёк.
Сениң айдың гүндизлеңден гитме ёк.

Бу гарагол җахыллыкдан гидерин.
Ол хасалы гоҗалыкдан гидерин.
Чүнки мен олардан гитмән билемок.
Эмма сениң ыкбалыңдан гитме ёк.

Мен земин.
Сен болса уллакан асман.
Сачыңы нур эдип үстүме дөкйән.
Эмма, дүшүн, ләләм, шейле гүн догар:
Сачларың гар болуп үстүме ягар.
Шонда ак сачыңы сылып йүзүме
Гарарын белентден ериң йүзүне.

Мен бир гызда гөзлериңи гөрерин.
Мен бир гызда сөзлериңи гөрерин.
Шапакда гөрерин — яңагың алын.
Гижеде гөрерин — яңагың халын.
Сынлап япракларың йүзүнде дерин,
Онда сениң гөзяшыңы гөрерин.

Земин айланып дур.
Оңатлык өрән!
Хич бир гүйҗе оң ёлуны тутма ёк.
Дүнйәң хер гүлүнде мен сени гөрйән.
Шонуң үчин бу дүнъеден гитме ёк.

ГЫЗЛАРЫМА

Дөрт гызым, дөрт нуры дидәм,
Гулак гоюң сөзлериме:
Дөрт огул дей, дөрт инер дей
Кувват бериң дызларыма.

Бириң язым, бириң арзым,
Абадым, сәхерим мениң.
Дөрт дирегим, дөрт пасылым,
Барыңам бахарым мениң.

Дөрт пасылым, дөрт дирегим,
Гүндиз гүнүм, гиҗе айым,
Сизе гиң дүнъеде абрай
Миессер этсин ылайым.

Намартлар кә мерт йигде-де
Нахак ере шылтак атар.
Йөне велин гыз халкына
Олаң сөзи хас көп етер.

Эмма, билиң, буйсанчлылаң
Утдураны ёкдур хениз.
Лак атылар еңлеслере,
Хорматлыдыр эдалы гыз.

Дурмуш гураң, ылалашың,
Йөне ара дүшен сөзе
Орун берип көңлүңизде
Дызап дурмаң өйүңизе.

Йигит кимин, бир әр кимин
Илиң-гүнүң хошы болуң.
Адыңыз-абрайыңыз билен
Бир хатарың башы болуң.

Огулдан яныл йөренлер,
Чеке-чеке ахы-зары,
Дийсин сизи йүзе сылып:
«Вах, гыз догса болмаярмы!»

Ыхлас билен дилейәрин
Йүзе сылып гүнүм-айым.
Сизе гиң дүнъеде абрай
Миессер этсин ылайым!

* * *

Бу ненеңси гең гылык?
Нирден гелип ёлукды?
Ондан гачып ниреде,
Нә дешиге сүммели?
Ине, агшам нәтаныш
Мениң гапымы какды,
Гөвнүме, шоң кисеси
Кесгир мавы гамалы.

Ел шувлаяр дашарда,
Гелип уряр пенжирә,
Мисли кепен гундуз гар —
Ерде ятар ничезар.
Хей, гүн бормы мунданам,
Йүрек дүшүпдир пенжә,
Шол газаплы гара пенже
Эзйәр оны, мынчгаяр.

Чыраны сөндүрсем бирден
Гойы түмүң ичинден
Гаплап аляр дашымы
Эгри-бугры гең йүзлер.
Айдың ахыр, хачана чен,
Хачана чен, хачана чен,
Маңа бакып ийжек мени,
Гөрүлмедик вагшы гөзлер?

Бу нәмәниң аламаты
Ядавлыкмы я жезамы?
Ол гөзлер нә гөзлейәр,
Нәме олаң максады.
Чекип чыдар ялы дәл,
Бу дүшнүксиз ызаны.
Халасгәрим, дирегим,
Басымрак даң атсады.

ГИЖЕКИ МЫХМАН

Түмүң яры пенжирәмиз какылды.
— Салам!
— Салам. Ким борсуңыз, эй дайы?
Мыхман жогап берди өрән акыллы:
— Менми? Ажал.
Хас догрусы — Эзрайыл.

— Гаты оңат.
Гелиң, гечиң, отурың.
Сизе хайсы герек: кофеми я чай?
— Маңа, говсы, бош чүйшежик гетириң.
Ол сениң жаныңы саклар өрән жай.

— Багышлаң.
Сиз ялңышян-а дәлсиңиз.
Мениң кеселим ёк. Өзүмем жуван.
Белки, жай номерим ялңышансыңыз,
Мен-ә, валла, хич дүшүнип билмейән.

— Ёк, мен жай номерин ялңышамок, ёк,
Мен гелдимми — бош гитмәни халамок.
— Билйән, йөне мең өлесим геленок
Жаным сагат, дурмушымдан наламок.

— Сен илк-ә аглама, соңам алдама,
Алдавың көп болса — жезаңам артяр.
Онсоңам билип гой, хер бир адама,
Мениң сайлап-сечен бир перишдәм бар.

Ине, сениң диен сөзлең барада
Середип гөр, шунча Факт говушды
.— Ничик? — дийип соражакдым, шобада
Бир китап гүтүләп өңүме дүшди.

Китабы агыз дэл, гөз билен иййэн,
Душүнйэн, арада бар уллакан сыр:
Екарсында мениң адым, фамилиям,
Иң ашакда болса «Эзрайылнешир».

Йүрегимде зат галмады хемледен,
Шо пурсат ажалым якын гөрүнди.
Бу иш мениң бир китаба жемленен
Өлүм хакындакы гошгуларымды.

— Ине, инди билдиң герек, яш йигит,
Нечүн гelenими түнүң ярында.
Сениң ахы-налаң йүрегми ийип,
Ер тапмадым түнегимиң төрүнде.

Шатлыкдан, бегенчден, яшлыкдан өтүп,
Сиз нэмүчин бейле хала дүшдүңиз.
Бейтмэң ахыр, ишим өзүме етик,
Мениң халыс йүрегиме дүшдүңиз.

Жуван халыңыза гожадан бетер
Чекйэрсиңиз бу дүнйэниң ахыны.
Хер кимиң мүтдеди вагтында етер,
Сиз бир энтек азар бермэң ахыры.

Васп эдиң яшайшы, бейик шатлыгы,
Гөзеллериң елден еңил өймесин.
Ят эдиң өлүми — чын бербатлыгы,
Васп эдиң чагалаң сэхер дей сесин.

Эгер-валла, эрким болса өзүмде,
Ташлап шу кэрими аллаоварра,
Яшардым шадыян ериң йүзүнде,
Гуванып яш йигит, гөзелдир — гарра.

Мең баран еримде ятяр шагалаң,
Айдым айдыланок, чалнанок дутар.

Эгер адам болса аллатагаллаң
Мени бейле җеза этмезди дучар!

Бирден онуң гөзлерине яш гелип,
Болшы мениң җигерими даглады.
Хасратдан мүззерип,
Бир гысым болуп,
Титрәплер ыкбалындан аглады.

Дөзмедим мен ол пахырың халына,
Кәрини унутдым бу шум апатың.
Эмай билен барып онуң янына,
Онуң бедибагт башын сыпадым.

Дийдим: — Бесдир, бозулма сен, яшулы,
Мен-ә асыл хөврүгәйдим сең билен!
Көне үлпетлер дей, көне достлар дей
Онуң билен хүмүрдешдик даңа чен.

— Әй — дийди — болса-да аралармыз даш,
Ичими бир дөкейин дийп гайтдым.
— Бир гөрен таныш бор, ики — гарындаш,
Кын гүнүнде геләйгин — дийп айтдым.

— Яманлыга душмавери ылайым.
Дердим эгсиләйди диен сөзүнден.
Сиз бир ишли адам.
Зыян бермәйин.
Ишләң! — дийип,
Сумат болды гөзүмден.

* * *

Гидерин, гидерин,
Узакдыр ёллар,
Сөерин. Ишләрин.
Аглап-гүлерин.
Ким мен? Нәме
Гадым дүнйәң йүзүнде?
Мен булары өлемден соң билерин.

Аягымы дүздүм дөврүң аягна.
Сесине сес гошдум бейик дөврүмин.
Бир аладам; нәче сахап боларка,
«Сайланан гүнлери»
Яшап өмрүмиң?

МЕН ӨЗҮМИ АЯМАДЫМ ХИЧ ЕРДЕ...

Мен өзүми аямадым хич ерде,
Гайгыда, хесретде, шатлыклы гүнде.
Агламда гең галды теркидүнйәлер,
Багтлылар гең галып бакды гүлемде.

Сөемде шейле бир йүрекден сөйдүм,
Онуң бир өйжүгнем бош гоймадым мен.
Адам сөйсем, кимлигине гараман,
Сөйдүм устүнлиги, етмези билен.

Маңа болса «бейдип йөрме» дийдилер,
«Сениң бу болшуңа диерлер тентек.
Сен энтек яш ахыр, саңа гор герек,
Сениң бар гелҗегиң өнүнде энтек».

Мен өзүми аямадым хич ерде.
Горум гутарар дийип этмедим мүйни.
Кә сөеним үчин урдулар мени,
Кә газабым үчин сөйдүлер мени.

Хайыр ишлер үчин тайярлык болдум,
Шер ишиң терсинде гойдум мен шери.
Соң гөрүп отурсам, гутаряр экен
Дине берилмейән затларың горы.

Дине сөймейәнлен, көймейәнлериң,
Өзгәни бейгелтҗек ажайып сыры,
Бир гызыл манат дей гизлейәнлериң
Гутаряр экени йүрекде горы.

Мен өзүми аямадым хич ерде,
Өзүми багш этдим өзгелер үчин.
Догры, кәте азар берйәр йүрегим,
Онам башга затдан болмагы мүмкин.

РАЗЫ

Ынсана багт үчин нәмелер герек?
Ат герек, ёл герек хош хыял билен.
Хер гошгымда кәмил болмана дерек,
Онуң барха кын дүшйәнне разы мен.

Разы — чыным билен саданы сөййән,
Разы — халал сачагымда чөрегим.
Разы — чаларыпдыр сачларым эййәм,
Разы — хернә чалармандыр йүрегим.

Разы — гүнлер йүпек совсана дөнди,
Разы — йүрегимде өзгән агысы.
Разы — «Мыдам Гүнеш болсуна» долды
Шу асман хем шу земиниң арасы.

Разы — көп будредим чага мысалы,
Ялңышдым, өкүндим илкибадалар.
Шонда гөкден инен перишде ялы,
Душды маңа оңат-оңат адамлар.

Разы — көчелерим, йүрегим ягты,
Разы — күкрегимде диңенок оваз.
Берди маңа бир өмүрлик бу багты
Гечип барян яшлык, гечип барян яз.

Разы — җошдум топрагымың тоюнда,
Дузуны сыладым, совушдым ясын.
Эзиз маңа шу топрагың гойнунда
Высал болан хем болмадык ыхласым.

Герекли пурсатым индим әлеме,
Бегендим, сөйүлдим, чекдим мен зары.
Ине, шу затларың мениң телэйме,
Миессер эденне мүңбир разы.

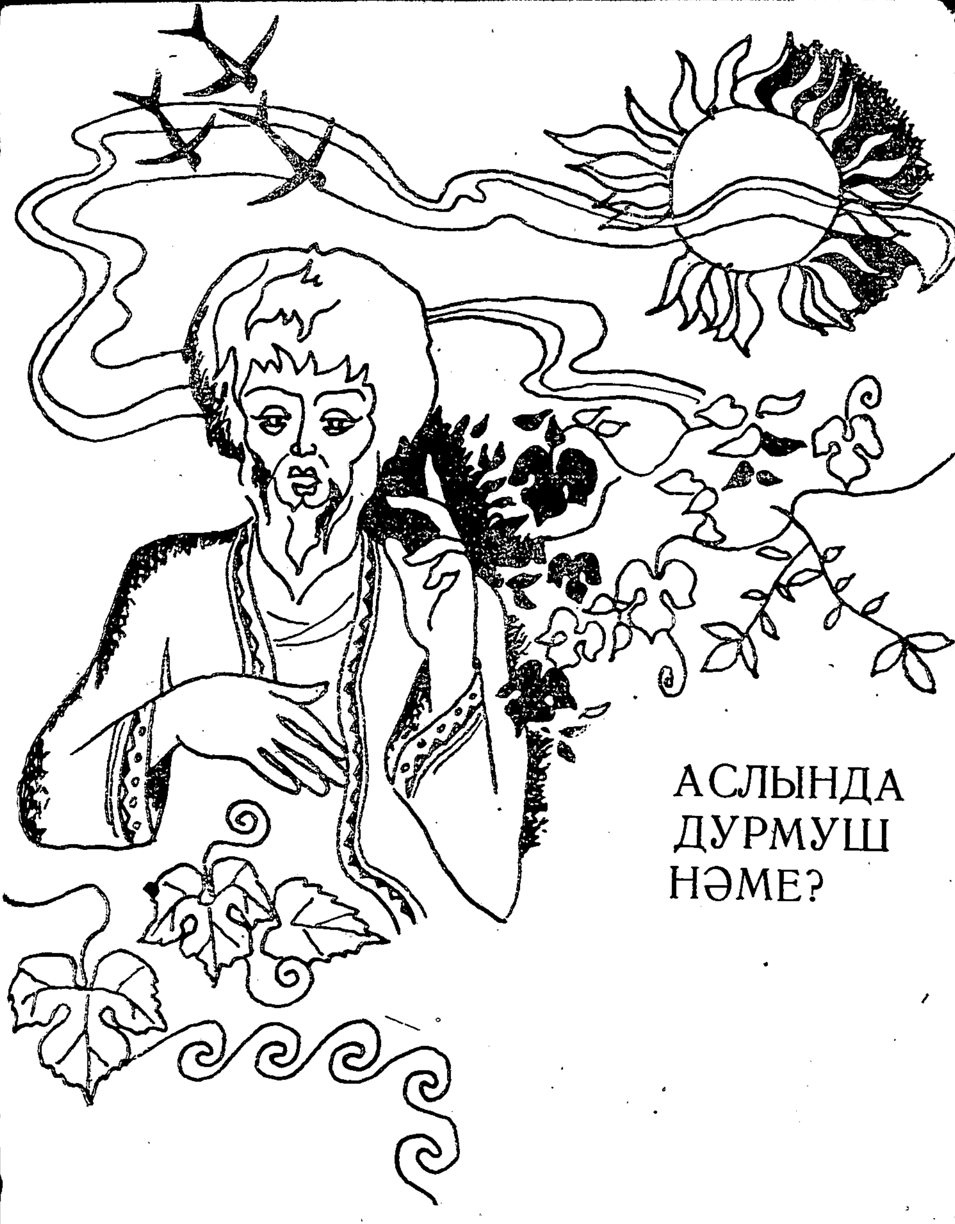

АСЛЫНДА ДУРМУШ НӘМЕ?

САГ БОЛ, ДУРМУШ...

Саг бол, дурмуш!
Саг бол берениң үчин.
Шүкүр, сачагымда кеменок чөрек.
Йөне адам
Чөрек билен адам дәл.
Оңа башга-да кән,
Кән затлар герек.

Саг бол, дурмуш!
Саг бол берениң үчин,
Ягышларың үчин, гарларың үчин.
Йөне ягыш, гара жуда хөврүгип,
Адамың хасратдан өлмеги мүмкин.

Саг бол, дурмуш!
Саг бол берениң үчин.
Ил деңинде яр еринде яр бердиң.
Йөне ярың сачын яссык эдинип
Ятмак гылыгына сыганок мердиң.

Дахана сөз бердиң васпың диере,
Дост бердиң шол доста мынасып сайып.
Дост кын гүнүң герек.
Душманам бердиң
Шат гүнүмде аглап билжек ажайып.

Саглык бердиң, дуйгы бердиң көңлүме,
Дөздүң мени гышың аңзак елине.
Шу затларың ашагындан чык дийип,
Иң соңунда галам бердиң элиме.

Бу багларың гөни,
Эгри хатары
Гүллериң, гүнлериң мүң хили реңки,

Адамларың сары айралыклары,
Элван душушыгы — бары менинки.

Гиҗе-гүндиз галамымы ойнатдым,
Хабар сорап гүлден, ягышдан, гушдан.
Ашагындан чыкар ялы дәл экен,
Кән зат алан экеним мен дурмушдан.

Йөне нечүн
Менде кинәң бар ялы
Беренлерңи аляң юваш-ювашдан?
Я-да онуң болмалысы шейлеми?
Эййәм айра дүшдүм ниче дең-душдан.

Атың эеринде танс ойнайын,
Ёлбарс дей бөвсейин одуң халкасын,
Көп зат бердим дийип гынама мени,
Беренлериң үчин таңрыялкасын.

Пурсат бер, ховлукма,
Гыссама мени,
Әлемгошарыңа бир гаш какарын.
Өңүмде ак кагыз.
Элимде галам.
Менем бир гүн бергилемден чыкарын!

* * *

Ене гайдып гелдим догдук дияра,
Йылдыза бай асманыма говушдым.
Гусса билен бакып сөвүт чынара,
Саясында гошавучлап сув ичдим.

Чагалыгмың гулпаклыжа гызлары,
Хөвүртгесин ташлапдырлар бирейиәм.
Ханы, нирде о йылларың ызлары,
Шол ызлары ызлап гелдим, эй обам!

Бу ерде ахмырым, өкүнҗимем ёк,
Йөне нәмүчиндир билип билемок.
Чагалык ызларын, таньшларыңы
Җепалар чексең-де, унудып боланок.

Унудып боланок эртекилерни,
Сәхерлер чыг дүшен яшыл отларын.
Аягыңа батан авы тикенни,
Саңа баш бермедик тез-тез атларын.

Сен йылда гайдярсың догдук дияра,
Онуң сада гөрмегинден дояңок.
Чагалыгңа дүш геләймек хыялын.
Эмма ондан дашлашяңңы дуяңок.

Сен улы шәхере доланяң ене,
Бу ерде достларың, иш-аладаң кән.
Чыкярсың шовхунлы көчелерине,
Көчелер, киоск, билдириш, дүкан.

Онсоң ене гусса биле ятлаяң,
Телвас эдйәң чыглы атыздыр пеле.
...Шейдип, хер йыл гечмишиңе гатнаяң,
Сен шол гечмишиңден дашлашмак биле.

СӨВҮТЛИ

Сөвүтли,
Сөвүтли,
Эзиз диярым,
Иң оңат затларың ундулшы ялы,
Сенден айра дүшүп он бәш йыл ярым,
Ахыры үстүңден салдым мен ёлы.

Нирде о йылларың эгри ёллары,
Җайлар, баглар бары сумат болупдыр.
Диңе бир топбаҗык сөвүт баглары
Хем мәхрибан дегирмени галыпдыр.

Чагалаң унудан энеси ялы,
Сөвүтлиниң сөвүтлери гич-эртир:
«Хачан гелер, гайдып гелер балалам»
Дийип, ёлларына середип отыр.

Багышла, Сөвүтли! Адыңа гурбан!
Эзиз маңа сөвүтлериң япрагы.
Ата-бабалармың намысын горап,
Ата-бабалармың ятан топрагы.

Не кине бар, не ахмыр бар гөвнүңде,
Чәҗини харпыкдан сайлап отырсың.
Ялңыз галан гарып эне мысалы,
Көне дегирмениң айлап отырсың.

СЕНИҢ АДЫНДА

Дүнйәң бар дерясы сениң адында,
Иңриги, шапагы, ягышы, гары,
Мениң ыхлас эден затлармың бары —
Сениң адында,
Сениң адында.

Йүзүни өпеним,
Тохум сепеним,
Бу дүнъеде йитиреним, тапаным,
Топрагым!
Гам-гуссам сениң адында.

Сен болмасаң, оңат борды догманым,
Сен болансоң, бу гиң дүнйә сыгманым.
Тылла гырындысы эдип йыгнаным
Намысым, мертебәм —
Сениң адында.

Сениң пәк адында гөрки бу дүнйәң,
Ылайым сарсмасын өрки бу дүнйәң.
Дүнйәниң мукаддес эхли задыны
Җемләнден соң,
Сең ажайып адыңы
Бир уллакан вэсал,
Улыгынам дек,
Дога кимин гайталаян хер гезек.

* * *

Атлар ятакларда хоргурып дурлар,
Оларың ыкбалы — маңлайы акдыр.
Узакда чыгынып кишңейәр батлы
Ики йүз ат гүйчли ишхон трактор.

Оратды голтуклап ярты чөрегиң,
Обаның ичинде дава гөзлейәр.
Дутарың гулагна меңзеш гулагны
Товланында онуң хамрак әжеси
Ёкаркы перделен бир хең чырлаяр.

Тамдырда он Гүнүң нурлы ховрундан
Галяр дик асмана тәсин бир сүтүн.
...Мен догдук мекана салама гелдим.
Үстүм тозан, халыс чыкыпды лүтүм.

«Дузун дадып гечиң!»
Узалды чөрек,
Ики дөвүм алдым, оны үфләплер.
Йитеверсин ачлык, хантамачылык,
Херне йитип гитмәверсин шу дәплер.

Мазарыстанларың, ымаратларың,
Гөк отлаң ичинде инчежик ёдаң,
Элмыдама ояндыряр йүрегми
Топрагым!
Ыкбалым, бир оңат зада,
Көк уруптыр саңа жуван йүрегим!
Сен-достум, сөйгим сен, илен-гатаным.
Сениң билен мен мукаддес никалы,
Сениң билен, мениң аграс Ватаным.

Мүңләп ат гүйжүни өзүнде жемләп,
Гүңләп,
Гүвләп, арман гүнүң гүнүнде,
Айланып йөр аңымызың хүнәри
Ак экиниң, ак Ватаның үстүнде.

ГОЖА

Б. Кербабаеве

Ол җуда аркайын,
Әвмән барярды
Мәрекәң ичинден, ятладып тойы.
Шемал бага чыкып, сачын дарярды,
Чүнки оң боюндан гысгады бойы.

Дагының бир бөлеги!
Бөлегем дәл-де,
Дагың өзи ялы парасатлыды.
Дениинден гечeнлер бираз сакланып,
Оңа бака-бака, көңүл шатлады.

Гөге алма атсаң, ере гачмаҗак.
Мәрекәң ичинден әвмән барярды.
Аграс,
Ынамлыды әдим урушы,
Кә башыны атып,
Кә йылгырярды.

Даяв эгни билен ёл арчаярды,
Чал башына дегип, бейгелйәр асман.
Пайхасың өзи дек әвмән баярды,
Хемем, нәмүчиндир, элмыдам җуван.

Нәче материги, юртлары сөкди,
Таныш оңа гожа дүнйәң дөрт чети.
Йөне гөбек ганы сиңен үлкәни,
Ине, шейдип,
Әдим билен өлчеди.

Ховлукмады,
Әвмән, пайхаслы йөрди,

Ёл-ёдалаӊ батгасындан-гумундан,
Гечәймәйин диййән ялы ховлугып
Гөвүн ачман бир гамгыныӊ деӊинден.

Ине, дурды,
Шляпасын чыкарды.
Эли билен гөзүн гүнден горады.
Бир йигдекче гечип барян зенандан:
— Айтсаӊызлаӊ, ким ол? — дийип сорады.

Зенан гуванч билен гожа серетди,
Таняндыгын багт сайып шо бада.
Әхли дилде,
Әхли юрда дүшнүкли,
Өрән гысга, хемем өрән дүшнүкли
Җогап берди:
— Ҝербаба...

БАСГАНЧАК

«Ойна гүймәп агтык, човлукларыңы
Я бежерип көне пенснәни сен,
Ал-да отур ахыр пенсияңы сен.
Сениң яшың сөййәр ховлукмазлыгы».

Диңлейәң кәрдешлең маслахатыны,
Геңлейәң, гүңлейәң мисли регирмен:
«Энтек ёк гылжымы асмак максадым.
Оңармарын эгер, эгер, эгер мен.»

«...Едиде туруз» — дийип, сагадың бур:
Эмма эртир сең сагадың оярың.

Сагадың зейренйәр: «Узын гиже сен,
Укламадың, боюн алай — гожа сен!»
Оң шаңңы сесине кән гулак асман,
Чала пышырдаяң «Ахмалдыр... Ахмал.»

Папкаңы голтуклап чыкяң көчә сен,
Дүканларың деңесинден гечйәң сен,

Ишдәмен ювудып сәхер ховасын,
Сениң йөрәп баршың шейле бир тәсин.

Диййәр ёлагчылар екәнме-екән:
«Бу профессормыкан, я деканмыкан!
Бейле болса, оң «Волгасы» нирдекән?»

А сен не профессор, не-де бир декан,
Бараң өз ишиңе — сөйгиңе бакан.

Гижә галып барян — окув башланжак,
Өңүнде япгыт дәл — дим-дик басганчак.

Ййданяң, середйәң депәне бакан:
«Ах, нәдип чыксамкам, нәдип чыксамкам?»

Галяң. Ган бейниңе уряр, дыңзаяр.
Хер басганчак даг гершине меңзейәр.

Ятлаяң шол гечен жуван йылларың,
Бирден үч басганчак ашян йылларың.

...Биленни өвретдиң билшиңе гөрә,
Билмесең өзүңе игендиң өрән.

Ятмадың, өврендиң ишде-өйүңде.
Сөйдүң өз кәриңи чага сөен дей.

Бир хыжув гаплапды калбыңы сениң:
Өврет билмейәне баржа билениң.

Сең элиңде хөвес билен оканлар,
Инди профессорлар, инди деканлар.

Шу басганчак сениң өмрүң шаяды,
Ол сени хер сәхер гаршы алярды.

Хер сәхер галаңда шу ёлуң билен,
Өз ишиңде бир гез бейгелйәрсиң сен.

Гой, ынжык гожалар басман чагыла,
Асфальтдан «Волгалы» ёртуберсинлер,
Сен дурмушың дим-дик басганчагындан
Галдың адамчылык мертебесине!

...Хәзир болса галды соңкы басганчак,
Басым чык, басымжак окув башланжак!

* * *

Гадым гожа Архимед,
Этди дүнйә мерхемет.

Ол түйи агаран аррык гурсагын,
Гулакларын, келлесини, тирсегин
Ювмага дерек
Эмай билен сува чүмди-де чыкды.
Чыкды-да ол бар Юнана жар чекди.
Адамлары мүң алада гойды ол:
«Эврика! Эврика!
Тапдым!» дийди ол.

...Ол сувлар мүң гезек галды асмана,
Мүң гезегем инди земине сары.
Адам сува дүшүп гелди хейжана,
Йөне «Тапдым!» дийип чыкмады бары.

Тапманлары үчин гадым гожа дек,
Болмаз адамлара гүнә йүклемек.

Йөне башга зада гең галмак герек,
(Олар муны нәдип,
Ненең башаряр?)
Сувдан чыкып,
«Тапдым!» диймәге дерек
Сувдан гуры чыкян жадыгөйлер бар!

Архимедиң таглыматы бирейййәм,
Соватлы адамлаң барына аян.

Йөне адам оглы пикир өврүп,
Мүң алада гоюп бирек-биреги,
Дүшүненок сувдан гуры чыкяна.

Ине, шудур
Сорагларың сорагы...

ГЛОБУС

Студентиң иши башындан агдык.
Эмма ол хич диймез: «Биз-ә, хов,
ардык».

Онуң саг элинде мисли бир шәник,
Өз ясан хемрасы хем гөк Ер шары!

Студент Ер шарын өвренйәр дынман,
Онда көп оба бар, шәхер бар, ил бар.

Базалар бар, хер биринде армия,
Студент өвренйәр, йигит армаяр!

Глобус! Гөр, дынч алманы сөймейән,
Йигит сени пырлап-пырлап гоймаяр.

Ол сең Гүндогарың, Гүнбатарыңы,
Гүнүң догушыны, гүн батышыны,

Планетам, сен бегенҗиң, ахыңы,
Хеммежесин өвренмели ахыры!

Ол Азияның, Африканың ах сесин,
Йүрегинде сакламалы ахбетин.

Бир кичиҗик җайда, — гөр-бак бу кәри, —
Студент саклаяр гиден Ер шары.

Айлан, планетам, айлан ядаман,
Сени саг элинде тутян адам бар.

Гой, бир ерде нәкес ашырып писин,
«Ер дар, маңа уруш, ган герек» дийсин,

Студенте сен әлемсиң, дәлсиң дар,
Ол сең учин җогап берер элмыдам!

СУРАТЧЫ ОГЛАН

Чекди оглан даг суратын адама меңзеш.
Чекди оглан баг суратын адама меңзеш.

Узын гүнләп деңиз чекди, гүл чекди,
Хеммесине җан берәйсең, адам дей:
«Ах, яшамак хезил!» дийип гүлҗекди.

Эртеси гүн сурат дерси.
Мәкәм гысып дишлерин,
Ине, окувчылаң херси
Гөркезйәр өз ишлерин.

Отыр оглан,
Депдеринде энче йүрек мүңзейәр.
Гүнем — Адам.
Гүлем — Адам,
Асыл чекен әхли зады адамлара меңзейәр.

Мугаллыма көп зейренди:
«Бах, сениңки шол бир зат —
Гүнем чексең — Адамзат.
Гүлем чексең — Адамзат.»

Нәзик шемал шахаларда чалып отыр сыкылык,
Баряр оглан өйлерине, депдеринде икилик.
Гөкде гүнеш адам ялы:
«Гам чекме, оглан!» — дийди.
Ерде гүллер адам ялы:
«Гам чекме, оглан!» дийди.

...Эртеси гүн узакда
Доганда гүнеш,
Оглан ене гүн чекди
Адама меңзеш!

ЕТГИНЖЕК

Өңкүсине гөрә үйтгешик дүнйә,
Нәмүчиндир дүнйәң өңкүлиги ёк.
Ол өзүнден улы болмак ислейәр,
Өз яшындан улы болуп биленок.

Гөрйән дүйшлери хем өңкүлери дәл. —
«Сөйүшен» гызлары барды бир чене.
Ол юваш-ювашдан дүшүнип баряр,
Гелинлең, гызларың гөзеллигине.

Бир тәсин тәзелик гуршаяр оны,
Ол хәзирден гөржек боляр гелжегин.
Ховлаяр. Улулаң ызына дүшйәр,
Геййәр улы доганының пенжегин.

Урушлы кинолар ят болды оңа,
Дүшенок ядына оюн, кепдери.
А «Сөйги одуна» гойбереноклар
Он алты яшына етмедиклери.

Йигитлигиң гапысыны какяр ол,
Ачаноклар, вах, нәтмели? Итмели?
Итсе-де, бу гапа гойбереноклар
Он секиз яшына етмедиклери.

Өе гелйәр. Уруняр ол икиян.
Какасы гең галяр: «Хов, кейпиң ёкла?»
«Мең уллакан адам боласым гелйәр,
Нәме үчин мени гойбереноклар?..»

АТАЛАР ВЕ ОГУЛЛАР

Аталар-огуллар... бейик дөвлетдир.
Шолардыр бу дөвре яңын салянлар.
Йөне кәте душяр бу ики неслиң
Арасына чөп атмакчы болянлар.

Галат пикирлере уймак не деркар,
Ишимиз шовлудыр, гүнүмиз дүздүр.
Ёк, аталар бизиң гечмишимиз дәл,
Бизиң аталармыз шу гүнүмиздир.

Нирә баряр найза кимин дүзүлип,
Айдым билен дыңзап дуран хатарлар?
Олар тәзе дүнйәң горагна галан
Миземез ынамлы бизиң аталар!

Олар гелҗегмизиң док дәнесини
Дурмушың тарпына атанлармыздыр.
Ыкбалларна бейик сынаг душ гелен
Миземез ынамлы аталармыздыр.

Өнден гелйәр шейле аҗайып накыл:
Экин экилмесе, хасыл орулмаз.
Бу биз ахыр — экен задын орянлар,
Бу биз ахыр — аталар ве огуллар.

Хәзир олаң кимси пенсия чыкан,
Кимси ишде. Эмма максатлары бир:
Олар бу гүнлериң огулларының
Гатнаян иң кәмил мекдеплеридир.

Гой, дар балак гейсин, кафе гатнасын,
Йөне гайталанса ене о гүнлер,
Аталар дек мердем аяга галар,
Шолаң мекдебинде окан огуллар!

АТА ИГЕНҖИ

Болуп йөршүң хич маңзыма батанок,
Кәййәп йөрмәге-де ысанок богнум.
Саңа акылам-а гелерче болды.
Хемме киши ялы боларлар, оглум!

Өз диениң тутуп йөрсүң элмыдам,
Пәкмикәң өйдйәрсиң хеммеден бетер.
Яшлыгыңдан шейдип йөрсең гиррелип,
Душевүнтли иш башыны ким тутар?

Менем яш болупдым. Йөне башлыгым
Ун дийсе ун чекдим, гум дийсе-де гум.
Сен нireден бойнуёгын догулдың?
Хемме киши ялы боларлар, оглум!

«Онуң тутян ёлы, пәли нәдогры,
Ол өзүнден башга бардыр өйденок!»
Муны диймек сең пайыңа душүпми?
Нәме үчин башга бири айданок?

Саңа башда эдеп-экрам өвредип,
Сыпайы тербие бермекчи болдум.
Саңа дийдилерми — ерине етир,
Хемме киши ялы боларлар, оглум.

«Ол адам итденем бетер яранҗаң,
Душса улы кәрлә гуйрук булая».
Ери, сениң нәме ишиң дийсене,
Сең өзүң яранҗаң болмасаң боля.

Ишиң биле бол-да, догруҗа яша,
Сенден тамакин дәл көп зады гөвнүм.
Ишиң шовуна бор, хорлук чекмерсиң,
Хемме киши ялы болайсаң, оглум!

Сиз яшлар я барып ятан иш якмаз,
Я йүрекде пәклик ёкундыңыз кән.
...Вах, ене өйкеләп гитди пеләкет,
Диймесиз сөзлери дийәйдиммикәм?

МӘРЕКЕ

Өз ишине гүмра гадым гиң җахан
Кәте гам гетирер, кәте хемаят.
Чиркин-чиркин агланында гызҗагаз,
«Өйкени гиңәр!» дийип, гүлди җемагат.

Йигрими гыш гечди, йигрими оахар.
Шо гыз кәмил чыкып, тоя шайланды.
Шонда ол гөзелиң икинҗи сапар
Овадан гөзлерне думан айланды.

«Аю, тула, бегенҗиңе аглаяң?»
Дийип, ёмак атышдылар гелинлер.
Энтек нәмәң-нәмедигни аңмаян
Гызлаң йылгыршыны гизледи еңлер.

Соң ене ай өтди. Өтди көп бахар.
Ким там чекди, ким кейпини чаглады.
Шонда шол гөзелмиз үчүнҗи сапар,
Соңкы сапар ичин тутуп аглады.

Инди ахмыр ёкды, гөзяшам ёкды
Сөйги, умыт ер тапмадык сынады.
Дийди ил ене-де җуда согдурып:
«Машгалада өйке-де бор, кине-де!»

Пашмадык умытлаң гизләп ахыны,
Шатлыкдан үч гезек аглаян бармы?
Сен айт, мәреке, айт, ахыры,
Саңа бипервайлык эндикми, кәрми?

Нечүн ягшылыга ёряң агыны?
Сениң үчин хеммеже зат гүл ялы.
Гөзяш билен эгсип йүрек дагыны
Агланларың оңатмыка ыкбалы?

Хемме киши багтлы гүни агланок,
Адам диен гүленогам хесретден.
Эй, мэреке, хич дүшүнип билемок,
Мэхирлимиң?
Гахарлымың?
Нэме сен?

КӨНЕ КАРТ

Пенҗирәң өңүнде бир овадан гыз,
Ярыны ят эдип, гам чекйәр ялңыз.
Көне карт сакавлап айланяр четде:

«Гам чекме, гыз,
Гам чекме, гыз,
Гам чекме!»
Гиҗәниң ичинде гоюп күмүш ыз,
Гарагол япҗагаз акып ятыр тиз.

Узакда икатёк чотуны какяр.
Чыпар ай асмандан земине бакяр.
Бу түйдүгиң сеси эшидилйәр нирден?
...Бу гиҗе дуршуна — Рехмет Сейидов.
Гыз дессандан гелен—гара гашы яй,
Йүзлери дийҗекми—ая огшая!
Өнде девруңмизден бир аламат бар:
Көне карт сакавлап айдым айыдяр.
Бу гарагол йигит, сүйҗи сөз йигит,
Ай додагы кимин гызыл гүл йыгып,
Гелмез гыз янына, айнаны какмаз,
Гыз гусса батыпдыр, бу гиҗе ятмаз.
Көне карт сакавлап айланяр четде:
«Гам чекме, гыз,
Гам чекме, гыз,
Гам чекме»
Эрте агшам хеммелер тайына душар,
Ай гүне, гүн болса айына душар.

Эмма йигитлериң арзувы бу гыз
Пенҗиреден бакар отурар ялңыз.
Узын бармакларда ядыгәр йүзүк
Йигит хайсы көлде йөрйәркә йүзүп?
Отуршы йүз газал, туршы мүң газал

Ак жайың ичинде айланяр гөзел.
Көне карт сакавлап айланяр четде:
«Гам чекме, гыз,
Гам чекме, гыз
Гам чекме».
Пахыр көне картың сеси гырлыпдыр,
Эмма гыза шол теселли берип дур.

Ах, көне карт, ах көне карт, көне карт,
Сен түркана гоп бермекчи көне карт.

Йөне дүшүн ахыр, бу ажайып гыз
Гам лайына батып агланок хениз.
Узакда икатёк чотуны какяр,
Чыпар ай асмандан земине бакяр.

Ниреде гам-гусса, нирде доңаклык,
Бу ай айдың гиже жуда оңатлык!

Гыз йөне толгуня, жуда толгуня.
Дүшүн-ә, көне карт, той гүни гелйә.

ГӨРМЕКСИЗ ГЫЗ

Ине, барян умыдына бүдүрәп,
Эгниң хорлугына утанып чала.
Узакда оркестр җошуп — титирәп,
Танс эдйәр овадан гызлары биле.

Хор эллерни чыкаранок еңинден,
Олар бирден ере етәйҗек ялы.
Гечип барян йигитлериң деңинден,
Гулага якымсыз бир саз мысалы.

Ундуп билмән, гөрмексизҗе догланың
Йүрегинде хош арзувлар беслейәң.
Гечип барян бир сыратлы огланың
Мылакатлы сөз айдарын ислейәң.

Эмма йигитлериң өз гайгысы бар:
Йөрите яг билен сачларын дарап,
Олар вагтданам озуп барярлар,
Өзлериниң овадан гызларна тарап.

Ах, хорҗа гыз, хорлугыңдан хорланяң.
Саңа хош сөз дийҗек йигит ниреде?
Бу шәхерде нәче дийсең йигит бар,
Сени өе уграданок бири-де.

Гызларам яныңа делмурып гелип,
Овадан гүлүшип йүрегңе дүшйәр.
Олар гөрмегини артдырҗак болуп,
Гезегине сениң билен тиркешйәр.

Өе гелйәң. Гыйяр йүрегңи үнҗиң
Хасратдан чекилйәр ики овурдың.
Аглаярсың: «Ах, эҗе җан, нәмүчин
Мени бейле бетгелишик догурдың?»

Эмма гоңшы гелин бир гөрмегей дул,
Атасыз оглуна гүнәли бакяр.
Хем сениң терсиңе,
Гусса-гам чекйәр:
«Овадан догулма,
Багтлы догул».

Аглама гыз! Уяжыгым, гам чекме,
Билип болмаз ыкбалыңы өңүнден.
Бу ховлукмач йигитлере ат дакма,
Ким геченок өз багтының дениңден.

Кәте шейле боляр: гөркдүр-гөрмек
Гидип отыр ил ичинде ат алып,
Йөне, нәмүчиндир, тылла йүзүк дек,
Ёлда,
Гум ичинде галяр садалык.

Текепбир бол, чыкып болмаз гая дек,
Сада бол, айларың догушы ялы.
Шейле йигитлер бар, (олар бар энтек)
Сен дек гаяларда олаң хыялы!

* * *

Өз сөенмиз үчин хеммәмиз жомарт!
Биз бу дүнйә ее кимин гарярыс.
Иң гыммат,
Иң зерур,
Гөзел затлары
Алярыс-да яра совгат берйәрис.

Бүтин Ери совгат берйәс гызлара,
Онуң минарадыр шәхерлерини,
Онуң ал шерап дей иңриклерини,
Думанлы- думанлы сәхерлерини.

Соңра йылдызлары,
Дениз-деряны,
Соң келләмиз гызып гидиберсе хас,—
Айы ики ярып зергәр мысалы
Ондан яра гулакхалка ясаяс.

Эмма бизе ең беренок энелер:
«Биз-ә асыл бош сөзлере дүшемзок.
Асманың йылдызын каканың билен
Олар ере теңңе болуп дүшенок.

Ай диййәрлер,
Дениз-деря диййәрлер,
Тапанларны жомартларча сечйәрлер,
Эмма ужыпсызжа галың төлемән,
Гызымыз шагал дей алып гачярлар...»

БИЗИҢ ГҮНӘМИЗ

Дурмушда көплериң гөвнүне дегдим,
Көплер болса мең гөвнүме дегдилер.
Ил ичинде чекдим екелик дердин.
(Екелик дердини чекенлер билер.)

Көп затлары гөрмән душундан өтдүм,
Көпүсини билгешлейин гөрмедим.
Йыллар гечип, ахыр бир ачыш этдим,
Ягны, ил гүнәли дийип йөрмедим.

Шагаланлы көчелериң еңсесин,
Ужы чүр көвүшли гашап барярын.
Хем овадан адамларың хеммесин
Худайлар дек сылап салам берйәрин.

Эмма ине гужагында баласы,
Бир яш эне яш акдырып гөзүнден,
(Гөзяшындан гөрдүм ахы-наласын)
Баряр бу ажайып ериң йүзүнден.

Илкинжи шатлыгын, илки бахарын —
Көрпежигин ол гысыпдыр багрына.
Әрсумагы дүнйәниң шу сәхери
Совурыпдыр оны елиң угруна.

Ёк! Диңе гөрмейән мен бу аялы,
Мен онуң хасратын йүрекден дуйян.
Яш гелин өңүнде өзүм гүнәли,
Хемме адамлар-да гүнәли диййән.

Ил ичинде чекип екелик дердин,
Арамызда яшяр шол жуван гелин.
Мен оңа баш эгип саламам бердим:
«Багышлаң гүнәмиз эй мердан гелин».

ШӘХЕР. ДЫНЧ ГҮНИ.
СӘХЕР

Сәхер биле
шәхериме чыкярын.
Ол гүндеӊ дәл,
ол йүзлерден яп-ягты.
Көчелерем ягты айна мысалы.
Агшам ягыш ягды.
Җуда көп ягды.

Адамлардан хыӊ берип дур автобус,
Егшерилип баряр,
чыгынып баряр.
Киосклаӊ өӊи гиден мәреке.
Мәреке —
газете нобата дуряр.
Ачык пенҗиреден,
икинҗи гатдан
Яӊландыряр бар көчәни «Гөзел яр».
Бир җенанам агшам янына гирип,
Сәхер дири йитен йигди гөзлейәр.

Башга бири
сачын дөкүп эгнине
Енчйәр гайгырман гара роялы.
Нәзик додакларын дишләп,
енчйәр ол,
Вели Мухадовда ары бар ялы.

Битай геен көвши билен ер дырмап,
Физик — профессор, алҗыраӊны әр,
Унудып лекция, семинарлары,
Дынч гүнүни!
Дынч гүнүни диӊлейәр!

Адам сили ики-яна уруняр.
Йүзлеринде,
гөзлеринде
гусса ёк.
Олар
жуда меңзеш бири-бирине,
Олар
жуда бир-бирине меңзэнок.
Оңат адамлары
сөййән йүрекден.
Билйән,
бу акымда эрбетлең барын.

Йөне
оңатларың ичине гарып,
Бу дынч гүни
мен оларам сөййәрин.

Гой,
гүңлесин юрт үстүнде
бу асыр!
Хем диңлесин йүрек биле дынч гүни:
Бу
адамлар дынч алмагы сөййәрлер.
Бу адамлар
горарларам дынчлыгы!

НОБАТЛАР

Адамларың барха эли гиңелйәр,
Гүле өвүренсоң эзиз меканы.
Ине, ики дүкан отыр янашык,
Бири чөрек, бирем газет дүканы.

Чөрек дүканында отыр сатыжы,
Палланда йылдырап гидйәр дишлери.
Ол йигидиң эли бошурак өйдйән,
Ёгса бейле даралмазды сачлары.

Гапдалдакы дүкан — ненеңси гөрнүш!
Онуң нобатының дөреден ёлы —
Уруш йылларында чөрек дүканының
Хич ызы үзүлмез нобаты ялы.

Сабырлы гарашяр гезегне хер ким
Ишчи, окувчылар, чаларан башлар.
Биз кәте бу вагты гөрмән гечйәрис,
Бу зат жуда оңат ахыр, ёлдашлар!

Эртирлик нахарын янына алан
Газет нобатында чекип «эзъети»,
Ахыр ёл угрунда бүдрәп, чакышып,
Бутерброд билен окяр газети.

Адамлар бирхили бейгелен ялы!
Олар халал газандылар бу багты.
Биреййәм гутарды чөрек нобаты,
Гүн-гүнден узаяр газет нобаты.

КИЧИЖИК ШӘХЕРЛЕР

Мен кичижик шәхерлери сөййәрин!
Ол ерде хемме зат сададан-сада.
Улы шәхерлерде тапылгысыз зат,
Бу ерде ер боляр мыхманханада.

Бу шәхерде хемме таныш, мәхрибан,
Хилеси ёк, аллары ёк гепинде,
Онуң бир четинде гүләйсе бири,
Деррев эшидйәрлер бейле четинде.

Бу кичижик шәхержигиң гөвни гиң,
Ол багышлап билйәр, гынаман жаны.
Илки: «Ажап шәхер, овадан шәхер!»
Соңам «оба!» дийип чыкып гидйәни.

Бу ерде кән хапа ишлер эдилмез,
Асыллы ишлерем эдилмез келте.
Чүнки бүтин шәхер аныгна етер
Ерден тылла халка галканда эрте.

Бу шәхерде дул гапысы какылмаз
Гызылмы-ак, меле шерапдан доюп.
Бу шәхерде гүндиз ягты сөерлер,
Гараңкы гижәни парахат гоюп.

Бу шәхерде сөз диениң — намысдыр,
Шоң үчинем икилик ёк гепинде.
Онуң бир четинде аглайса бири,
Деррев эшидйәрлер бейле четинде.

ИЛ

Ил диениң — ишчи, дайхан, шахырдыр...
Илиң элмыдама оңатдыр пәли.
Йөне адам диен ялңышяр кәте,
Олар перишде дәл ялңышмаз ялы.

Олар ялңышярлар. Боюн алярлар.
Эмма йүреклери оңат пәллидир.
Гиден илдир — ишчи, шахыр,
дайханлар...
Ил диениң болса ялңышян дәлдир.

СӨЙҮҢ ЧАГАҢЫЗЫ

Сөйүң чагаңызы!
Сөймекден армаң.
Сәхерлер ояныл өпүң бир салым.
Элине тутдурып уллакан алма,
Пата берип, узак ёллара салың!

Горкмаң! Олар нәче даша гитсе-де,
Гелерлер,
Эшитсе чагырянңызы.
Бир дилегим:
шатлык билен гуссада
Оңатлыга үндәң чагаларңызы!

Унутмаң!
Гизлемәң йүзлериңизи,
Дыммаклыгы,
йыгралыгы оврадың!
Өз айдып билмедик сөзлериңизи,
Чагаңыза айтмаклыгы өвредиң.

Ёгса кәте билйәрисем өңүнден,
Эмма «Әй» диййәс-де, дымяс-да гидйәс
Илки дымып,
гечип онуң деңинден,
Соң
танкыт эдере адам дөредйәс.
Ёк!
Бу ислегмиз дәл, первайсызлык бу.
Исләмзок адамың песеленини.
Йөне овнук ишде унудайярыс
Дөврүң
иң агырлы меселелерни.

Сынлаң чаганызы: ише гүмрамы,
Я-да онуң эдйән иши галатмы,
Хер хайсы болса-да, дымман адамлар,
Сиз
  өз сөйгиңизде болуң газаплы.

Ол гаплаң ене-де чүмер гидерди
Адам гөзлериниң доңаклыгына.
Гең галып, гең галып бакарды хемме
Есириң гейми дек золакларына.

Шол гөзлең хер бири пейкама дөнүп,
Башларды оң жигер-багрын якмага.
Ол йыгрылып, гиң гөрүп өз хамыны,
Утанарды шол гөзлере бакмага.

Гуйругы ямзында. Гулагы салпы.
Гөзлери юмукды. Тутукды йүзи.
Батырлыгың эҗизлиге өврүлшин
Гөрүп,
адамларың чыгҗарды гөзи.

Аңырда гапланам сессиз аглады.
Иң соңкы мертлигин гөзяша өврүп,
Гаплаң дерисинден чыкан гапланы
Гиң капаса баря гысып-говурып.

Шол гүнден соң гиҗеми, ха гүндизми —
Гаплаң бар вагтыны аглап өтүрди.
Шейдип, эҗизлигиң башланан гүни,
Шол гапланың гапланлыгы гутарды.

УЗАК ЯЙЛАДА ЭНӘНИҢ ХҮВДҮСИ

Эййәм гүнеш батыпдыр.
Ай-да агыл атыпдыр.
Гараголҗа Сердарым
Сүйҗи ука батыпдыр.

Гүнлер айлара бакар,
Айлар йыллара бакар.
Он секизин долдурып,
Сердарым ата чыкар.

Җахыллыгың яшында,
Ышк гайнар дөшүнде,
Обамызың гызлары
Сени гөрер дүйшүнде.

Ярың гелер янына,
Энең гелер зарыңа.
Сен маңа аз бакарсың,
Көп бакарсың ярыңа.

Гыш яза сесин гошар.
Бахар көсүк етишер,
Гелин-гайның җәвагт
Арасына тов дүшер.

Малың гөвни язларда,
Лалың гөвни сөзлерде.
Мениң гөвнүм сендедир,
Сениң гөвнүң дүзлерде.

Җорама душан ерим,
Балам, сени өверин:

Гелниң ювар көйнегни,
Мен долагны юварын.

Даш оба дүшсе ёлуң,
Гыш болса сагы-солуң,
Илки энең ят эдер.
Онсоң ятлар аялың.

Миве көп болса эгер,
Баг башын ашак эгер.
Саңа зыңылан дашлар
Энең пахыра дегер.

Эпилйәнчә бил, балам,
Бир дилегим, бил, балам,
Маңа көп зат герек дәл,
Көпүң оглы бол, балам.

Ким серер как-гурдуны,
Ким сөер халк мердини,
Дердини мен гөтерйән,
Сен гөтер ил дердини.

Айдан акдыр йүзлери,
Ширин-шекер сөзлери.
Бу укусыз гиҗәниң
Ёлленипдир гөзлери.

Бу дүнъе ёгы-барым,
Бар мырадым, мыдарым,
Көтел ёллаң күлпетин
Соң билерсиң, Сердарым.

* * *

Оңарсаң
бар зады оңатлыга ёр,
Белки-де ёргудың ерине душер.
Икибашдан, гүндогарда гүн догар,
Икибашдан, гүнбатарда гүн яшар.

Икибашдан, йигренилер, сөйүлер,
Кимсе ере гидер, ким дөрәр ерден.
Икибашдан, бизиң көне дуйгулар,
Көне яралар дек ачылар бирден.

Көне дуйгулармыз шатлык мысалы,
Бир ажап сәхерде гүл болуп догар.
Оңарсаң оңат тут көңүлде пәли,
Оңарсаң бар зады оңатлыга ёр.

Ярамаз дүйш гөрүп, йөрме думанда,
Ярамазлык болмаса сең күйүнде,
Ханха, йылдыз сүйнди гитди асманда,
Чага догды гоңшымызың өйүнде.

* * *

Бир гүн баг дей янып-көйсең,
(Бакы гелен бармы, эйсем?)

Абрайыңы атаңа гойсаң,
Оглуңа атыңы гойсаң,

Бугдая мейданы гойсаң,
Земине асманы гойсаң,

Гурмадыгңы гойсаң эгер,
Деңи-душлаң довам эдер.

Сәхраны шәхере гойсаң,
Тохумы бахара гойсаң.

Гойсаң,
Гойсаң,
Көп зат гойсаң,
Дердиңи энә гоймасаң.

Дерт алынмаз йөне ере,
Ким башын хесрете гошяр?
Йөне мыдам энелере
Үлешикде шу пай дүшйәр.

* * *

Кәте мердем ягшылыга гарашяр.
Элден гелен ягшылыгың эчил сен.
Оңат ишлер оңатлара ярашяр,
Роваяты сачак кимин ачыл сен.

Йөне эден ягшылыгың иру-гич
Гайтаргысын талап эдәйсең эгер,
Унудайма, соңкы демине деңич
Сениң хайрың йигдиң богазын богар.

Бейдениңден гойбер маңлайыңдан ок
Я-да ханҗар билен сал дөше яра.
Чүнки, хайыр ишиң гайтаргысы ёк,
Ол керсен дәл, гоңшокара дашара.

* * *

Махал-махал сениң мүңлерче гөрен,
Ене-де мүңлерче гөрмели задың,
Якяр йүрегинде сени бейгелдйән,
Тәмизлейән дуйгың гөрүнмез одун.

Шапакдан от аляр багларың башы,
Еда гиҗә тарап узалып ятыр.
Дагдан тайып гелен авара шемал
Отуң хем мейданың ысыны гетир.

Икатёк яшыңы санар отурар,
Диңе шол ыкбалы чөзйән мысалы.
Шу адаты затлар шат эдер сени,
Адатдан дашары гөзеллик ялы.

Эрте ене даң шапагы доганда,
Гең галып бакарсың гүвлейән ода.
...Өзүңи багтлы сай бир аҗап пурсат,
Сен бегенип билсең, адаты зада.

БАГТ

Гиже-гүндиз гырмылдап йөр аялмыз.
Бизе йылгырмага дегенок эли.
Бизиң вели башга ерде хыялмыз,
Башы бош дуллара говшуряс гүли.

Гөвнүңе болмаса, шол дул аялың
Бу дәли гөвүне мәхри кән ялы.
Унудяң ягышда буюп дуряның,
Унудайяң оңатлыгы кәярым.

Аялымыз суварып йөр гүллери,
Ювяр, серйәр чагамызың арлыгын,
...Багта гарашярыс оң ёк гүнлери.
Багтлы гүнлер дуямызок барлыгын.

* * *

Багларың үстүне гонанда агшам,
Гапыңыз какылса, ачың эдепли.
Ол нечүн гелипдир?
Ничикси гепли?
Йүрегин гаплапдыр ничик гайгы-гам?

Дурярсыңыз:
Йүрегиниң үстүнден,
бир тукатлык гөдек әдип баряндыр.
«Меңки догры ахыр.
Адалатлы мен».
Мыхман сизе мелул-мелул гаряндыр.

Голдаң шейле адам гапыдан гелсе.
Йүрегңизи эле алып голдаң сиз.
Йөне бир ярасыз даңылы
болса,
Онуң агырсына шәрик болмаң сиз.

* * *

Нәче мейлис, нәче ясда болунды,
Саламлар берилди, салам алынды.
Хемра болуп берекетли сачага,
Дост диймедим хер танышлык ачана.

Йөне шолаң барын гамлы халатым,
Сыладым мен, хормат этдим, халадым.

Дост болмаз мейлисде отураныңдан,
Той гүни хеммелер оңат гөрүлйәр.

Йөне якыныңа гетирениңден,
Кә адамлар дашдан оңат гөрүнйәр.

* * *

Хеммелер сылаяр «кичигөвүни»,
Ол болса сылагдан хумардыр хумар.
Өвүлсе,
Кейп билен сүзүп гөзүни
Диер «Ёк, адамлар, кемчилигим бар!»
Онсоң гусса билен саңа гарар-да,
Кемчилигин санар
Окян дей аят.
Онуң кичигөвүнлиги барада
Дөрәр шейдип, ене-де бир ровает.

Өвүлени үчин
Олам өвен бор.
Үнс билен диңләр ол, якымлы гүрләр.
Автобусда бош болса-да онлап ер
Гирен гожа өз орнуны хөдүрләр.

Йөне бир гүн дүшсе танкыт астына,
Ол хакыкы йүзүн ачар дессине.
Увлар ол,
Ярар ол газапдан долы,
Гуйругна басылан мөжек мысалы.

* * *

«Гахаржаңлык агыр гүнде дөрэрмиш»,
Дийип, нэмүчиндир тапыпдырлар «мыш».

Сэхер дуры сува агзыны чайкан—
Яшы чене баран аз сөзли дайхан

Яшайшың гымматын оңат билйэндир,
Чөрегиң хүмметин оңат билйэндир.

Ил үчин ган дөкен, жанындан гечен,
Үч деңиз, йүз деряң сувундан ичен—
Дурмушың ажысын дадан бир эсгер
Саңа айтжак сөзүн диерине чен.
Гөзүн юмуп, еди өлчэр — бир кесер.

Ёк! Дурмушда бейле гылык, бейле кэр
Еңил йүрек, еңил гүнден дөрейэр.

Еңил гүнде адам болармыш хасы!
Өмрүң шол бирхили акып дурмасы,
Совукда эгниниң йылы поссуны,
Дурмуш тукатлыгы, йүрек песлиги,
Барысы биригип адаты гүнде,
«Гурсагы дарлыгы» оядяр сенде.

Гахар этмек эжизлигиң нышаны!
Ишидир ол бикэрликде йөренлең.

Гахар нире, гахаржаңлык нириде!
Йүреги юкадыр көпи гөренлең.

* * *

Бир улы эшрет бар ериң йүзүнде,
Олам арзув этмек, пикир этмекдир.
Шәник болса, оң маңзына етмекдир.
Пикир болса, оң маңзына етмекдир.

Адамларың, шәхерлериң пикрин эт.
Пикриң дуры болсун асман мысалы.
Онуң артык геймин сыпырып ташла,
Гүйз баглаң япрагын сыпыршы ялы.

Китапханалара гатнаң ядаман,
Аграс, кәмил боры үчин пикириң.
Дүнъеде хемме зат бал биле яг дәл.
Сиз гожа дүнйәниң боюн етириң.

Овал-ахыр улы ойда көсенип,
Гадым бир заманлар чызгап гошарын,
Дүнйә адамлары дөретди.
Индем
Сиз бу дүнйә дүшүнмеги башарың.

Дүнйәде хер задың өз ери боляр —
Акыллы-пайхаслы бизиң дүнйәде:
Адам сув тейинде гарк болуп өлйәр,
Балыклар гарк боляр дуры ховада.

СӨЗ

Сөзүң аграмыны өлчемез тонна,
Өлчемез гүйҗүни мильон киловат.
Сөз — яланач пикре гырмызы дондур.
Сөз бар — киме шапбат,
Сөз бар — киме багт.

Дүнъеде иң бейик шыпа шоланкы.
Шатлыгымызы сындырйәрис шолара.
Дүнъеде иң бейик җепа шоланкы,
Хасратымыз сындырйәрис шолара.

Сөз — бу газап билен чакан йылдырым.
Сөз — бу гыз нәзидир, дүрлең-дүрүдир.
Башармасаң — ол өчүгси йылдызың,
Башарсаңам — ловлап дуран Гүнүңдир.

Биреййәм Гүн яшды. Гаралды дүнйә.
Бакып дур земине мүң гөзли асман.
Достум, ятып болмаз гечилен гүнден,
Эдилен ишлерден бир сөхбет ачман.

Дуры пайхас билен, дуры аң билен,
Не иш этдик? Ыза бир гаралы биз.
Кынчылыкдан гечен болсак совулып,
Диңе өзүмизи язгаралы биз.

Ягшылыгымыз ил ичинде орун алар.
Йөне гүнә хакда дыммак герек дәл.
Бу гүн
гүнәмизи язгарып билсек,
Эрте
икимизе болар миннетдар.

ПАРАЛЛЕЛЛЕР ҚЕСИШМЕЙӘР ХИЧ ХАЧАН

Сениң не достуң бар, не душманың бар,
Сен элмыдам четде, элмыдам үмсүм.
Сенде не гахар бар, не-де мәхир бар,
Сен салгыммы? Сен көлгеми?
Сен кимсиң?

Сениң не ажың бар, не-де сүйжүң бар,
Ил дердине не агладың, не гүлдүң.
Өз күлбәңе дашап биленңи дашап,
Ене бу дүнйәден нәгиле болдуң.

Сен дурмушы сычан кимин гемирдиң,
Серетдиң көпрәк, арзан аларңа.
Синдирдиң өз рухуң бар бошлугыны,
Шикаятларыңа,
Арзаларыңа.

Ил Фронта соңкы нанын эмләнде,
Ёвуз гүнлер дүшенинде башына,
Сен бейикден бейик сүтүн дикелдип,
Тикенек сим айлап чыкдың дашыңа.

Биз
Сөңкы пилләмиз гүйжүмиз жемләп,
Жепа чекип өрбоймуза галыпдык.
Ахмыр билен: «Бу дурмушы ене бир
Керпич бейгелдәйсек» дийип өлүпдик.

Сен биз билен бир көчеден йөрейәң,
Гөрәймәге
ёлларымыз бир ялы.
Эмма сын эдәйсең ичгинден-ичгин:

Сен бир башга
Биз бир башга дүнйәли.

Ёк!
Сен гүнүң йүзүндәки менек сен,
Бу гүн сен пердәңи ачяң ач-ачан:
Сениң ёлуң
ёлумыза параллел!
Параллеллер кесишмейәр хич хачан!

* * *

Дүнъеде хер кимиң өз гылыгы бар,
Оңатлары сайлап-сечгин — дийдилер.
Эдеп-сыпайчылык адамы безәр,
Мыдам гөдеклерден гачгын — дийдилер.

Дийишлери ялы, гачдым-да йөрдүм,
Гөдеклигем мени ковлап йөрмеди.
Ол өңүмден чыкса, йүзүм өвүрдим,
Оң нә дерди — асыл гаты гөрмеди.

Сыпайы дийленлер боляр хер хили.
Җуда сыпайылар дашым алдылар.
Дуйман дурка, кастлары бар ялы,
Сыпайлыгмың дулугына чалдылар.

Сыпайчылык билен хормат этдилер.
Сыпайчылык билен адым тутдулар.
Сыпайчылык билен арзан сатдылар.
Сыпайчылык билен этдилер барын.

Соң ене дийдилер яныма гелип,
Мерт йигиде нәзик болмак ярашмаз.
Бардыр адамларда шейле бир гылык,—
Аҗың ёкмы — сүйҗүңе-де гарашмаз.

Эйсем, яранҗаңлык, өз күлбәң күйи,
Гөриплик хем җуда-җуда күтеклик
Ялы гылык-хәсиет душ гелйән гүни
Иң ярамаз гылыкмыдыр гөдеклик?!

Баш чыкармак герек шейле гылыкдан,
Нәче чуң дүшүнсең шонча-да ягшы.
Кебзә пычак сокян сыпайчылыкдан,
Тумшугыңа какян гөдеклик ягшы.

Эй, сиз, сыпайылар, мен тая бакан
Гелмәвериң лешгер чекип, дөкүлип.
Яшасын хак үчин гулакдан чекйән,
Гөни гөзе бакян сагдын гөдеклик!

КҮТЕКЛИК

Дурмуш кәмил дәлми?
Я-да адамлар?!
Йыгнакларда орта атылса теклип,
Әхли йитиликлең өркүне
агзы
Сынан палта болуп уряр күтеклик.

Хайран галаймалы!
Нириде болсун, —
Ол йитилик билен гечир сөзүни.
Ёк. Күтеклик кесип билмәни үчин,
Йыкып-юмруп, ыкрар эдер өзүни.

Ол шейле башаржаң, шейле бир
уссат,—
Умуман, өңүнде дурмак җуда кын,
Валла, гүр токая ташлайсаң,
Шонам
Күтеклиги билен чапмагы мүмкин.

Өнде-сонда дүшүнмели ахыры!
(Муны вагтал-вагтал бойнам алярыс).
Йитилиги уланмалы вагтымыз
Күтеклиги айлап-айлап салярыс.

Ол саңны дишлерин сыртардып чала,
Хайбат атанында көтекли гүне,
Отуранлар дуйман элини чарпар,
Онуң өрән йити күтеклигине.

Ол өзүниң күтеклигин билмез хич,
Бар болса-да шу гүррүң бар тарапда.
Мундан уран күтек гылҗыныӊ уҗы
Нәмүчиндир шаңлар дурар арапда.

Эмма күтеклигиң бир тәлейи бар:
Ол сапындан сыпар гидер иру-гич.
Йөне хыжув билен күтеклигини
Ыкрар эдер ере дүшерис денич.

* * *

Аты дебсилэп чапма,
Сэхер думан ичинде,
Гойбер онуң жылавын
Өзи серден геченде.

Шат гүнүнде шатдыр ол,
Тойда шөхратың болар.
Магшар гүнүң агланлаң
Бириси атың болар.

Булаберме гамчыңы,
Көз галмасын тенинде,
Сең берен дузуң үчин
Алкыш бар хем деминде.

Гамлы гүни кишңэнде,—
Эшиденде оң сесин,
Гөзүн сүпүр, эй адам,
Олам адам ахбетин.

* * *

Гар эрейәр.
Буз эрейәр.
Геченини бушлап гышың.
Адамлар еңил йөрейәр.
Сениң велин шол болушың.

Ховлулар песелйәр гүллер ичинде,
Адам инди ыгтыярның ээси.
Сыкылыклап,
Еңил әдип геченде.
Гөрүнйәр адамлаң ягты келлеси.

Адамлаң депеси дирейәр асман,
Йөредйәрлер оңатлыгың динини.
Сен болса пикири доңдурып дуран
«Бирюса» я «Памир» холодильниги.

Адамлар яшаяр эркин, гурплы,
Оңатлыкда, хайыр ишде хыялы,
Сениң агзың мыдам мәкәм гулплы,
Миллионерлериң хазнасы ялы.

Мениңки—битинден,
Сеңки—ярымдан,
Мен дүр сечйән.
Сенем шерден сечйәрсиң.
Мениң аңсат бөкүп гечйән ябымдан
Сен балагңы эле алып гечйәрсиң.

Биз сөйги сиңдирдик ишдир поэма,
Сөйгүден, шатлыкдан ёк бизе дойма.
Сен сөйүп гөрдүңми, билемок.
Эмма
Сениң иниң етди сөйгиң боюна.

Йөне мен дүшүнйән башга бир зада,
Ол маңа асман дей ягты хем аян:
Иңрик хөкүм йөреденде дүнйәде.
Сен өйүнде зарын чекип аглаяң.

Дүшүнйән—сеңки кын.
Сен багтсыз адам.
Саңа агыр агза яшыныл яшмак,
Биз ялы догумлы,
Биз ялы сада
Адамларың арасында яшамак.

Адамлаң депеси бейгелип баряр,
Бу хакыкат, бу аҗайып бир халдыр.
Биз саңа гынаняс.
Хайпымыз гелйәр.
Гынанылян адам — хакыкы дәлдир!

ТОЙ

Шемала тутулар
Аррык петеке.
Шувлаян сүтүнлер,
Артык. Репетек.

Теҗене чен. Гушгы.
Бабадурмазды—
Гечилен дурмушдыр,
Ыздадыр бары.

Не селең, бой алан
Халылы өйүң,
Песелен, даралан
Ялыдыр өйүң.

Бир чилим чекерсиң
Дурарсың үмсүм,
Ичиңе чекерсиң
Сорарсың кемсиз.

Эндамың дынч алар, —
Кейплисиң аман.
Кейваның ынҗалар, —
Гелипсиң аман.

Огулың дашында,
Гызың дашында,
Аялың гашында—
Газың башында;

Сен хезил эдиплер
Гараян вагтың,
Мелхеми эзиплер
Барәндыр багтың.

Пери ызлап йүз он
Оюң шорунда
Тапсаң оны сен өз
Өйүң төрүнде

Ене өңе. Өнде
Ёлларың дашы.
Ине өңде-соңда
Тойларың башы!

ЦЫГАН АЯЛЫ

Көне жыгыллыкда атынып шалын,
Диңе иле оңатлыкда хыялы,
Үйшүрип дашына җеменде барын
Пал атярды гарры цыган аялы.

Эллермизиң аясына бакярды,
Кә гаш чытып, кә гүлйәрди чылкасыз.
Келлесин силкенде ойнап-бөкйәрди
Ярым ая меңзеш гулак халкасы.

Гөзләп тапып картларының хачыны,
Хеммә багт ислейәр улудан-улы.
Сыпап гечйәр гуран гөвсүн, сачыны
Уршуң ыз янының парахат ели.

Биз хеммәмиз гуссалы гүн гелердик,—
Гелердик янына тукат вагтымыз.
Бары-ёгы бәш манада алардык
Көңлүмиз дирилден гыммат багтымыз.

Юрт болса о йыллар гайнап-җошярды.
Күлден хем хесретден галярды парлап.
Ким душанок, ким багтына душярды,
Ериң әхли тарапындан сораглап.

Җыгыллык гызярды, чыкярды серден,
Хер ким харыдыны өвйәрди кемсиз.
Деңи-тайсыз ынам сатансоң, бирден
Бизе гыя-гыя бакарды кемпир.

Ол бирден-ә отлучөпүн якярды,
Бирденем ынанман багтлы картына,
Гусса билен аясына бакярды,
Бахыллык эдйән дек берен багтына.

Хачлы карты ил багтыны тапярды,
Эмма велин өз оглундан дерек ёк.
Гадымлардан гелйән бир када барды,—
Пал атяның пайына багт дүшенок.

Иң элхенч иң ажы хакыкатдыр бу,
Иле ынам пайлап гиже ве гүндиз,
Өзүң пайсыз галсаң шол үлешикде,
Гелҗеге ынанман багтсыз хем ялңыз.

Пала биз ынандык чынымыз билe,
Ол көпбилмиш — оңа бар зат аянды.
...Асфальты сүпүрип көйнеги биле
Барян гара шол бетбагт аялды.

ЫНАНЖАҢ ГЫЗ

Он йыл гечди гүн ялы,
Ойланярын сен хакда,
Ынанжандың гар ялы,
Эрэп гитдиң додакда.

Саңа, «Солтаным!» диийип,
Умыт баглапды гөге.
Ынанжандың ягыш дей,
Сиңип гитдиң топрага.

Сен ынанжаң гөзелдиң,
Бакардың сен узага.
Сен ынанжаң дурнадың,
Дүшдүң ерде дузага.

Дүшүбердиң, кән дүшдүң,
Дүшүбердиң ене-де.
Шейдип, ерде дүшүндиң
Хиле диен сенеде.

«Мен сени сөййән!» диийип,
Бир гүн чөкдүм дызыма.
Бакдың сен гусса билен
Мең ынанжаң гөзүме.

Диййдиң: «Сен белент сөййәң,
А мен песде отырын.
Гит, оглан деңиң гөзле.
Саңа хесрет гетирин!»

РУС ХАЛК АЙДЫМЫНА ӨЙКҮНМЕ

— Сыным дүшди, саңа оглан,
Дердиңе дерман болайын.
Әкит, оглан, әкит мени,
Вепалы аял болайын.

— Әкидердим нәзенин гыз,
Йөне диңле беяныма:
Еди йылдыр багры гирян,
Гөзи ёлда аялымың.

— Сыным дүшди, саңа оглан,
Сувсаңда деря болайын.
Әкит, оглан, әкит мени,
Жаңа-жан уяң болайын.

— Әкидердим, нәзенин гыз,
Юрдумда чайканя дерям.
Еди йылдыр багры гирян,
Гөзи ёлда ялңыз уям.

— Сыным дүшди, саңа оглан,
Сенсиз саргарып-солайын.
Әкит, оглан, әкит мени,
Гапыңда гырнак болайын.

— Аяклары мисли газал,
Бедевимиң гөзи ёлда,
Совул ёлдан, нәзли гөзел,
Гырнак сөйүлмез биз илде.

ЭПИТАФИЯЛАР

I

Бәрде шахыр ятыр,—
Байрың йүзүнде,
Аз яшады пахыр,
Чыкардык ятдан.
Ќесели не эрбет—
Гутарды бенде
Узага чекмедик
Еңил шөхратдан.

II

Мундан мүңләп томашачы гачярды,
Окапды ол йүзләп ролуң иманын.
Режиссёрлаң нәчесини гөчүрди.
Иң эсасам, өкүз ялы ичерди.
А сиз болса бу пахыра
Укыпсызды диййәңиз.

МЫХМАНЧЫЛЫКДА АЙДЫЛАН ТОСТ

Энтек садалыкдан зыян чекен ёк,
Сада болсун огулыңыз, гызыңыз.
Гечсин язларыңыз херекет билен,
Берекетли гелсин тылла гүйзүңиз.

Төрүңизде хемишелик гуралан
Юмшак салланчагың ятмасын бады.
Сачагңызда чөрек, дуз халтада дуз,
Сөнмесин ожакда ожарың оды.

Дулуңыздан гелин баксын Ай болуп,
Түйнүгңизден гелин болуп Ай баксын.
Яман ниет билен ишикден гирен—
Ягшы ниет билен ишикден чыксын.

* * *

Маңа өвран-өвран
Дийдилер: «Йигит,
Сен дурмушы өврен,
Сен дурмуша гит.

Шәхерде гүйз, гышы
Гечирмә дерек,
Гидип бу дурмушы,
Өвренмек герек!»

Душүнемок аян,
Душүнемок хич.
Мен нирде яшаян
Шу вагта денич?

Мен хайсы дузакда,
Хайсы ёлдакам?
Дурмушдан узакда
Ничик илдекәм?

Аслында, дурмуш нә?
Манысы нәме?
Онуң гурлушына
Кын душүнәйме.

Белки, дурмуш диен
Мениң өзүмдир?
Халал дузум иен
Огул-гызымдыр?

Белки, шәхеримдир,
Белки, көчәмдир,
Экен нахалымдыр,
Өйде кечәмдир?

Урушдан сөз ачян
Сырдамдан сырдам—
Белки, ол көп ичйән
Мениң гоңшымдыр?

Белки, ол одумдыр
Муртлары товлы.
Белки, ол Назымдыр,—
Хикметиң оглы?

Белки, ол гапымдан
Акян сувумдыр?
Оңатлык хакында
Хош арзувымдыр?

Талдыр дереклери
Сынлап дуршумдыр?
Дүйпсүз йүреклери
Горҗап йөршүмдир?

Белки, дурмуш диен
Дуйгы-серимдир?
Мениң өрән сөен
Адамларымдыр?

Маңа өвран-өвран
Дийдилер: «Йигит,
Сен дурмушы өврен,
Сен дурмуша гит...»

Юрдундан ковулан
Бир ашык дейин,
Мен булардан гечип,
Нирә гидейин?!

* * *

Ики зат эрклидир ериң йүзүнде,
Олара эрк эден болмандыр хениз,
Бириси шай-сепе бесленен гиҗе.
Бири хайыр-шере бесленен гүндиз.

Ене бир ики зат эрклидир җуда,
Шолар билен етйәс сапалы гүне,
Бириси дүнйәниң гөрки сөйгүдир,
Бири бу дүнйәниң гымматы эне.

Ене ики задың гүйчлүдир эрки,
Олар гапы какман гелер хер махал:
Бири сениң үчин баш гойҗак достуң,
Бейлекиси башың алҗак шум аҗал.

* * *

Адам өлйәр,
Шейдип япыляр перде.
Өлен дәл —
дирилер галярлар дерде.
Йөне өлен адам
өлерине чен
Танышяр дүнйәниң гечмиши билен.
Гиҗе-гүндиз китаплара болуп яр.
Гечмиш билен-тарых билен яшаяр.
Гомер билен яшаяр,
Байрон билен яшаяр.

Пырагы, Ленин билен —
Бары билен яшаяр!

Булам аз дей ол отуряр ойланып,
Соңра гележеге чыкяр айланып.
Энче йылдызларың дүнъесин ачяр,
Соң ол йылдыз болуп, сүйнйәр-де гечйәр.

Адам өлйәр,
Шейдип япыляр перде.
Адам аз яшаяр.
Кән яшан Ерде.

1966

ГӨЗЛЕГ

Дурмуш мисли гөзъетим.
Гөзъетимиң чәги ёк.
Мен элмыдам гөзледим.
Гөзлемегиң чәги ёк.

Нәче ёл бар, ёдалар,
Бейиклик бар, чуңлук бар.
Эмма йүрек от алар,
Сениң, сениң нәмәң бар?

Чагыр мени, гөзъетим,
Агыр ише баш гошдум.
Өз ёдамы гөзледим,
Өз ёдамдан даш дүшдүм.

Дөвйәнлери сөймейән,
Гөриплери хас бетер.
Диййәрлер: «Сең гөзлейән
Ёлуң нирде, ахветин!»

...Кын пурсатда ким-де ким
(Пархсыз—гожа, гөзелми)
Унудып өзге зады
Алса эле газалмы,

Бегенжини сөзлесе,
Гынанжыны сөзлесе,
Гошгым билен гүрлешип,
Дертдешини гөзлесе,

Өзи үчин бир ерде,
Ятман узак гижелер,
Билсе галянмы дерде,
Ылхам жөшар, гүйч алар.

Дерде гоюп, игеләп
Гөриплериң топарын,
Кын гүнүнде адамы
Мен гөзләрин—тапарын!

Диңләр мени шәхерлер,
Диңләр мени обалар.
Ине, мениң чуңлугым,
Бейиклигим шу болар!

ТОПРАГЫМ

Сенин дузуӊ ийдим, наныӊы ийдим,
Галплыгам этмедим, худая шүкүр.
Кәте гөге галдым, кә гөкден ийндим,
Эмма хич йитмедим, худая шүкүр.

Илкинжи сөзүми сенден башладым,
Дузуӊы сыладым—ялан язмадым.
Диӊе сениӊ гышыӊ билен гышладым,
Диӊе сениӊ языӊ билен язладым.

Йитиренми сеӊ гойнуӊда йитирдим,
Тапанымам сеӊ гойнуӊда тапдым мен.
Сен болаӊсоӊ дүнйә акыл етирдим
Онуӊ әхли песлик, шатлыгы билен.

Хол, гаяныӊ этегинде отуран
Багыӊ деӊесинден табытлы гечдим.
Ене бир гүн, гөкден совулып думан,
Шол багыӊ дүйбүнде ал шерап ичдим.

Нирә гитсем, мениӊ билен болдуӊ сен.
Сен, серетсем, онки сүӊӊүм экениӊ.
Чалышман даш юрдуӊ гүллери билен
Аякда ыз гоян сениӊ тикениӊ.

Миннетдарлык сөзи сада болармыш, —
Елларыӊ ак болсун, узага гитсин.
Бакы ука батсам бир газаплы гыш,
Сеӊ гойнуӊда ятмак миессер этсин!

САЗЛАШЫК

САЗЛАШЫК

Гой, язсынлар гусса чекйәң кән дийип,
Нәме, йүрек када гарап дурмаяр.
Середиң чалымтыл, бейикден-бейик
Асманы гулачлап өтйәр дурналар.

Гүйз ене эндикли эллери билен
Ёлупдыр шахадан япраклаң барын,
Танкыт эдилҗегми билсем-де, ене
Гүйз билен отурып гусса чекйәрин.

Бу гусса дурлаяр, саплаяр мени.
Әхли гечениме назар айлаян.
Середип отурсам, шейле гуссада
Гечен ёлуң гөрнер экен хас аян.

Йүрегиме яссык эдип гуссаны,
Гечен хакда оңа сораг берйәрин.
Хер халда яшлыгым гүңләп гечипдир
Мен муңа сәхелче өкүнмейәрин.

Гүнлериң шат гүлкүсини бөлүшип,
Аглана теселли берип етишдим.
Айлы гиҗе улы айың гашында
Ай җемаллы ярым билен өпүшдим.

Гөрдүм менем йигрим бәшиң ичинде:
Гүйз гелйәр—япраклар, мейданлар соляр.
Йөне иң бейик зат: адам дурмушын,
Қалбыны бейгелдйән эсерлер галяр.

Хәзир болса бу пайхаслы гүйз биле,
Юмшак гусса чекйәс, сөзсүз сөзлешип.
Яшасын адамың хем тебигатың
Арасында гүңләп дуран сазлашык!

* * *

Ажап сыяхатда болдум дийди ол,
Гоймады гүррүңин гоймалы ерде.
О нәхили ажап сыяхатмышын—
Еди гүн асманда?
Секиз гүн ерде?

О нәхили ажап сыяхатмышын?
Бәрде-аэропортда учара мүнсе,
Алты ажап юрды ятып гечирип,
Единҗиниң вокзалында оянса,

О нәхили ажап сыяхатмышын?
О нәхили ажап?—Совал берйәрин,—
Еди мавы деңзи ятып гечирсе,
Оң үстүне ене етмиш деряны?

Ашакдакы тәсин баглаң, метҗитлең,
Эшитсең ёкарда диңе мыш-мышын,
Отлар билен бежермесең яраңы
О нәхили ажап сыяхатмышын?

Шат деминде гоюп оба, шәхери,
Гүллериң агыны, гызыл, сарысын,
Сен сесденем озян чалтлык билен
Өз өмрүң дениңден гечип барярсың.

Чалтлык билен көп ишлери этсе бор,
Йөне шол чалтлыгың бир эммасы бар,
Ол дүнйә,
адама дүшүнмеклигиң
Дениңден,
дениңден,
дениңден баряр.

Сен гөрмән гечйәрсиң
Сең үчин дөрән
Учмаха ят, Эреме ят гүллери.
Йүзүңи сыпаса, йыгырдын язҗак
Отдан хем топракдан дөрән еллери.

Чалтлыгың гылыгы: ягышлар ягсын,
Адам хесрет чексин, ягсын акҗа гар.
Пархы ёк,
ол җуда зерур затларың
Дениңден,
дениңден
дениңден гечйәр.

Гиҗе-гүндиз учяр, учяр адамлар,
Леззет алып моторларың хеңинден.
Дур сен,
Саклан, тизлик сөен Адамзат,
Гечәймәвер сен өз багтың дениңден.

ДАГЛАР

Дүнйәмизиң өрки, гөгүң диреги,
Бардыр томашалы сапарың, даглар,
Бу гүн саңа өркләп дәли йүреги,
Сенден улы кувват тапарын, даглар.

Этегинде иллер мекан тутдулар,
Ат чапып, яй чекип, пейкам атдылар,
Сөйүшдилер, урушдылар, өтдүлер,
Менем сени сөйүп өтерин, даглар.

Мен-мен дийип дага көңүл багладым,
Сени гөрүп, кичилигме агладым,
Боюмы боюңа деңән халатым,
Тоба эдип өңүңде чөкерин, даглар.

Ниче даналарың сөзүн эшитдиң.
Бетпәллери өз пәлине душ этдиң.
Бу гүн гелип мениң якамдан тутдуң,
Саңа нәме дийип өтерин, даглар?

Сын эт умманларың гөзел гөркүне,
Бейик биналарың сынмаз өркүне.
Яманлыгмы гой өзүмиң эркиме,
Ягшылыгмы велин апарың, даглар.

ИЛКИНҖИ ГАР

Ер нирде? Гөк нирде? Билип боланок!
Бакы илкинҗи гар ягярды ене.
Онуң ерде дынным ялы касты ёк,
Гыз әдими билен дүшйәрди ере!

Җайлар, пыядалар, автобусларам
Илкинҗи гар үчин шадыяндылар.
Кейпихонлар нәме, суссупеслерем
Бары шу гар билен яшаярдылар.

Асман алтын ачарыны алдырып,
Гар дәл, йылдыз дөкйән ялы бу тая,
...Пальтосының якасыны галдырып,
Йигдекче барярды вадалы җая.

Илкинҗи сөйгүси юмшакдан-юмшак
Илкинҗи гар болуп инйәрди гөкден.
Гар онуң ёлуна болҗакды дүшек,
Йөне дүшеклиге етишенокды.

Илки ериң, соң асманың зүряды
Гечип билмән йылылыгың дениңден,
Илкинҗи гар, пагыш-пара эрйәрди
Йүзлең, эллең, ериң йылы деминден.

Бу гар биринҗи дәл, дәлди мүңүнҗи,
Ол йыллаң хасабын ундуп ягярды.
Ол кимиң биринҗи, кимиң йүзүнҗи,
Кимиң болса он единҗи гарыды!

Шу гар үчин гөвүнлермиз ынҗалды.
Гечeнем, гелҗегем җем болды бизде,
Дүнъеде хемме зат илкинҗи болды —
Гарам, Багтам, Гайгы-хасрат, Хош сөз-де!

Машынларың өл көчеден баршыны,
Бейик пенжирелең акжа пердесин,
Гөгүң дынман элек элэп дуршуны,
Багшың бармак басан ширван пердесин.

Өңлер мүңлэп киши гөренем болса,
Дуяянам болса мүңлерче йүрек,
Олары, хут яңы дөрэн мысалы,
Гөрүп билмек герек илкинжи гезек!

Айлан сен, пырлан сен болмасын үнжиң,
Гыз эдими билен дүш ере сары,
Өтен йыл илкинжи,
Бу йыл илкинжи,
Соң ене илкинжи мүдими гарым!

ГАР

Гара-гара гаргалар
Гар-га-яр:
«Биз гонайсак,
гаралар
Гар! Гар! Гар!»

Гоняр гара гаргалар,
Гара гаргалар.
Догруданам, гараляр
Гар! Гар! Гар!

Гара-гара гаргалар
Қакяр хешелле:
«Бар гар гаралар
Гарга гара дүшенде!»

Агшама чен гараляр
Гар. Гар. Гар.
Гараңкыда гаргалар
Еринден өрйәр.

Оларың тәк бири
Болса-да иш кын,
Шол отыр, ак гары
Гаралтмак үчин.

Гиҗәң аязында
Газаплыдыр гар.
Гарга аягындан
Бейнә чен доняр.

Эртеси гүн ир биле
Көче сүпүрйән

Гара гарган гарганы
Оклаяр бир ян.

Гара-гара гаргалар
Шахадан өрйәр.
Гара гарган
　　　　гарганың
Маслыгын гөрйәр.

...Гүнде гара гаргаяр.
Гаргалар: «Гак!
　　　　　　Гак!»
А гар болса элмыдам
Ак!
Ак!
Ак!

ОРАК

Иңрик гаралды-да, йылдызлар янды,
Хемме зат парахат дем аляр инди.

Гүндиз бугдай орлуп, җош уран ер хем,
Гара шалын эгне атыпдыр бу дем.

Гиҗелер не гөзел сөйгүли майда,
Гөкде эгри орак мысалы ай-да.

Бугдай орлан ере хырыдар бакяр,
Хем ол гусса билен шейле ах чекйәр:

«Дүшседим бошлукдан ах, шол ере мен.
Орардым бугдайы тә даңдана чен».

* * *

Деңиз башда гөк дәлди-де, мавуды,
Соңра-агшамара элван өвүсди.
Әпет толкунлары гөге товусды,
Деңизиң халына гөвнүм авады.

Көңлүни гынаян улы зат хакда,
Гүввүлдәп-гүввүлдәп сөзлейән ялы,
Маңа дүшүн, дүшүн дийән мысалы
Кичелйәрди,
Огшаярды аякдан.

Шонда сынлап бир найынҗар сыпатын,
Йүрек билен эшдип көңүлде зарын,
Деңиз дәл-де,
Бу үммүлмез җандарың
Көпүрҗикден дөрән ялын сыпадым.

Бирден рахатланды мениң бу раят,
Агшам гелип,
Дөкди оңа пишмесин.
...Эгер деңзе герек болса хемаят,
Онда адам оглы нәме ишлесин?!

СОНЕТ

Деңиз гөзяш дөкйәр, деңиз аглаяр,
Үч гүндүр деңизиң хич карары ёк.
Деңиз айралыга багрын даглаяр,
Ол Ай ярын багра басып биленок.

Үч гүндүр асманы чал булут бүрәп,
Деңзиң бу халына гүлүп гөзлейәр.
Үч гүндүр деңизиң багрын паралап,
Онуң гөзел Ай ярыны гизлейәр.

Деңиз-де ах уруп дийййәр: «Эй, шемал,
Шу чал булды ков-да, рехим эт җана!»
Деңизиң налышын эшидип шо хал,
Шемал чал булуды ковяр уммана.

Гөзел Ай асмандан деңизе дүшйәр,
Деңиз ярын багра басып, көшешйәр.

* * *

Ала гөзли Марал гаядан гайтды.
Гүн нуруна ал өвүсди алкымы.
Соңам эсли салым яңланды дурды,
Бир элхенч гүмпүлди сәхер салкыны.

Бу гоха чалажа тисгинен овлак
Ховлукмады, эвмэн еринден турды.
Соң җүлгэң дүйбүне — бир гара горпа
Гең галып, гең галып гарады дурды.

Бирденкә-де дириң-дириң бөкҗеклэп,
Башлады ол бир гүнәсиз оюна.
Өзүң гоюп гачан энэң ызындан
Бөкди кейп билен җүлгэң тейине...

ЯЗЛАРЫМ

Дурна, жүмжүмели, әлемгошарлы,
Үлкәме той болуп гелен, язларым.
Эдепли-экрамлы гундуз гошарлы,
Бәс эдишдиң гызлар билен, язларым.

Чага болуп яйлаланда ойнадым,
Йигит чыкып, гөрмегинден доймадым.
Кәмилликде Шыгрыстанда яйнадым,
Йылда уссат болуп гелен, язларым.

Дирилиш сен, галкыныш сен, дурмуш сен,
Гуша ганат, бизе ылхам бермиш сен.
Элваң көпри гележеге гечмишден,
Чын ашыга дөвран болан, язларым.

Гөз айладым бу гүн якын-дашларым,
Бегенжимден гөк диреди башларым.
Сөеним, сыланым, деңи-душларым,
Аман экен илен-чалан, язларым.

Сен бир жадыгөй сен, гиден бир маны,
Өзүң билен язлашдырдың ынсаны.
Маңа ил-гүнүмиң шөхраты-шаны, —
Несип этсиң сениң билен, язларым.

1973

* * *

Гушлар билен сөхбет ачдым
Мен бакылык барада.
Ине, шу уллакан земин
Хемем шу асман арада.

Достларыма сарпа гойдум,
Элъетмез гызлары сөйдүм,
Баш яланач гездим гарда.
Ине, шу уллакан земин
Хемем шу асман арада.

Ёк, гыкувлап дәл-де, аглап
Гечениңде жигер даглап, —
Дүшүндим мен дурналара
Өз көңлүмем ахы-зарда,
Ине, шу уллакан земин
Хемем шу асман арада.

Хер нәме дийсегем, достлар,
Гөтерилсин бу гүн тостлар!
Чүнки яшамаклык хезил
Ган урярка дамарларда
Ине, шу уллакан земин
Хемем шу асман арада.

Гусса батмак нәмә деркар!
Шатланмага хакымыз бар.
Гам чекерис биз аңырда.
Биз, энтек дири ахыры
Ине, шу уллакан земин
Хемем шу асман арада.

Йөне улурак болалың,
Улудан тәлим алалың.

Сөз ачсак нәме барада.
Чүнки, кичи болмак—гүнә
Ине, шу уллакан земин
Хемем шу асман арада.

15 Заказ № 2875.

ИКИ АГАЧ

Агач агажа бакар,
Арасындан сув акар.
Акар үчин пархы ёк, —
Икисинем деӊ якар.

Икиси-де деӊ өсер,
Башын сыпап ел өсер.
Даш-төверек гуванар:
«Өсүшлери не есер!»

Акар акар-да гидер.
Барып бир тешнә етер.
«Хайсы кенар говы?» дийп,
Агачлар пикир эдер.

Өрүси яйрап гепиӊ,
Вагтыны алар көпүӊ,
Чеп кенар сага зардыр,
Сагам зарыдыр чепиӊ.

Олар миве гетирер,
Эмма гамлы отурар,
«Оӊ кенары говы!» дийп,
Аглар, өмрүн өтүрер.

* * *

Гуй, ягыш! Эзибер таллаң сачларын,
Гелибер мүң йылкы ёлларың биле.
Йөне даг дашларын алып гайтма,
Даг башында ятан силлериң биле.

Гуй, сен икияна булап баглары,
Бөври ярылана дөнсүн бу асман.
Баглар буймаз ягшың яганы биле,
Ягшың дөвен гүли гурамаз асла.

Нәмүчиндир өзүм билип билемок,
Сен гөкден инеңде батярын гама.
Бир дилегим, йүрегимде гат ясан
Гечен гүнлең ятламасын гозгама.

Яда салма чагалыгың гүнлерин,
Дөвүр гечди «өс, сачым, өс сачлыкдан».
Икибашдан, гөзүн баглап энемиң,
Аякялаң, башы ачык даш чыкман.

Сен танс ойна белент жайлаң башында,
Сув-сил эт асфальтлы даш-төверегми,
Хемем илкидурмуш пәклигиң биле
Дурла мениң бу шәхерли йүрегми.

Гуй, сен ягыш! Гүвләп-гүвләп геченсоң
Бейхуш эдер бизиң шәхерли сери.
Шәхериң четинде асфальт гутарып,
Аңырда сәхраның башланян ери.

Шәхер тарапындан гелйән биналаң
Сесиң эшдип чигиллем хем жүмжүме,
Ел берер «Елларңыз ак болсун» дийип,
Бу бейик хем Адалатлы хүжүме.

15*

Хәзир болса гуюбер сен жош биле,
Йөне дашы дүңдермесин силлериң.
Дурлабер сен бу шәхерли йүрегми
Хемем җүмҗүмәниң узын теллерин!

* * *

Гөз айла дөрт яна — гүл депе-дүзүң!
Серетсең асмана, гөрүнйәр йүзүң!

Ол бир өзбашына элъетмез умман,
Гөге даш окласаң, дөвүлҗек асман!

Шапак дей доглупдыр элван гүләлек,
Башыны эгип дур, «ёл» диййән ялак!

Гөге даш окламок, ёламок гүли.
Олардан зыян ёк, догры-да вели!

Орярын экенми, оранмы иййән,
Өзүме эденли, гуҗурлы диййән.

Артык багт бармы — сәхраңа барсаң,
Асмана середип, йүзүңи гөрсең!

* * *

Бахарда гүл ягды,
Гышда гарымыз.
Гүйзде гусса батдык дурна геченде.
Бизиң тәлейлермиз,
Ыкбалларымыз
Айланып дур дөрт пасылың ичинде.

Хич зат тәзелик дәл ериң йүзүнде,
Тәзелик дәл баглаң шаггылдап дуршы.
Тәзелик дәл чал асманың дүзүнде
Гайдып гелмек үчин
Дурналаң баршы.

Йөне баглар маңа саясын герди,
Ынам гөрдүм ак дурнаның гөзүнде.
Дүйн сөйгүлим менден йүзүн өврди —
Көне зат ёк экен ериң йүзүнде.

* * *

Ненең оңат!
Шол ягышлар ягып йөр,
Шол гүллер гүллейәр түркмен дүзүнде.
Шахыр сөйги сетирлерин язып йөр,
Сенем яшап йөрсүң ериң йүзүнде!

Ненең оңат!
Бу сәхерде гуссам ёк,
Гүллерде дамҗалар—мисли бир дүрлер.
Мен саңа ер-гөги пешгеш беремок,
Гечди оңа ынаныляи дөвүрлер.

Мен диңе ягышмы, тупанмы, думан,
Пархы ёк, шадыян, гуссалы гүнде,
Миннетдар,
Миннетдар саңа саг-аман
Яшап йөрениңе ериң йүзүнде.

Гүйз донун гейипдир түркмен дүзлери,
Багларам сыпайы — миве бишенде.
Барха аз айдыляр сөйги сөзлери,
Барха көп ойланяң иңрик душенде.

Ненең оңат!
Тәзе гүллер ачылса
Гүле ыхлас эден түркмен дүзүнде.
Хүвди болса, чөрек болса, гүн болса,
Сенем яшап йөрсең ериң йүзүнде.

* * *

Сәхра йылдызлары өчди бирейийәм,
Гызарып башлады багларың башы.
Гушлар гөчди мейлисинде бу дүнйәң,
Җүркүлдә өвүрип төверек-дашы.

Болмаҗысы болды гарагол серче,
Торгаям җош билен асмана галды.
Земиниң сөйгүси сыгмансоң иче,
Тебигат гүрләйҗек, гүрләйҗек болды.

Көпден бәри йүрегинде гизленен
Сырын гиң җахана җар эдйән кимин,
Өз гушлары, оты, шемалы билен,
Өз эне дилинде гепледи земин.

Не бир хиле барды онуң сесинде,
Не бирне яранмак хыялы барды.
Гечмән калбындакы чын хөвесинден,
Ол диңе өз дийҗек сөзүн дийийәрди.

Ол диңе эсасы, улы зат хакда,
Бакылык барада айдярды айдым.
Шәхерем түсселәп өрән узакда,
Бәрик—сәхра тарап әдйәрди әдим.

Дийдим: «Мен бир сениң багында япрак,
Ач, көпи гөрмедик батыл гөзлерим.
Өврет маңа өз дилиңи, эй топрак,
Ач сырыны ол элъетмез сөзлериң!?»

Топрак җогап берйәр: «Гөгеле оглан,
Ким сен? Нечүн бейле хыял гурярсың?
Сен өз будүр-сүдүр мукамың билен,
Мениң овазымы булашдырярсың».

Ахыры доланян өз түнегиме,
Йүрек саз чаланок. Йүрекде жош ёк.
...Меңзәсим геленок өңкүлигиме,
Бу топрага болса меңзәп билемок.

* * *

Гәверсиң дүзүнде бахар шох болуп,
Чыглы отлар биллериңе етенде,
Юва, җүмҗүмелер дадып геч дийип,
Сениң аягыңа бадак атанда,

Гүллер сувлы окарасын гүҗәңләп,
Галдырап, булдурап баканда сизе,
Сувуны ичмерсиң, эмайлык билен
Оны нурлар эдип серперсиң йүзе.

Ине шонда,
Бирден дурланар ганың,
Ядавлык, ойлардан азат болар сер.
Шәхер шовсузлыгы,
Еңилишлери
Җуда,
Җуда,
Җуда овнук гөрүнер.

Гечмишиң тозанын силкип үстүнден,
Гелҗегңи сәхраның йүзүнден окап,
Ягыш геченден соң чырмашан-ота
Ятарсың,
Ятарсың йүзүңи ойкап.

Дүшүнерсиң бу топрага, бу дүнйә,
Шоң пәклиги билен сенем борсуң пәк.
Тәмизлик,
Элъетмез гөзеллигинден
Башга онуң дынным ялы кеми ёк.

Язып сениң маңлайдакы гасынңы,
Сәхраның үстүнден өвсенде еллер,
Сен бу дүнйә яңы инен мысалы,

Тәзече яшасың,
Сөесиң гелер.

Бу сәхра,
Бу учмах бежерйәр бизи,
Бизем сөйгимизден берип аклыгын,
Бу яшыл уммана сиңип гиделиң
Хем болалың бир бөлеги пәклигиң!

БАХАРЫҢ ИШИ

Бахар сәхер билен башлады ише,
Ак сүйт гуйды эриклериң үстүне.
Балдаклары гөк реңке бояды,
Гүләлеклер ал өвүсди дессине.

Эллеринден дүр дөкүлйән бахарың,
Непеси дурлады чыглы хованы.
Соңра сырып гөк йүзүнден булуды,
Мавы реңке бояп чыкды асманы.

Мавы гөзлем шу асманың ашыгы,
Шоң реңкинден акыл-хушум гөчендир.
Белки, мартда салланчакда ятыркам
Гөкден даман ики мавы дамҗаҗык
Гелип мениң гөзлериме гачандыр.

* * *

Асманың манысын, дүнйәниң сырын
Дурналарың сетиринде окаян.
Етмиш йыллап айра дүшен мысалы,
Чыглы ота күкрегими ойкаян.

Баг астында гөге гарап ятырын,
Дүшек эдип яш майсалы топрагы.
Бармага гөк юва сарап ятырын,
Мен — дүнйәниң дарагтының япрагы.

Унудян өзүми. Унудян бада.
Яшыл тебигата сиңйән-де гидйән.
Бакы тебигатда,
Бакы дүнйәде,
Өзүми гүл, топрак, майсадыр өйдйән.

Җуда ир хөврүкдим яшыл баглара,
Сәхраның үстүнден өвсен шат еле.
Шоң үчинем гусса батан чагларым
Кеселми бежерйән тебигат биле.

Гарылян дүнйәниң бакы сазына,
Деңиз болуп гүввүлдейән, гүңлейән.
Гошулып балдаклаң яш овазына
Хич вагт кеселләмок,
Хич вагт өлмейән.

Адам өлүм дийип тапыпдыр бир зат,
Өлүм нәме?
Тебигата гарылмак,
Бахара гүл болуп гетирмек шөхрат,
Даң-сәхерлер пынтык болуп ярылмак.

Достлар нәме,
Гиден гүнүң агларлар,

Бир нәче гүн сени ятлар-көерлер.
Чын йүрекден көңүллерин дагларлар,
Соңра?
Соңра агламасын гоярлар.

Йөне йыллар гечип, үйшүп дең-душлар
Гөк отуң үстүнден басанда гадам,
Отлар олаң аягна чырмашар,
«Сакла̀ң! — диййән ялы мәхрибан адам.

Кейпиңиз нененси? Бармыдыр бир тап?
Гезип йөрмүсиңиз башларыңыз жем».
Эмма шол отларың йүзүне гарап,
Мендигими билмез олаң бирисем...

ГҮЙЗ

Башланды чал думаның
Гөгүң йүзүн тутмасы.
Гечди бахар байрамы,
Гелди гүйзүң гуссасы.

Чуңам болса тебигат,
Гөвни айна дей ачык.
Адамлаңам хыжувы
Көшешипдир азажык.

Нәмүчиндир, билмерсиң,
Гечененинде дурналар,
Сениң ядан пайхасың
Бир азажык дурланар.

Элиң галама барар,
Сорар йүрегиң сеси:
Яз байрамы говумы
Я-да гүйзүң гуссасы.

Гечен байрам говумы,
Я гуссасы шу гүнүң?
Гүнүң бираз өчүпдир
Шөхлеси ышыгының.

Япраклары сырып йөр
Гүйзүң гүйчли шемалы,
Көнелишен афишаң
Еле соврулшы ялы.

ГҮЙЗ БИЛЕН СӨХБЕТ

Сыр алып сыр беришйән
Сөвер достума меңзәп,
Ҡакдың ене гапымы
Мениң пайхаслы гүйзүм.
Ене дуйгы көңүлде
Оянды мүңзәп-мүңзәп,
Дуйгулаң аграмындан
Эпилип баряр дызым.

Гүйзүм! Гүйзүм! Сен эдеп,
Сен бир нусга, сен маны,
Ачян сениң өңүнде
Сырларымың барыны.
Сен думанлы топрагың
Хем чал сиңен асманың
Биле мениң көңлүме
Сачяң пайхас нуруны.

Душүнйәрсиң: гүйз паслы
Ахырет дәл, өчмек дәл.
Ёгса, ханха сары Гүн
Совап баряр асманда,
Гүйз диен — сахылыкдан,
Нур эчилмекден ңышан,
Бизиң мыдам сахылыга,
Нура мәтәч жаханда.

Душүнйәрсиң: шөхратсыз,
Йөренлере шан-шөхрат,
Атсызлара оңат ат,
Тапсызлара тап берсең.
Максатсызлара максат,
Мыратсызлара мырат,

Көңуллери көрлере
Бир дана китап берсең.

Селҗерсең гөрип мейин
Досты-ярың мейинден,
Ынсап, хакыкат болса
Әхли байлыгың—малың.
Сөзлер бирден ярылса
Йүреклериң тейинден,
Гүйзән гүйз тернелериниң
Тәсин ярылшы ялы.

Гүйзүм! Чигрек гиҗелең,
Шемал шувлап геченде,
Бирден дүшйәр ядыма
Нерессе досты-ярлам.
Гөр, олаң нәчеси ёк
Аз салымың ичинде?!
Шоң үчин гадрың билйән
Шинди җаханда барлаң.

Төрпүле сен дуйгымы,
Гой, инчелсин — мен кайыл.
Болсун якының-ядың
Агысына дөзүмсиз.
Сениң гөркүңе майыл,
Сениң эркиңе майыл
Гүнлем, шатлыкдан яңа
Гой, үзүлсе үзүлсин.

Япракларың басгылап
Юваш әдимләп барян,
Шуввулдаяр гам болуп
Чигрек шемал шахада.
Гүйз диен сахылыкдан,
Нур эчилмекден нышан
Бизиң мыдам сахылыга
Нура мәтәч җаханда.

ДУРНАЛАР

Бирден гөк асмана дикилди гөзүм.
Ах, ол гөрнүш! Гөзүм нәмелер гөрйәр.
Гүл дүзүң үстүнден дүзүмде-дүзүм.
Гөвнүңи гөтерип, дурналар баряр.
Хер йыл сын эдйәрин мен бу гөрнүше.
Хер йыл гөзлем шу гөрнүшден доймаяр.
Дурна гечйәр... мисли адам дурмушы.
Дурна гечйәр... гечмесини гоймаяр.
...Адамлара хич этмәндим эрбеди,
Ягшылыгы болса аз этдим жуда.
Көчеде максатсыз энтәп эбеди,
Текепбирдим. Дүшдүм достламдан жыда.
Хич ким маңа эрбет адам диймеди.
Йөне ягшам диймедилер, элбетде.
Шейле агыр жеза мени гынады.
Шейле жеза гойды мени эзъетде.
Көп ялңышдым. Бу үммүлмез дүнйәни,
Китап дәл-де, ялңыш билен өврендим.
Дурналар!
Дурналар!
Ине шуң ялы
Ёллар билен сизи гаршылан мендим.
Өңем учупсыңыз хатарма-хатар,
Ене учарсыңыз узакдан-узак.
Йөне бир гүн меңем ахырым етер,
Бир гүн ажал гурар өмрүме дузак.
Оңат билйән, менден соңам айланып
Гечерсиңиз. Шу акым бир дурмасын.
Ине, шу ынанжа мәкәм багланып,
Күкрегимде йүрек гояр урмасын.
Йөне аз ялңышсын менден соңкулар,
Йөне дурмуш гара гүнлер гөрмесин.
Дурна гелер!
Дурна гидер!

Дурна гер!
Ил даш чыкып гаршы алар дурнасын!
...Хер йыл сын эдйәрин мен бу гөрнүше,
Хер йыл гөзлем шу гөрнүшден доймаяр.
Дурна гечйәр... мисли адам дурмушы,
Дурна гечйәр... гечмесини гоймаяр.

ГҮЙЗ ПЕЙЗАЖЫ

Шейле бир чуң гүйз гүнүниң пейзажы,
Бу гөрнүши диңе дана окяндыр.
Күтелдипдир гүнүң тылла тыгларын
Үчүнжи онгунлугинде октябрь.

Барып гөзъетимиң сүтүнне ченли
Сәхра сары донун бүренип ятыр.
Баглар ере гачян япракларының
Ызындан сес-үйнсүз середип отыр.

Пенжиреден дүшйән солгун ышыга
Ыхлас билен эллериңи чойярсың.
Бу гүн көңүлдәки шатлык-гуссаны
Сен өңкүден хас чуңурак дуйярсың.

Саг бол гүйзүм, нәзик дуйгулаң үчин,
Ачдың йүрекдәки сырлары бизе.
Яздың көңүллере белент айдымы
Аглап гечен дурнаң перлери биле.

...Тебигат той тутды бахарда-язда,
Мейлисинде нәз-ныгматын эчилип,
Индем сары япракларын манат дей
Отыр тоюң хасабындан гечирип...

ГҮЙЗ ГИҖЕСИ

Яканок көңүле гүйзүң шемалы,
Ноябрь гыш гелҗегини бушлады.
Икиндин көлгелең узайшы ялы,
Ене-де гиҗелер узап башлады.

Келләңи сокмага тапаңок дешик,
Нәдип гечирмели соңсуз гиҗәни.
Я кейваның билен сүйҗи гүрлешип,
Санап чыкмалымы гүйзде җүйҗәни.

Не гапың какыляр, не-де пенҗирәң,
Ховаданам бетер йүзүң гамашяр.
Шейле гүнлер, мениң чакыма гөрә,
Сен бирине, бирем саңа гарашяр.

Отуз үч яш көңле мүң гусса салар,
Дашарда чыглы ел гитдикче гүйҗәр.
Бу шейле болупдыр. Шейле-де болар:
Гүнлериң гысгалып,
Узаляр гиҗәң.

ДУРНА

Ак асманың гиңлигин,
Гүйзүң реңкин халаян.
Өмрүмиң хер йылыны,
Дурна билен санаян.

Боюн эгип дүнйәде
Хөкүм сүрйән шол када,
Гыкувлашып дурналар
Гечип гидер Ефрата.

Гөзи билен гулачлап,
Бу Ватаны, бу чөли.
Гечип гидер дурналар —
Бу өмрүмиң бир йылы.

Вах, узакдыр, ховплудыр,
Хатарлыдыр бу ёллар.
Окдан өлен бир дурна
Агыр хатардан галар.

Гыш гечип, язым гелер,
Дурнадыр газым гелер,
Гечен йылымың ерне,
Гелмез атылан дурна.

Йүрегимиң гуссасын,
Йүрегимиң азарын
Җемләп, хич вагт гелмежек
Дурна үчин агларын...

ГҮЙЗ

(Сонетлер чемени)

I

Ене гүйз. Гүйз болса сараляр япрак.
Япрак сараланда дурланяр пикир.
Ятлаяң гечени өңкүден көпрәк,
Хем диййәң: «Оңатлык, худая шүкүр!»

Йөне гүйзүң манысына дүшене,
Дине шу гүн биле яшап йөрме ёк,
Чүнки гүйз эне дей догурып, ене
Индики яз үчин ишләп аранок.

Хана, гөр, асманда булутлар гөчйәр.
Пикирем булут дей гечйәр хер яна.
Йылдырым гылыч дей чар яна гечйәр,
Йылдырым дей пикир гойсаң эйяма...

Өмри гыл үстүнде япраклар өчйәр.
Сары шемал оны тәндирип гечйәр.

II

Сары шемал оны тәндирип гечйәр,
Соңкужа япрагы, бир пасыл өмри.
Адам дурмушында улы маны бар:
Гечениң ызында галып йөр хөври.

Бу ерде улы бир пелсепе-де ёк,
Хер ынсан өзүче ясаняр багты.
Япрак гачяр. Гачма дийип боланок.
Йөне, иң говы зат: галяр дарагты.

Гүйз эне дей шол дарагты эмдирйәр,
Совукда, шемалда кын болса-да кын.
Өз яланач тенин ягша эздирйәр,
Гүйзлүгинден яза өврүлмек үчин.

Сен бир гөзүңи ач, төверэге бак,—
Чага догран энә меңзеш бу топрак.

III

Чага догран энә меңзеш бу топрак,
Гойяр сең өңүнде бакы совалы.
«Мениңки баг дөкен тохумы тапмак.
Айт, оглум, хей сениң тохумың бамы?»

Сен онсоң пикире чүмерсиң чуңңур.
«Чагам барым» билен болмарсың халас.
«Тохум» диен сөзүң манысы чуңдур,
Хем белентдир пикир эдишинден хас.

Ол совалың аныгына етмели,
Ягны, сачың ёлуп, дер дөкүп, бада
Өмрүң пикринден соң довам этмели,
Шейдип, яшамалы ягты дүнйәде.

Ине, шу совала болуп бакы яр,
Топрагың үстүнден өмүрлер гөчйәр.

IV

Топрагың үстүнден өмүрлер гөчйәр.
Гоюп соңкы ачышларың тохумын.
Шол тохумлар сенде ёкмы я-да бар?
Ине, этгин шу совалың вехимин.

Сең айдан пикириң аңырдан гелсе,
Ашакдан гелши дей тәмиз чешмәниң.
Дерядан гечжеге бир көпри болса,—
Серишдеси болса мүнүп, дүшмәниң.

Өтен достларыңы өртенип ятла,
Яшап йөренлери сөймегиң үчин.
Көңлүңи пес тутуп, гүйз кимин яша,
Эртәң аладасын дуймагың үчин.

Учяр хыял гушы ганатын яйып.
Бар сары төверек шейле ажайып!

V

Бар сары төверек шейле ажайып,
Сениңем ажайып боласың гелйәр.
Бу ягшы дүнйәниң үстүнде гайып,
Өлсең-де, бу дүнйә гелесиң гелйәр.

Эмма ягшы сөзи беян этме кын.
Яксаң-да оң үчин гүнүң, йыл, айың.
Эрбет сөз жезасын чекмеклик мүмкин,
Ягшы сөз жебрине ненең чыдайын.

Ол эдил топрага душен тохум дек,
Эзйәр йүрегими. Жепасы кәндир.
Эгер бир гүн гойса урмасын йүрек —
Айдылмадык ягшы сөзе бүдрәндир.

Мисли бир арасса, маңылы гөвүн,
Бар сары төверек яланач бу гүн.

VI

Бар сары төверек яланач бу гүн,
Ол сәхерден, хатда бахарданам пәк.

Ол мисли терсине чөвүрлен гөвүн,
Онуң асыл дуркы. Хиле-алы ёк.

Гүйзе, гүйзе меңзәң, пикирлерим мең,
Гүйзүң дүрс сапагын окаян бу гүн.
Ненең эдип эредип бор йүреклең
Демиргазык бузлы океанлытын?!

Сен, пикирим, өзүңче бол иң болман,
Бу кын асыр этҗек ишлериң кәндир.
Өзүңче бол, иң болманда умман бол,
Чүнки хер бир ынсан гиден уммандыр.

Йөрме гөкде өзүң перишде сайып,
Бу тәмиз, маныллы гөрнүше гайып.

VII

Бу тәмиз, манылы гөрнүше гайып
Йөрмекде маны ёк. Ынсан сөйүлсин.
Барлыгымда пикрим болсун аҗайып,
Гидемден соң гиденлигим дуюлсын.

Гой, мыдам мәхирли сазлар чалайын,
Шо саз билен мәхрем дуйгы оянсын.
Мең өзүм ракетаң сеси болайын,
Пикрим ракета дей өзүмден озсун.

Пикрим гылыч болсун ёвуз гүнлерде,
Горасын бу ягты гүнлең сарпасын,
Орак болсун ак асманлы гүнлерде,
Орсун мейданларың бугдай-арпасын.

Бассын элмыдама шер ишлең ховун,
Шоңа телвас эдйәр бу дәли гөвүн.

VIII

Шоңа телвас эдйәр бу дәли гөвүн,
Шоңа — шер ишлериң сумат боларна.
Эртеки еңишлең эрте дәл, шу гүн,
Шу гүнки еңишлең шу вагт боларна.

Пикирим көк уруп йүрек тейине,
Өз чыкарны, өз языны күйсейәр.
Әхли дуркум дөрт-бәш айлык гелине
Чалым эдйән тәмиз гүйзе меңзейәр.

Гүйз дийилен зада гутарма ёкдур.
Гүйз болса, топракдан хасыл өнмели.
Мениң гүйзүм ёлларымыз узакдыр,
Сен рухумдан дөмүп, яза дөнмели.

Өз әхли мазмуным ачсадым менем,
Ине, шу баг кимин уссатлык билен...

IX

Ине, шу баг кимин уссатлык билен
Әхли мазмунымы ачсадым эгер...
Мәхрибаным дияр, сен пайхас билен
Илки пата, ондан соңра пурсат бер.

Ёгум үчин мени гынама, дияр,
Әхли гүйч-кувваты сенден аларын.
Өзүм ерде, гөкде парлаяр хыял,
Мен шинди ёк. Ёк, мен инди боларын.

«Бизиң кәримизде ягшы ниетиң
Ярым дөвлет дәлдигини» билсем-де,
Ниетсиз яшамак четин, ах, четин,
Ягшы ниет эдйән вагты ил сенде.

Гөгүң сыпыршы дей булут — яглыгын,
Сыпырсам пикримиң әхли габыгын.

X

Сыпырсам пикримиң әхли габыгын,
Ил-гүнүң йүзүне мүйнсүз гарасам.
Магтымгулының чайлар ичен чәйнегин,
Ювуп-сүпүрмәге хукук газансам.

Ил-гүнүңи сөймек улы иш, билйән,
Или сөйсем сөйши кимин шол эриң.
Екеҗе сетирим, бир сөзүм билен
Харламаверейин Пырагың кәрин.

Эй, пикирим, хачан дөмҗек, эт аян.
Ёгса, сенден бу йүреге такат ёк,
Сени вагтындан өң айтмак ислейән,
Сени вагтындан өң айдып билемок.

Гиҗе ёлсуз ерден йөрйән ялы мен,
Сакласам рухумда гелҗек язы мен.

XI

Сакласам рухумда гелҗек язы мен,
Индики язларың дәнелерини.
Берекетли, мәхрем зэмин ялы мен,
Арзув этсем дәнәң көнелерини.

Ине, биз айланып йөрүс ёлларда,
Шатланярыс. Гам чекмәнем боланок,
Йөне яшар ялы узак йылларда
Хеммәмизде шол ярылҗак дәне ёк.

Овал-башда сени дөредип земин,
Эклэп, саклап, сөйүп, ёла беслэпдир.
Чага хөзирини гөрүлши кимин,
Ол сең язың билен жошмак ислэпдир.

Сакламасаң яшадыгың дэл бу гүн,
Шат бахарың ол хамыла гэмигин.

XII

Шат бахарың ол хамыла гэмигин,
Гөтерелиң рухумызда биз мердем.
Гөгем япыныпдыр баша яглыгын,
Гышың ысы гелйэр узак бир ерден.

Эмай билен чөкйэр земине думан,
Асман вада берйэр бир гиден ягшы.
Билйэн, өз языма етжегим, билйэн,
Йөне хачан? Гижә галмасам ягшы...

Серет, гөкде какып еңил ганатын,
Авара дурналар эдйэрлер оваз.
Гүйз — бу кәмиллигиң аламатыдыр,
Кәмилликден доган садалыкдыр яз.

Дүшүнмэге агырыңа дөвүр сең,
Гүйз пайхасы билен пикир өвүрсең.

XIII

Гүйз пайхасы билен пикир өвүрсең,
Яманы күл эдип совурмак үчин.
Ынамсызлык көпрүсини чөвүрсең,
Ынам көпрүсине өвүрмек үчин.

Гөрйэн вели, энтек иш кән дүнйэде...
Алажың нэ, нэразылык өртесе,

Мен умыдым, мениң иң бир зыяда
Кәмиллигим, шун гелҗекми, эрте, сен.

Эгер бир гүн саңа етмән өлсем-де,
Чекмен түм ашакда дерди-азары.
Отуз үч йыл гиҗә галып гелсең-де
Гелсең бор илимиң боры үчин разы.

Херхал дириликде азарлы йөрсем,
Язым гелсе, ягты пикир догурсам.

XIV

Язым гелсе, ягты пикир догурсам,
Гитсем түркмен яйлаларның ичине,
Гуруҗылар биле биналар гурсам,
Гүл болуп өрүлсем гызлаң сачына.

Авара шемала меңзеш гыратың,
Ялларын сыпалап, сәхрама сүрсем.
Еклугымда болҗак әхли хорматың,
Дириликде еке бирини гөрсем.

Ишлесем, билмесем өлер-галарым,
Аҗалам бирселлем голайма гелмез.
Ахырсоңы, ахырсоңы өлерин,
Йөне гич. Ол мениң өлдүгим болмаз.

Мени тохум кимин йыгнар бу топрак,
Ене гүйз. Гүйз болса сараляр япрак.

МАГИСТРАЛЬ

Ене гүйз. Гүйз болса саралыр япрак,
Сары шемал оны тәндерип гечйәр.
Чага догран энә меңзеш бу топрак,
Топрагың үстүнден өмүрлер гечйәр.

Бар сары төверек шейле ажайып,
Бар сары төверек яланач бу гүн.
Бу тәмиз, маныллы гөрнүше гайып,
Шоңа телвас эдйәр бу дәли гөвүн.

Ине, шу баг кимин уссатлык билен
Сыпырсам пикириң эхли габыгын.
Сакласам рухумда гележек язы мен,—
Шат бахарың ол хамыла гәмигин.

Гүйз пайхасы билен пикир өвүрсем,
Язым гелсе, ягты пикир догурсам.

* * *

Сөййән гүйз паслыны.
Сарылыгыны.
Гөвнүме хош якяр онуң пес пәли.
Өлүм билен өмрүң аралыгыны
Өлчемели япрак шахада хәли.

Йөне, ине,
Совук шемал өвүсер,
Шонда бирден шахасындан тәнер ол.
Ол ховада бөкер, ойнар, товусар,
Кепдери дей гөкде агып-дөнер ол.

Эдил гара ере етдим-етдимде,
Бирден ене галар гидер асмана:
Гарагол чага дей дурмаз хетдинде,
Аҗалың өңүнде гелмез амана.

Аҗалыны алмаян дек бойнуна
Ол кечҗаллык билен ойн эдер есер.
Геңлер галып онуң тәсин ойнуна,
Гышам биразаҗык ызына тесер.

АЙРАЛЫК ПАСЛЫ

Япрак багдан гачмаса,
Гүйзүң гөрки нәм болсун?!
Отлаң реңки өчмесе,
Гүйзүң гөрки нәм болсун?!

Гүн тукат нур сечмесе,
Ере думан дүшмесе,
Газлар аглап гечмесе,
Гүйзүң гөрки нәм болсун?!

Көне ойлар дөммесе,
Топрак аграс дыммаса,
Бу айралык болмаса,
Гүйзүң гөрки нәм болсун?!

17 Заказ № 2675.

Сунгат диймек нәме? Билйәрмисиңиз?
Бу совала сада җогап бермели:
Биз херимиз — өзүмизиң зергәрмиз,
Мыдам өзүмизи ёнуп йөрмели.

СУНГАТ

ГОРКЫ

Оба чагырсалар, йитирйән өзүм.
Дийийәрин алҗырап: «Барарын хөкман.»
Соң чилимми отлап, юмярын гөзүм.
Чозяр ёк пикирлер үстүме бакан.

...Ине, тәмиз гейнип, барарсың бәрден.
Таньшдыр адамлар, гезилен ерлер.
(Ери, язмак кәрин тапдың сен нирден?
Нәме диеркәлер? Нәме диерлер?)

Хана, хол тапдалда бир йигит отыр,
Шондан горкуп, өзүм алып билемок.
Төрде чай сүзүшип гоҗалар ятыр,
Олар хакында-ха гүррүңимем ёк.

Ине, бирден обаң гарры, җахылы
Сөхбет гурар газет, гошгы барада.
«Хов, Эзизиң оглы, гошгың нәхили?
Еңиллиг-ә ёкды бизиң обада.

Аграслык сүйдүни илки эменде,
Сен эмипдиң пәк сүйдүни хак сөзүң.
Оглум, оңарсаң-а илки чененме,
Чененди[illegible]ми, бош гечмесин окларың».

Диңләп, ере тирмән отырсың зордан.
Вах, басымырак ярылмазам гара ер.
(Ери, язмак кәрин тапдың сен нирден?
Нәме диеркәлер? Нәме диерлер?!)

Ери, хол агзындан сүйт ысы аңкап
Дуран гараголам гырпып гөзлерин,
Диер: «Гошгы язмак болупдыр аңсат.
Шейле гоштулар-а менем язарын.

Булаң гөтерйәни дүнйәниң дерди,
Мелул болуп йөрлер гүллең ысына».
Вах, бир өзи болса гапам диердим.
Мең башыма оңкы нәме дийсене!

...Оба чагырсалар, гидейин нәдип?!
Мен мисли сөвешден эйменйән солдат.
Ыза ики әдип, өңе бир әдип,
Ахыр ёла дүшйән йүзүми саллап.

Өз-өзүми иймән сакланян зордан,
Хакыдамда болса шол эйменч сөзлер:
— Ери, язмак кәрин тапдың сен нирден?
Нәме диеркәлер? Нәме диерлер?

СЕРГИДЕ

Бу гүнүмиң бары сергиде гечди.
Залда дәхедемләп йөрйәр гарры, яш.
Ол не палта, не бир оңлы чекичди,
Не-де дагда ятан йөнекей бир даш.

Оны алып бейик дагларымыздан,
Тимарлан болупдыр гөдекси эллер.
Оны бизиң ата-бабалармыздан
Сергимизе алып гелипдир йыллар.

Йигриминҗи асыр ишин гетирип,
Гойҗагыны билен болса бу ерде,
Бейик усса, белки, гүнүн өтүрип,
Дашы хас тимарлап, галарды дерде!

БӘШИМ НУРАЛЫ

Сөййән Бәшим Нуралының ишлерин.
Сөййән садалыгын.
Йөнекейлигин.
Ине, сәхра гызларының дөшлери
Ярып баряр гүл кетени көйнегин.

Ине, чопан гошы.
Ине-де багшы
Йүзүн гөге тутуп, зовладып отыр.
Тамдырда нан бишйәр ягшыдан ягшы,
Гапдалда ак көпек меймирәп ятыр.

Гөзе дүрби дакып эдибериң сын:
Адамлаң йүзлери,
Тамдырдакы от,
Шейле бир, шейле бир йүреге якын,
Нәдип айтҗагыңам билип боланок.

Йөне сөйүп, огшап дуры асманы
Биз билен бир юртда алып йөркә дем,
Барка арамызда чын Пиросмани
Бу затлары дуймандык биз сәхелем.

Гайта хондан бәри акыллысырап,
Онуң тәсинлигне гүлйәрдик чала.
Ол болса элмыдам от дей сычырап
Гүмра болуп йөрди өз иши биле.

Йыллар гечип баряр
улгам-да-
улгам.
Өрән тәсин сечип эҗиздир мерди.
Бу кесел адама өңден ёлуган:
Дирикә адама дүшмезлик дерди.

Адам яшап, янып берилен йыллар,
Өченсоң шөхлеси етйәрми бизе?
Эйсем, субут этмелими генилер,
Генилигин бир-тәк өлүми биле?!

МУКАМЛАР БАШЫ

*(Мыллы аганың рөвшен-
ядыгәрлигине)*

Ахыр,
инрик гараланда,
ятыш ягмасын гойды.
Гиҗе өрән мылайымды.
Түмлүк дийсең гоюды.
Ай-түни долуп дүшүпдир япраклары
шахалаң.
Гиҗе — шәхер гиҗесиди, ол дуршуна
шагалаң.
Ол дуршуна дурмуш билен гайнаярды —
җошярды.
Нәче йылдыз догярды.
Нәче йылдыз яшярды.
Бири шыгыр дүзйәрди,
Ене бири — хош мукам.

Гөриплер өзүн иййәрди. «Мен бошмукам?
Бошмукам?»
Ине шейле гөзел гиҗе
гезим эдейин бирдем
Дийип, көчә чыкыпдым.
Барярын.
Ине бирден,
Бирден,
нирден —
билемок, җадымы я дүйшмикән,
Янланды бирбада пессай,
соңра батлы хош мукам.
Саз кә бейнә урярды,
Кә йүреге эңйәрди.
Пырагыны яда салян парасатлы хең барды.

Бетховениң хыжувыны сиңдирипдир хеңе
ол.
Эмма мең деррев танадым — бу диңе ол,
диңе ол!
Дутарың хер пердеси дийди
мисли бир сакы:
«Адамлар, дурмуш гөзелдир!
Яшайыш — бакы!»
Энтек оңат дуйгы билен,
пайхас билен бирбада,
Бет пыгыллар,
хапа ишлер яшаярка дүнйәде,
Шу саз билен гетирерин эрбетлиги амана,
Шу саз билен ынанарын
Адамлара, Замана.
Өзүмиң эҗиз дамарым шу саз билен үзерин,
Өзүми тар эдип мыдам
мен шу саза дүзерин.

Гой, кафеде кофе ичип,
җаза уйсун яңралар,
Эмма шу саз мең
рухумда өмрүм бойы яңланар.
Гой, дурмуш маңа кын гүнлер,
агыр ёллар эчилсин.
Дурмушы кынлыгы үчин долы ыкрар эдерин.
Гүнлең бири
бир адама шу саз болуп көмек берсем,
Мыллы агаң бейиклигиң бир басганчак
бейгелдерин.

ТАЛАНТЛАР

Хер ким өз угруна талантдыр,
талант!
Бу дүнъеде талантлары гөзледим.
Әхли яланчыдан эдйәрин талап —
Гой, олар талантлы ялан сөзлесин.

Балерина сахна чыкып, галдырап,
Өлйән гув өмрүни аякланында.
Мен оңа диййәрин талант сен,
талант!
Гүллер битсин нәзик... аякларыңа.

Талантлы дөрҗеләң ериң гурсагын,
Талантлы гөтерлиң Венера тарап.
Эгер эрбетлиге хыял гурсаңыз,
Билиң, шоң үчинем герекдир талант

Талантлы юмурың бетпыгыллары,
Гой, олар мүдими күл-оврам болсун.
Эгер шахыр гелсе, оң шыгырлары
Эдил бахар ялы талантлы гелсин.

Көплер көпри гуруп өзүн танатдыр.
Көплер көпри юмруп өзүн танатдыр.
Бириси гуряны үчин талантдыр.
Бири юмуряны үчин талантдыр.

Талантлы ят бекләң гөренлерңизи
Шейтсең бир дәл, он гөзъетим
ашарсың.
Талант билен сөйүң гөзеллермизи —
Гой, оларың багтдан гөзи яшарсын!

Сен өйдеми, ха ашяңмы белентден,
Унудайма — талант белент талапдыр.
Хакыкы талантмы? Хапа талантмы?
Ине, шуны билмек бейик талантдыр.

НӘРАЗЫЛЫК

Яз!
Келләң телеграф сүтүни болуп
гүңлесин,
язмакдан гурасын голуң.
Агшам язан оңат сетирлериңизден
Сәхерлер оянып нәразы болуң.

Сизиң калбыңызы дуршуна гаплан
Газаплы казы дей нәразылыклаң
Басырмаң үстүни,
Диңләң олары.
Оңат пыглы үчин райыны йыкмаң.

Нәразылык — өрән оңат дуйгудыр.
Йөне бу дуйгыны газанмак кындыр.
Ол — улы шахырың бөврүнде ханҗар,
Әҗизлериң ханҗарының гыныдыр.

Яз!
Язмакдан яңа гурасын голуң.
Гиҗәң көпи гечип, галыпдыр азы,
Сен өзүңден нәче нәразы болсаң,
Ил сенден шонча-да разыдыр, разы.

ЖЕДЕЛЛЕР

Ханы гечен гүнлең гызгын жедели,
Гечен гүнлең гызгын хыжувы ханы?
Нечүн бейле болды? — аян эдели.
Эййәмден өчәймек ир дәлми, Халыл?

Сувсуз дегирмендир — жеделсиз
шахыр.
Бөврүң диңләп шахыр болаймаклык
кын.
Биз гижелер гошгы язардык ахыр,
Эрте биз сөз үсте сөгүшмек үчин.

Гой, «шахырлаң гүни женжелдир —
дава» —
Дийип, додак чөврүберсин гедемлер.
Бизи шахыр эден жеделлер дәлми?
Халыл, бизи шахыр эден жеделлер!

Егса, нәмүчиндир, сансыз алада,
Сансыз хысырдылар ичинде хәли.
Гошгы галяр эдил орта арада,
Он бәшинжи дережели зат ялы.

Дүздечилик нирде, дурмуш нириде,
Шейдип гүн тертипли өйдечи боляс.
Үмсүмлик гөзлейәс дивар арада,
Тошгулармыз чыкан газети аляс.

Шейдип өтйәр өмрүмизиң дурнасы,
Яңландырып чүйше ялы беленди.
Жеделден даш өйдечиниң дурмушы,
Гошгымызы соватмаклык билендир.

Энтек яшамалы биз яна-яна,
Энтек беденлер тер, бейинлер-де тер.
Җеделде сөвешсек, алмарыс яра,—
Диңе гошгымызың ярасы битер.

ШАХЫР ДОСТЛАРЫМА

Язяс.
Чап эдилйәс.
Өвүлйәс. Кәте
Дөвүлйәс танкыдың таягы биле.
Көчелере сейле чыксак, гелин-гыз
«Шахыр» дийип бармак чоммалдяр бизе.

Гулага хош якяр өвгүли сөзлер,
Онсоң шолар билен йылыныпйөрүс.
Эгер өвги билен етилйән болса,
Биз бейигем борус, гени-де борус.

Шу гүн чыкан ойнам гошгымыз биле
Ил ичинде гезип йөрүс ядаман.
Не гусса бар шахыр йүреклермизде,
Не артык борч дуйяс бейик адама.

Гөни бакяс адамларың йүзүне,
Өзүмизиң кемчилигмиз дуямзок.
Гезип йөрүс.
Эмма голтугымызда
«Юваш Донумыз» ёк,
«Демонымыз» ёк.

Яшам болсак, боюн алсак айып дәл:
Шу яшларда эл бош болса болдугмыз.
Йигрим бәшде голтугымыз бош болса,
Элли бәшде долармыка голтугмыз?

Элиң хүнәридир — вагтың өлчеги,
Мүмкин болса шуны яда салмалы.
Гожалыгың «Дирилиши» боляндыр,
Яшлыгмызың өз «Демоны» болмалы.

АДАМ ХАСРАТЫ

Адам хасратыны өзүнде җемлән
Шейле агыр сөзлер, әпет сөзлер бар.
Олары иң гүйчли гөтериҗи кран
Ерден галдырмага әҗизлик эдйәр.

Адам хасратыны өзүнде җемлән
Шейле агыр сөзлер, әпет сөзлер бар.
Поэзия өз еңил демини үфлән
Махалы, шол сөзлер елек дей гайяр.

ЕКЕ СЕТИР

Бутин өмрүң язып гиже ве гүндиз,
Гөзүң юммаздан өң галып тирсегңе:
«Херхал булут болуп ягман гечмедим.
Дамар бир сетирим дүнйәң гурсагна»

Диерсиң-де гөзлериңи юмарсың,
Сенде ахмыр болмаз, өкүнҗем болмаз.
Ягты дүнйә гоян бирҗе сетириң
Берен сүтемини хич кимсе билмез.

Дине мүңләп сетир окалан гүндиз
Хем гиҗелең ягты чырагы билер.
Саады, Гомер билер, Рудакы, Пушкин,
Толстой, Лермонтов, Пырагы билер.

Йөне мүңләп сетирлери күлтерләп,
Бирини гоймазлык — көймекдир, көймек.
Бу дүнйәде иң эшретли сүтемдир
Миллион сетир окап, бир сетир гоймак.

1841-нжи ЙЫЛ,
ЛЕРМОНТОВ ДУЭЛИҢ ӨҢ ЯНЫНДА

Сен нирде, Руссия!
Тур, аяга гал!
Әхли леллимлигиң зынҗырыны гыр.
Инди сениң хич вагт догмаҗак оглуң,
Дур аҗал окуның өңүнде хәзир.

Үч дәл,
Секиз ат гош чаман пайтунңа,
Бол чалтрак, ховп астында ашыгың.
Инди гел-гел, өлен йүреги билен
Ашык сөймелими гарлы Машугын.

Рехмиң гелсин перзендиңе, Руссия,
Онуң мурты янҗа табады ахыр.
Ол сениң намысың, выжданың үчин,
Душманларңы бурча габады ахыр.

Етиш сен, әрлериң бейик үлкеси,
Әхли Пугачёвың, Разиниң билен.
Җак сен декабристлең мазар гапысын
Сенат мейданына чыксынлар олар.

Бенкендорф дәл-де,
Пушкинлер биле
Адат болды Руссияны сорамак.
Йөне нечүн етишеңок, Руссия?
Қын дүшйәрми шахырыңы горамак?!

Йүрегинден чыкан ялкымлы сөзлең
Зарбындан титреди патышаң тагты.
Ненең гыммат дүшди
Бүтин Европаң
Сениң кувватыңа ынанҗак вагты.

Ине, ине кавалергард Мартынов
Гысып баряр пистолетиң гулагын.
Нышанасы диңе Лермонтовам дәл,
Нышанасы сең яралы йүрегиң.

Ёк, өңрәк гундуз гарың үстүнде
Дантесем Пушкини атманды диңе,
Ол Пушкиниң чеп гурсагна бакярка,—
Сениң чеп гурсагңа бакярды сиңе.

Ине бу гүн ак Машугың өңүнде
Ене ченәп дурлар чеп гурсагңа ок.
Сен нәмучин етишеңок, Руссия?
Қын дүшйәрми шахырларңы горамак?

ДАНТЕС

Хава,
Дантес бакы яшар дүнйәде,
Энтек яшаярка Пушкиниң ады.
Өвренерлер онуң терҗимехалын,
Өчмез йүреклерде ахмырың оды.

Гөзи дүшсе
Итиң гөзи агарар,
Онуң ыкбалына,
Онуң халына.
Бакы сүргүн этди Дантеси Пушкин
Йигренҗиң мүдими совук илине.

Шейлерәкдир генилериң перманы,—
Олар шум адамы ёк гүне салар.
Булам бир сапакдыр Пушкинден бизе:
Дантеслер өленок.
Яшаяр олар!

МУСА ҖЕЛИЛЕ

Эгер өңде-соңда
хакыкы шахыр
ким? — дийселер, адың тутардым велин,
Сен шейле йөнекей
Хем кичигөвүн,—
Билйән, өвгим саңа ярамаз, Җелил.

Хер нәме-де болса,
сени сораглап,
Йүрегим күкрегме урды мүң гезек.
Җелил,
Бу хак сөзүм,—
сен бейик адам,
Маңа сениң билен гүрлешмек герек.

Ине, эхли җүбим гошгудан долы,
Алып гелдим барын сениң судуңа.
Оңат билйән,
йылылык аз оларда.
Чүнки мен янмадым янан одуна.

Гой, ол шу гүн болсун, я болсун эрте,
Эгер ил гөвнүне якмаса шыгыр,
Менде
Сени бейик эден дуйгының
Мүнден бир бөлегниң болмадыгыдыр.

Сениң бейиклигиң себәби нәме?
Нечүн аҗал сенден гелипдир эҗиз?
Чүнки сен диңе бир гошгулар язман,
Язылан гошгыны горадың, Җелил!

Эгер дүнйәң бар шахыры җем болса,
Сарсдырды сеслери үммүлмез Ери.

Йөне ичлеринде Ажалың гөзне
Бакып, гошгы язҗак кәнмикә бери?!

Маңа
Сениң билен гүрлешмек герек.
Дөкмек герек
йүрегимиң посуны.
Шахырлар
бирейһәм роваят борды,
Сениң кимин горан болса постуны.

Йүрек еке затдан теселли тапяр:
Эгер сен рухумда яшасаң,
Хергиз
Сең гечен ёлуңы, пикире батман,
Гысгалтман гечмәге тайын мен, Җелил.

Эгер мүмкин болса,
Ярып күкрегми,
Йүрегми гурсагңа салардым бада.
Чүнки,
Язмак үчин ики адам хаклы
болса, биринҗиси сенсиң дүнйәде...

ШАХЫРА ХАТ

Керим Гурбаннепесова багышлаярын.

Махал-махал душамызда икичәк,
Диердик акыллы гүрлемә дерек:
«Шу гүнлер хат язышыбам билемзок,
Хат язышмак үчин дашлашмак герек».

Ине, икимизиң диенмиз гелди,
Мен обада. Сенем галдың шәхерде.
Обаның дурмушы өзүңе белли,
Хоразлаң сесине өрйәң сәхерде.

Ир өрдүм диййәрсиң сен илкибада,
Эмма гапа чыксаң, шо бада дуйяң,—
Гарры мамаң дүшүп йөрендир ода,
Сыгырам сагандыр, сүйдүңем тайяр.

Ёк, мен бирден япышмадым галама,
Ёгса, саңа сөзүм кәнди диере.
Бир вагтկы белент-белент галалар
Ягыш-ягмыр билен сиңипдир ере.

Обаң тебигатам адамсы дейин,
Асуда, парахат, әвмезек өрән.
(Гелнеҗем билмесин, бир зат диейин:
Эдалы гызлар бар — элхедер аман!)

Бәрде кич-ә ини, улы-да ага,
Дайхан гылыгының мәхири ыссы.
Учгурыны даңып билмейән чага,
Сумүгини чекип диййәр: «Дласти!»

Хыдыр атаң гөзи дүшен сәхрада,
Мыхманлыга чагырылып барланок.

Бу ерде адамлар шейле бир сада,—
Бу ерде кән йүз гөрүлип дурланок.

Бирденкә дуйярсың йүрегиң билен,
Унудып сылагы, хормат, шөхрады,
Шәхер көчесинде гезип йөркәң сен,
Йитирйәр экениң улы бир зады —

Олам йөнекейлик — унудяр сени,
Унудяр иң зерур, герек еринде.
Сөзлермиз элмыдам белент экени,
Оларың йөнекей дөвүрлеринде.

Бу шыгыр сунгаты, мәлимдир саңа,
Сырат көпрүси дек хатарлы ёлдур.
Сачым агармандыр хесретден яңа,
Багтдан яңа-да агаран дәлдир.

Ак кагыз йүзүни, топрак дей сүрсең,
Соңра тохум сепсең, гөгәри ялы.
Хем обада, хемем шәхерде йөрсең,
Ики агаң хызматчысы мысалы!

Билбил багы сөййәр, баг ери сөййәр.
Мең дийҗегим велин, ынан, тобам дәл.
Вах, ене йүрегим шәхер күйсейәр,
Ёгса, мен яшардым эзиз обамда.—

Яшардым шәхериң шовхунын ташлап,
Гызлаң лэлесиниң сесъетиминде,
Асфальта беримсиз дүзүнден башлап,
Онуң Гүне якын гөзъетиминде.

Асманың дүйбүниң болмайшы ялы,
Серхет ёк, мензил ёк адам мейлине.

Шәхерден гачмак дәл мениң хыялым,
Хыялым элмыдам йөнекейлиге.

Шыгыр язсаң, саралыплар солмаса,
Мыдам топрак билен дем алса йүрек.
Ягшылык эдилсе — муззы болмаса,—
Шундан оңат дурмуш нәмәме герек.

...Үмсүмлик ядадяр боланда аша,
Шонда иш эденден бетеррәк аряң.
Хәзирликче, саг бол. Саглыкда яша!
Сәхерде хоразлаң сесине өрйән

Г. Э.

ОМАР ХАЙЯМА

I

Эй, сен Омар Хайям, эй, бейик лукман,
Нечүн бейле боляр, эйле сен аян.
Саңа шерап ичип меңзэп билмедим,
Хасам меңземедим ал шерап ичмэн.

II

Хайыр ишиң зары, шер ишиң зары,
Уруш, парахатлык, ун билен дэри,
Сыгып отыр сениң өмүр депдерңе,
Хайран галаймалы, шуларың бары?

III

Асманда ялдырап доганда үлкер,
Шерап дей ал өвсүп даң башын силкер.
Шонда шэгиртлериң шол ал шерапдан
Бир кэсе ичер-де еринден галкар!

ОМАР ХАЙЯМ

Эртекими, роваятмы билемок,
Бир ваканы гүррүң берҗек, яранлар.
Кемине, Новайы, Фердөвси, Хайям
Неширятың кассасына баранлар.

«Шыгрымызың музды нәчерәк борка?
Көпүрәк болайса, этмезди зыян.»
Генилер өз яндан ичин гепледен,
Гуранмышын херси бир сүйҗи хыял.

Ялңышмандыр чокга сакгал Фердөвси,
Алан гонорары гечипдир чакдан.
Гоҗа гоша торбасыны долдуран,
Хайяма гөз гыпып, гызыл йүзлүкден.

Бары-ёгы үч рубагы чап эден,
Хайям нәче аларкам дийп чаклаяр.
Ахыр пулун алып шайланяр ёла.
Ёллар болса мейханада сакланяр.

Мейхана гызыпдыр тамдыр мысалы,
Чекипдир өзүне адам әхлини.
Ерден, сувдан, гүнден дөрән шерапдан
Хайям гандырыпдыр тешне мәхрини.

Ал шерапдан берхиз тутяр Фердөвси.
Бир түменем карз бермеди пахыр.
«Зыяны ёк, мен шейле бир язарын,
Менем шахыр ахыр, уллакан шахыр.

Ене васп эдерин гызыл шерабы,
Китаба саларын улы дөврүми.
Онсоңам бир оңа середип гөрүң,
«Шанама» үч эссе болар гөврүми».

Соңкы кәсә етмән галан пулуны
Җүбә салып Хайям гайдан өйүне.
Хем язып башлапдыр, язып башлапдыр,
Шөхрат айдып ериң гызыл мейине.

Даң сазына ченли языпдыр Хайям,
Даңам саз беренде батыпдыр ука.
Бирхаюкдан туруп окан язанны
Хем диен: «Эй худай, нәм болдугыка?»

Узын гиҗе язан йүзлерче бендин
Хайям терслин-оңлын эденден соң сын,
Нәче көпелтҗегем болса пашмандыр,
Дөрт сетир тапанмыш рубагы үчин.

* * *

(Гызларым Язгүл билен Арзыгүле)

Ики гызым ики ерден
Гойяр мени улы дерде.
Стол, кагыз, галам, чайым
Барысы берейййэм тайын,
Гошгы баряр, йөне ызын
Яздыраноқ ики гызым.
Мең гапымы бири ачяр,
Бейлекиси япып гачяр.
Бакман язян затларыма,
Оюн дүшйэр ятларына.
Газаба мүнйэн-де, ине,
Дүшйэрин мен өкжелерне.
Гачяр, гачяр, гачяр олар.
Гүлйэр, бөкйэр, гөчйэр олар,
Диййэрин: «Депэме чыкмаң,
Соң геләйиң, ичим якмаң!»
Эмма ене сес эшдилйэр,
Мылайымың мылайымы:
«Қака инди геләйинми?»
«Қака инди геләйинми?»
Гыгырян: «Гулагңыз керми,
Бар ишим болды бидерек!»
...Менденем бир шахыр бормы?
Хәзир гошгы нәмә герек.

МАГТЫМГУЛЫ

Бәш йылда бир китап эден ишимиз,
Гызылбашлар гелип вейран эйледи.

Этрек этрапына чозан душманың
Ичинден тапылып акыллы нөкер,
Шахырың бәш йылда язан диваныи
Йүзбашыдан гизләп болайса эгер,

Эгер олжа оңуп, доланып өе,
Нөкер хат ёллайса күлли түркмене:
«Мен, адамлар, тәсин китаба ээ.
Әкидиң дөзсеңиз шунча кырк муңе...»

Шонда кырк мүң инер кервени дөрәп,
Илери тарапа өвирди йүзүн.
Кырк мүң гыр ат учгун кимин сычырап,
Сарсдырды Тураның ал-элван дүзүн.

Җейхун билен Бахры-Хазар арасы,
Әхли байлыгыны кырк мүңе җемләп,
Шол оңат нөкериң диен парасын
Ишигниң өңүне дөкерди эмләк.

Дерегне бай борды кырк эссе бетер,
Гүйҗүнден кырк эссе гачарды бетпәл.
Түркмен хич душмандан этмезди хедер.
Хырчыны дишләрди ахмырлы Феттах.

Онсоң ерден галкып әхли Чингиз хан,
Сүрүберсин түркмен үсте ордасын,
Шейле бир оюны гөрерди душман,—
Чингиз хан нирдесиң!
Орда нирдесиң!

ПИКИР ДЕРЯСЫНДА АКЫЛ ГӘМИСИ...

I

Шейле болмалыды,
Шейле-де болды:
Энчеме йыл өркленип меркезе,
Ахырсоңы үстүн чыкып өзүмден,
Гелдим шол арзылы сениң Геркезе.

Шол улы шәхериң дымык гиҗеси
Окамда шыгрыңы даң сазына чен,
Багышла, Пыраты, билйән дийсе-де,
Шәгирт халыпасын билмейән экен.

Сениң өмрүң, сениң дөврүң барада
Мәти Көсәевиң билдини чекен
Шәгирдиң иң белент баха алса-да,
Бейик халыпасын билмейән экен.

Соң, дурмушың улы-улы ёлунда
Азашып, гиҗелер гызыл от якан,
Ичинден от гечен хем совук гечен
Шәгирт халыпасын билмейән экен.

Бу гүн шаглавуклаң әлемгошары,
Даш ичинде ёл йитирен булаклар,
Дөшлерде нур сачян элван гүляка,
Зер гаш билезикли бабырбилеклер,

Айың дүшйән ери тәсин Айдере,
Дат дашлары, хат-да дагың шемалы,
Сениң хер сетирңе, хер бир бендиңе
Бир бакы дикилен хейкел мысалы.

19 Заказ № 2875.

Бар гечен тунуми бермен бу гуне,
Чунки шу гун хер сетириң, хер бендиң,
Ыкбалың, бегенжиң, гынанжың, сөйгиң,
Умуман, сең өзүң хас якын болдуң.

Бу тәсин дагларың, тәсин гөрнүшиң
Дуйгудыр аңында суратын чекен,
Пырагы, сең ялы мердана әрде
Шахыр болмазлыга чәре ёк экен.

II

Гел, отурып дүнъе хакда сөзләли,
Якын эдип ара дүшен ырагы.
Растым айтсам җеделлешмек мейлим ёк,
Мен нире, сен нире, эзиз Пырагы!?

Дөвүр элмыдама үйтгәр-де дурар,
Бу гүн дүйне гидер. Дүйнүң хич гелмез.
Еке бир хак достуң битирен иши
Мүнде бир ёлдашың голундан гелмез.

Сениң дөврүң, өзүң билйәң, агырды.
Эмма шейле бөлешдилер бу дерди:
Кичи йүрек онуң кичи бөлегин,
Улы йүрек улусыны гөтерди.

Намарт гүлйәр мерт кишиниң халына
Дүнъеде шер ишиң боланы үчин,
Эҗиз йүрек билен яшаса болар,
Улы йүрек билен яшамак не кын.

Ягшылык, яманлык элмыдам бирдир,
Кимсе хайрың зары, ким шериң зары,

Бу гүн яманлыгың боланы үчин,
Етйәр адам баша бәш батман дәри.

Хер адам башына баш батман өлүм?!
Хер адам башына бәш батман дәри?!
Бир баша бир өлүм етерлик бизе,
Бир баша бәш батман?
Артыграк дәлми?

Адам әхли сөйүп, уршуп, йигренип,
Гөр-бак,
нәче йүз мүң мензиллер гечди.
Әхли дөвүрлериң хайыр, шер иши
Маңзы,
Аслы,
Дуркы билен меңзешдир.

Дүнъеде шер ишиң боланы үчин,
Әхли дөвүрлериң гений несили,
Яныл яшаярлар ахыр ичмәге
Сальериң авулы пыяласыны.

Адамың зехини бейик боланда,
Бахыллар үстүне лабырын атар.
Йөне акылларың ёгалан гүни,
Хатда шол миллетем башыны тутар.

Кимсе чыкар узак-узак ёллара,
Шатлык бушлап, гапылары какмага,
Кимсе чыкар шол бушлукчың өңүнден
Онуң тигирине таяк сокмага.

Шейдип, чүйрүк мердивана чыкарлар,
Көңүллериң бир пасылҗык шат эдип,
Хан-беглер,

Шазада,
Шалар өлйәрлер.
Халк аглаяр шахырыны ят эдип.

Чүнки хак шахырлар илиң намысы,
Агысына аглап, гүлсе гүлйәрлер.
Ил-гүнүң хасратын йүрегне чекип,
Соңра йүрек агырсындан өлйәрлер.

III

Бегенҗегңем, гынанҗагңам билеңок.
Гөк чайың башында айдып ёмаклар,
Эрте оны гошга салып гетирйән
Җуда көпелипдир шахырсумаклар.

Гынанярсың сениң бейик кәриңи
Янкы тетеллилең харланы үчин,
Бираз бегенйәрсиң: «Эй, гараз, нәме,
Олардан окыҗ-а чыкмагы мүмкин...»

Олар элмыдама яшар йөрерлер,
Булап овнук адамларың хыялын.
Хачан? Хачан йитер шахырсумаклар
Мамонтлаң дүнйәден йитиши ялы.

Асманың безеги, ганаты—биргүт.
Дагларың безеги пелендир-ширдир.
Шахыр болмаз улус-или гүймәнлер.
Адамлары өзгердйәнлер шахырдыр.

....Дири болан болсаң, язардың эсер,
Унутмазды неширятың планы.
Арза берип, болардыңам СССР
Языҗылар союзының члени.

Йыгнаклара, маслахата барардың,
Дилеварлар бардыр өкдеден өкде,
Ишлерин окарлар: «Бейик шахырың
Шыгрында терс отур хем нокат хакда».

Сен йылгырсың, бираз дере батарсың,
Чүмерсиң бир хили дүшнүксиз дуйга,
Херхал, Магтымгулы терсотурлардан,
Чызыкдан, нокатдан бираз бейиг-ә...

Йыгнаклаң биринде газаба мүнүп,
Кәрдешини ерсиз урян бир бикәр
Өе гелип, чагаларна (эй аман!)
Бикәр хакда язан гошгыңы окар.

Онуң мүйни ёкдур. Гара чыныдыр,—
Өзүниң песлигне, галплыгна бакман
Песлик, Галплык хакда гошгуларыңдан
Ыхлас биле мысал гетирер хөкман.

Хер деврүң өз дессуры, дәби бар,
Йөне махал-махал ченден чыкып хас,
Бизиң өзүмизи гөзеллешдирйән
Тебигатың гөзеллигни унудяс.

Сениң васп этдигиң гөзел бедевлер
Бу гүн ятакларда чекйәрлер зары.
...Оба хожалыкда әхмиети ёк,
Нәмемиш, гарнында ёкмуш моторы.

Олар болса гоч йигиди гөтерип,
Шемала, боз сәхра, айлага сары,
Гөзеллере сары гитмек ислейәр,
Бүргүтлең асмана галшы мысалы.

Ылым баряр йылдызларың дениңе,
Шәхерлерем ая башын баглаяр.
Йөне ерден, гүлден дөрән адамзат
Сәхра барып, гүли огшап, аглаяр...

Аэропорты билен гүңлесин шәхер,
Аэропортам өз сесине гувансын!
Йөне тебигылык, садалык мыдам
Адамының онки сүңңүнде галсын.

...Кә сада адамлар жеделлешйәрлер
«Шыгрының муздуны бермесең эгер,
Хер йүз он мүң адамының башына
Бир шахыр етер я етмезди мегер.»

Садалыгы биле догры бу пикир
Чүнки иш тапмаса пенсия чыкан,
Өз узак өмрүниң йыл язгысыны
Гызыллап иберйәр редакция бакан.

Ханы онсоң дур бакалы өңүнде,
Гошгың говшак дийип язарсың жогап.
Жогаба жогап гер: «Нәхили бейле...
Чыным билен яздым, мең йүрегим сап!»

Ве шуңа меңзешлер, ене ш. м.-лер...
Эмма шыгрыетде саплыкдан башга,
Тебигат башга бир гудрат бермели,
Билбил богазыны берши дей багша.

IV

Иңрик чөкди Айдерәниң үстүне,
Даг башында от алыпдыр булутлар.
Сениң гөзүң, демиң дүшен жүлгелер,
Бахар мейлисинде серхош болупдыр.

Махал-махал узын гиҗе дүмтүнип,
Ахыр етенимде халасгэр даңа.
Эй, Пырагы, саңа сораг берйәрин:
«Сенден дашлашянмы? Барянмы саңа!»

Геп бу ерде рифма, богунда-да дәл,
(Ёгса, дүйн йүрегин, бейнисин эзип,
Тәзе-тәзе рифма гөзлән-де болса,
Бу гүн садаң гөзлегинде Эзизов).

Геп сүйҗи овазда, акымда-да дәл,
Хер ким довам эдйәр сайлан ёлуны.
Ёк, башга улурак бир меселе бар,
Сөййәнми
сөйшүң дек түркмен илини?

Онуң яйлаг бүрән сәхраларыны,
Дагларында җеренлериң баласын?
Гиевчилемәге хачан гер дийип,
Чувалгызлаң какян сүйҗи ләлесин?

Исгендериң дүйшүне-де гирмедик
Ичи берекетли биналарыны?
Бир аҗап сөзлемиң йүзленмеси дек
Ховалы-ховалы минараларны?

Язгар мени, шу затлары сөймесем,
Сөймедигим — харладыгым кәриңи.
Өз илини сөйүп билмедик киши
Сөе билмез материклең барыны,

V

Энәни сөймедик юрдуны сөймез,
Юрдуны сөймедик җаханы сөймез,
Җаханы сөймедик өзүни сөймез.

ГҮНДОГАР ШЫГЫРЫ

Яш шахада яшыл шемал шувлады.
Ачып гитди пынтыкларың агзыны.
Йүзүн гөге тутуп шагал увлады,
Гөйә Ая айдян ялы арзыны.

Ай шөхлеси дүшүп канал үстүне
Оң йүзүнде тылла халы докады.
Гыз Азиян асманының астында
Гүндогар шахырның шыгрын окады.

Шу асман астында, шу Ай ышгында
Шол гадым заманда дүзүлен дессан,
Йүз тапман шаларың алтын көшгүнде
Уграпды гарыплаң көңлүне бакан.

Хич бир зат көне дәл көне дүнйәде,
Эгер болса улы илиң ыхласы.
Көне—тәзәң ундулмасы шобада,
Тәзе диймек—гадымларың мирасы.

Шоң үчинем эгер дурса шу асман
Шу ай шөхле сачып дурса хер хачан,
Даң йылдызы кимин догуп хер дандан,
Гүндогар шыгыры дүнйә нур сачар.

Биз гечерис. Бизден соңам гелинер
Шонда гыз йүз тутуп асмана бакан,
Бакылыга өйкүнилип язылан
Гүндогарың ажап шыгрыны окар!

ЯЗЫЛМАДЫК ШЫГЫРЛАР

Кәте овнук аладалар гуршаяр,
Кәте бош сөхбетде гөзи гүлдүрйәс,
Шонда, өзүмизем билмән, йүрекде
Язылмалы шыгырлары өлдүрйәс.

Җезасы бар бу эдилйән гүнәлен,
Ол бу гүн дәл, бираз соңра билдирер.
Бизи, өңде-соңда, йүрекден дөмүп,
Язылмадык шыгырлармыз өлдүрер.